

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO

**ANALIZA VSEBINE IN PRIDOBIVANJA SREDSTEV V OKVIRU
INSTRUMENTA NEXT GENERATION EU**

Ljubljana, april 2023

ROK TOMAŽIČ

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisani Rok Tomažič, študent Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, avtor predloženega dela z naslovom Analiza vsebine in pridobivanja sredstev v okviru instrumenta Next Generation EU, pripravljene ga v sodelovanju s svetovalcem red. prof. dr. Markom Jakličem

IZJAVLJAM

1. da sem predloženo delo pripravil samostojno;
2. da je tiskana oblika predloženega dela istovetna njegovi elektronski obliki;
3. da je besedilo predloženega dela jezikovno korektno in tehnično pripravljeno v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, kar pomeni, da sem poskrbel, da so dela in mnenja drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih uporabljam oziroma navajam v besedilu, citirana oziroma povzeta v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani;
4. da se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del (v pisni ali grafični obliki) kot lastnih – kaznivo po Kazenskem zakoniku Republike Slovenije;
5. da se zavedam posledic, ki bi jih na osnovi predloženega dela dokazano plagiatorstvo lahko predstavljalo za moj status na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani v skladu z relevantnim pravilnikom;
6. da sem pridobil vsa potrebna dovoljenja za uporabo podatkov in avtorskih del v predloženem delu in jih v njem jasno označil;
7. da sem pri pripravi predloženega dela ravnal v skladu z etičnimi načeli in kjer je to potrebno za raziskavo pridobil soglasje etične komisije;
8. da soglašam, da se elektronska oblika predloženega dela uporabi za preverjanje podobnosti vsebine z drugimi deli s programsko opremo za preverjanje podobnosti vsebine, ki je povezana s študijskim informacijskim sistemom članice;
9. da na Univerzo v Ljubljani neodplačno, neizključno, prostorsko in časovno neomejeno prenašam pravico shranitve predloženega dela v elektronski obliki, pravico reproduciranja ter pravico dajanja predloženega dela na voljo javnosti na svetovnem spletu preko Repozitorija Univerze v Ljubljani;
10. da hkrati z objavo predloženega dela dovoljujem objavo svojih osebnih podatkov, ki so navedeni v njem in v tej izjavi.

V Ljubljani, dne _____

Podpis študenta: _____

KAZALO

UVOD	1
1 VPLIV EPIDEMIJE COVID-19 NA GOSPODARSTVO EU IN SLOVENIJE ...	3
1.1 Storitveni sektor – turizem.....	3
1.2 Storitveni sektor – transport.....	5
1.2.1 Ladijski prevoz	5
1.2.2 Zračni prevoz.....	5
1.2.3 Kopenski prevoz	6
1.2.4 Železniški prevoz.....	7
1.3 Storitveni sektor – Maloprodaja	8
1.4 Proizvodni sektor – avtomobilska industrija	9
1.5 Vpliv epidemije Covid-19 na izbrane gospodarske kazalce.....	10
1.5.1 Inflacija.....	10
1.5.2 Gospodarska rast	12
1.5.3 Zadolženost držav	12
1.5.4 Stopnja zaposlenosti	14
1.5.5 Cena energentov in električne energije	15
2 PLAN EVROPSKE UNIJE ZA OKREVANJE	16
2.1 Instrument Next Generation EU	16
2.2 Evropski zeleni dogovor	18
2.3 Evropsko digitalno desetletje	19
2.3.1 Znanja in spretnosti	19
2.3.2 Varne in trajnostne digitalne infrastrukture.....	19
2.3.3 Digitalna preobrazba podjetij	19
2.3.4 Digitalizacija javnih storitev.....	20
2.4 Komentarji na instrument Next Generation EU.....	20
2.5 Mehanizem za okrevanje in odpornost	22
2.6 Plan Slovenije v okviru RRF.....	25
2.6.1 Zeleni prehod.....	26
2.6.2 Digitalna preobrazba.....	27
2.6.3 Pametna, trajnostna in vključujoča rast	28

2.7	Zdravstvo in socialna varnost.....	30
2.8	Shema izvajanja NOO.....	31
2.9	Trenutno stanje NOO v Sloveniji.....	31
2.10	Komentar na Načrt.....	34
3	PRIDOBIVANJE SREDSTEV V OKVIRU NOO.....	35
3.1	Predstavitev postopka za pridobivanje sredstev Evropske unije za podjetja in institucije na praktičnem primeru.....	35
3.2	Morebitne težave pri prijavi na razpise ter pomoč pri pripravi dokumentacije.....	38
4	INTERVJUJI S KLJUČNIMI DELEŽNIKI	39
4.1	Proces in vsebina intervjuja.....	39
4.2	Odgovori na vprašanja.....	40
4.3	Povzetek glavnih spoznanj iz intervjujev	44
	SKLEP.....	46
	LITERATURA IN VIRI.....	47
	PRILOGE	56

KAZALO SLIK

Slika 1:	Število prenočitev turistov v Evropski uniji med letoma 2005 in 2021	4
Slika 2:	Število letalskih potnikov med letoma 1945–2022.....	6
Slika 3:	Železniški blagovni prevoz v Sloveniji.....	7
Slika 4:	Indeksi realnega prihodka v trgovini na drobno	8
Slika 5:	Proizvodnja motornih vozil in delov za motorna vozila v Evropski uniji	10
Slika 6:	Rast inflacije v Evropski uniji.....	11
Slika 7:	Spremebe v rasti BDP-ja v Evropski uniji.....	12
Slika 8:	Stopnja zadolženosti držav glede na BDP v tretjem četrtletju leta 2021	13
Slika 9:	Primerjava stopnje zaposlenosti po posameznih državah med letoma 2019 in 2020	14
Slika 10:	Gibanje cen nafte, plina, električne energije ter emisijskih kuponov	16
Slika 11:	Delež uvožene energije iz Ruske federacije	21
Slika 12:	Stopnja izkoriščenosti proizvodnih kapacitet za proizvodnjo polprevodnikov ...	22
Slika 13:	Delež sredstev, namenjenih zelenemu prehodu in digitalni preobrazbi	24
Slika 14:	Delež sredstev glede na področja, primarni ter sekundarni steber.....	24

KAZALO PRILOG

Priloga 1: Intervjuji s ključnimi deležniki	1
---	---

SEZNAM KRATIC

angl. – angleško

BDP – Bruto domači proizvod

CO₂ – Ogljikov dioksid

COVID-19 – (angl. Coronavirus disease 2019); Koronavirusna bolezen 19

EUR – Euro

EUR/MWh – Euro na megavatno uro

IKT – Informacijsko-komunikacijska tehnologija

NOO – Načrt za okrevanje in odpornost

OPEC – (angl. Organization of Petroleum Exporting Countries); Organizacija držav izvoznic nafte

RRF – (angl. Recovery and Resilience Facility); Mehanizem za okrevanje in odpornost

UVOD

Evropska unija je v letu 2020 zabeležila največji padec bruto domačega proizvoda (v nadaljevanju BDP) po drugi svetovni vojni, potrošnja pa je prav tako močno padla (World Bank, 2021). Ta izjemen padec je sprožila koronavirusna bolezen 19 (angl. Coronavirus disease 2019, v nadaljevanju COVID-19) in z epidemijo povezani ukrepi za omejevanje širjenja. Slovensko gospodarstvo je prav tako močno občutilo posledice epidemije. Najbolj so bile prizadete storitvene dejavnosti, kot sta na primer turizem in gostinstvo, prav tako pa so bile prizadete tudi predelovalne dejavnosti zaradi začasnega izpada dobave vhodnih surovin in logistične dejavnosti zaradi oteženega prehajanja med mejami držav (Masten in drugi, 2020).

Z namenom okrevanja gospodarstva Evropske unije je Evropska komisija k proračunu za obdobje 2021–2027 dodala še 806,9 milijarde sredstev v okviru instrumenta Next Generation EU (Evropska komisija, 2021b). Evropska komisija namerava s temi sredstvi podpreti večje število programov, ki bodo pomagali državam članicam pri lajšanju posledic epidemije COVID-19 in pri okrevanju po epidemiji. Največji poudarek instrumenta pa je v vlaganju v prihodnost Evropske unije.

Velik del sredstev je usmerjen v mehanizem za okrevanje in odpornost (angl. Recovery and Resilience Facility, v nadaljevanju RRF), ki bo državam ponujal posojila in nepovratna sredstva v višini 723,8 milijard (European Commission, brez datuma a). Ta sredstva bodo namenjena predvsem projektom, ki bodo podpirali tranzicijo držav na področjih okoljevarstva in zelenih tehnologij ter na področju digitalizacije. Vsaka od držav članic mora oddati svoj plan, v katerem določi kako namerava razporediti sredstva. Od tega mora biti najmanj 37 % sredstev namenjenih okoljevarstvenim investicijam, najmanj 20 % pa jih mora biti namenjenih digitalizaciji.

Plan, ki ga je oddala Slovenija, namenja 41 % sredstev okoljevarstvenim ukrepom in investicijam ter 21 % sredstev za digitalizacijo (Evropska komisija, 2021a). Preostala sredstva bodo namenjena ustvarjanju novih delovnih mest ter krepitvi digitalnih znanj in kompetenc. Skupaj bo Slovenija v okviru RRF prejela 1,8 milijarde evrov nepovratnih sredstev in 705 milijonov evrov posojil.

Glavna področja, v katera bodo vložena sredstva, bodo predvsem okoljevarstvo, digitalizacija in ukrepi za pomoč državljanom Evropske unije. Na področju okoljevarstva bodo sredstva namenjena (Evropska komisija, 2020):

- prenovi objektov z namenom povečanja energetske učinkovitosti,
- vlaganju v bolj krožno gospodarstvo,
- vlaganju v pridobivanje energije iz obnovljivih virov,
- vlaganju v prometno infrastrukturo, ki bo omogočala okolju prijazno mobilnost.

Na področju digitalizacije bodo sredstva namenjena (Evropska komisija, 2020):

- vzpostavitvi omrežij pete generacije,
- močnejši prisotnosti v strateških sektorjih umetne inteligence, kibernetne varnosti, superračunalnikov ter računalništva v oblakih.

Na področju okrevanja in pomoči državljanom Evropske unije bodo sredstva namenjena (Evropska komisija, 2020):

- vzpostavitvi sistema pozavarovanja za primer brezposelnosti,
- krepitvi digitalnega izobraževanja,
- zagotavljanju pravičnih minimalnih plač

Namen magistrskega dela je preučiti instrument Next Generation EU ter predstaviti proces in načine pridobivanja sredstev v okviru instrumenta. Ta sredstva bi lahko pomagala institucijam in podjetjem pri okrevanju zaradi negativnih ekonomskih učinkov, ki jih je povzročila epidemija COVID-19. Poleg tega bi sredstva lahko pomagala pospešiti digitalizacijo in ekološko ozaveščenost.

Cilji magistrskega dela so sledeči:

- preučiti vpliv epidemije COVID-19 na gospodarstvo Evropske unije in Slovenije,
- predstaviti instrument Next Generation EU in programe oziroma mehanizme Evropske unije, v katere bodo sredstva v okviru tega instrumenta usmerjena,
- predstaviti širšo strategijo Evropske unije na področju digitalizacije in okoljevarstva (tako imenovani »Green Deal«),
- analizirati slovenski plan v okviru RRF,
- preučiti in nazorno predstaviti, kako lahko podjetja in institucije pridobijo sredstva, ki jih bo Evropska unija v okviru instrumenta Next Generation EU namenila Sloveniji,
- s pomočjo intervjujev preučiti mnenje ključnih deležnikov o vplivu epidemije COVID-19 na poslovanje, o ukrepih Evropske unije, o digitalizaciji in zelenih tehnologijah, ki so v ospredju instrumenta Next Generation EU, o instrumentu samem ter o razpisih in njihovi izkušnji ter težavah, s katerimi so se soočali pri prijavi na razpise in izvajanju projektov.

Za razjasnitev glavnih vprašanj in tematik magistrskega dela bo uporabljena deduktivna metoda, se pravi, da bo avtor iz tuje in domače strokovne literature s področja teme magistrskega dela poskušal priti do logičnih zaključkov s primerjanjem različnih informacij, ki bodo izluščene iz navedenih virov.

Poleg tega bo avtor uporabil metodo intervjuja. Intervjuvanci bodo predstavniki podjetij v Sloveniji, ki so se v preteklosti prijavila na razpise Evropske unije ali pa so v času pisanja magistrskega dela izvajali projekte s pomočjo sredstev Evropske unije.

Namen intervjujev je raziskati mnenje intervjuvancev o vplivu epidemije COVID-19 na poslovanje in o ukrepih Evropske unije za okrevanje gospodarstva ter mnenje podjetij o

pomembnosti zelenih tehnologij in digitalizacije. Poleg tega je namen intervjuja raziskati razloge, zaradi katerih se podjetja prijavljajo na razpise, s kakšnimi težavami se soočajo pri razpisih ter v kolikšni meri poznajo instrument Next Generation EU ter Načrt za okrevanje in odpornost (v nadaljevanju NOO).

Na koncu magistrskega dela bodo na podlagi raziskovalnega dela in zbranih informacij predstavljeni sklepi o vplivu COVID-19 na gospodarstvo, potencialu instrumenta Next Generation EU in potencialnem učinku na slovenska podjetja in institucije.

1 VPLIV EPIDEMIJE COVID-19 NA GOSPODARSTVO EU IN SLOVENIJE

Prvi val epidemije COVID-19 ter posledično zaprtje držav in družb sta predstavljala za gospodarstvo večji šok kot finančna kriza leta 2008 ali velika depresija v tridesetih letih 20. stoletja (International Monetary Fund, 2020). Običajno države v takšnih razmerah podpirajo gospodarsko rast in rast povpraševanja, v tem primeru pa so imele prednost potrebe družbe pred potrebami gospodarstva.

Posledično je bil učinek na gospodarstvo izjemen, saj je šlo za nepredviden in velik padec. Prizadeti so bili številni sektorji gospodarstva, ključni gospodarski kazalci pa so se močno spremenili. Ker je sektorjev, ki so bili prizadeti s strani epidemije, veliko in ker bolj podrobna obravnava ni namen te magistrske naloge, je sledeče poglavje omejeno na analizo vpliva na turizem, transport in maloprodajo v okviru storitvenega sektorja ter vpliva na avtomobilsko industrijo v proizvodnem sektorju. Sledi še analiza vpliva epidemije na ključne socialne in ekonomske kazalce: inflacijo, gospodarsko rast, zadolženost držav, stopnjo zaposlenosti ter ceno energentov in električne energije.

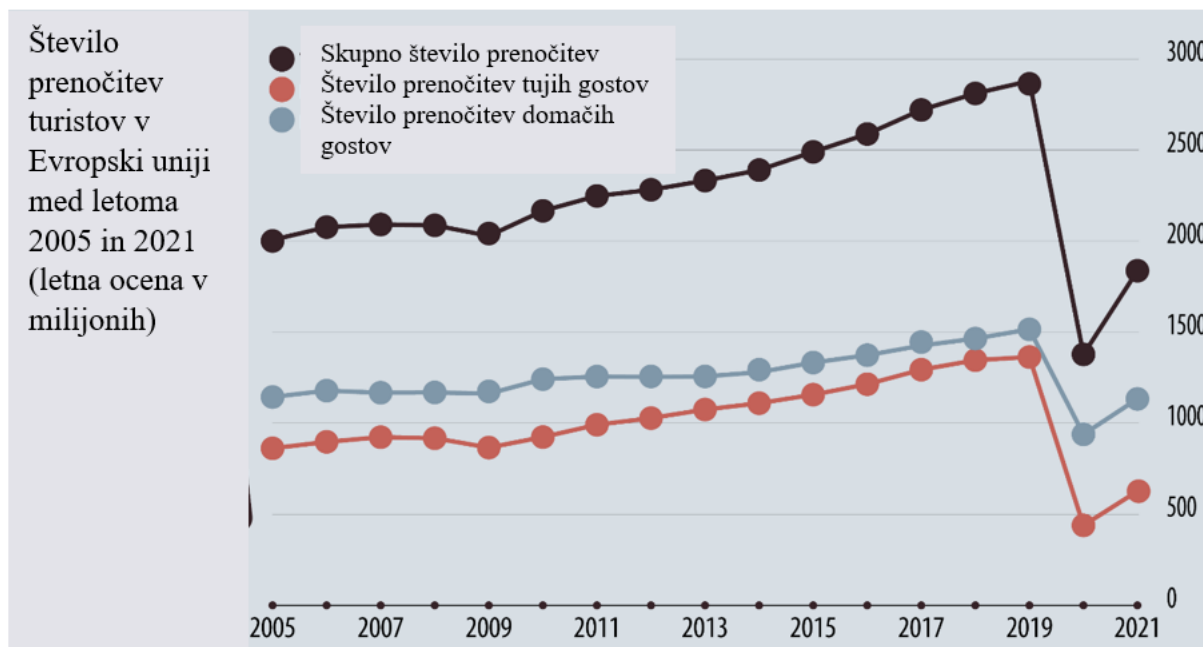
1.1 Storitveni sektor – turizem

Pred začetkom epidemije COVID-19 je bil turizem ena največjih panog svetovnega gospodarstva, ki je predstavljala 10 % globalnega BDP ter zagotavljala več kot 320 milijonov zaposlitev na globalni ravni (Beshudi, 2020). Samo v letu 2019 je v tujino potovalo 1,5 milijarde ljudi. Tudi v državah Evropske unije je turizem pomembna gospodarska panoga. Približno 2 milijona podjetij direktno zaposluje 12,3 milijona ljudi, posredno oziroma znotraj povezanih sektorjev pa kar 27,3 milijona ljudi (Masterson, 2022). V letu 2018 je turizem predstavljal 4 % BDP oziroma 10 % BDP, če upoštevamo povezane sektorje gospodarstva.

Vse to se je spremenilo s pričetkom pandemije COVID-19. Število obiskov je v času prvega vala epidemije na globalni ravni upadlo za kar 65 odstotkov, 100 milijonov služb v tem sektorju pa je bilo ogroženih (Beshudi, 2020). V Evropski uniji ni bilo stanje nič boljše. Kot vidimo na sliki 1 se je število prenočitev domačih in tujih gostov s pričetkom epidemije

močno zmanjšalo (Eurostat 2022a). V letu 2020 se je turizem v povprečju zmanjšal za 52 % v primerjavi s predhodnim letom (Eurostat, 2021). Najbolj prizadete države članice Evropske unije so bile Ciper, Grčija in Malta, ki so zabeležile več kot 70-odstotni padec.

Slika 1: Število prenočitev turistov v Evropski uniji med letoma 2005 in 2021

Prirejeno po Eurostat (2022a).

V letu 2021 si je ta sektor nekoliko opomogel in število obiskov v državah Evropske unije je ponovno naraslo, vendar pa je bilo še vedno 40 % nižje kot pred začetkom epidemije (Masterson, 2022). V uspešnosti okrevanja prav tako obstajajo razlike med državami. V letu 2021 je ponovno narasel turizem v Grčiji, Španiji in na Hrvaškem, kjer so zabeležili več kot 70-odstotno rast. Po drugi strani pa so nekatere države v primerjavi z letom 2019 izgubile več kot polovico turističnih prenočitev. Najbolj so bile prizadete Latvija, Slovaška in Madžarska.

Epidemija COVID-19 je močno vplivala tudi na slovenski turizem. Po rekordnem letu 2019, ko je Slovenija dosegla 15,8 milijona prenočitev in prihod 6,2 milijona turistov, je nastopilo leto 2020 in z njim epidemija COVID-19 (Jakša, 2020). V marcu in aprilu je bila panoga popolnoma ohromela, saj turistov ni bilo. Stanje se je nekoliko izboljšalo v poletnih mesecih, ko se je zaradi uvedbe turističnih bonov močno povečalo dopustovanje domačih turistov v Sloveniji. Število turistov iz tujih držav je bilo zanemarljivo. V drugi polovici leta 2021 se je stanje izboljšalo in pričeli so se vračati tudi tuji turisti. Slovenija je zabeležila prihod 4 milijonov turistov ter 11,3 milijona nočitev (Mlakar, 2022).

1.2 Storitveni sektor – transport

Epidemija COVID-19 je imela močan vpliv na transport ljudi in blaga. Nekateri tipi transporta so se lahko hitro prilagodili novi situaciji, drugi pa manj, kar je imelo dolgoročne posledice tako za podjetja, ki se ukvarjajo s transportom, kot tudi za njihove stranke.

1.2.1 Ladijski prevoz

COVID-19 je imel močan vpliv na ladijski prevoz. Prvih nekaj mesecev se je povpraševanje po ladijskem prevozu zmanjšalo, nato pa se je močno povečalo (Kuehne+Nagel, brez datuma). Ta neobičajen vzorec v povpraševanju je imel številne posledice. Začetni padec v povpraševanju po ladijskih prevozech je prekinil običajen tok kontejnerjev, ki so bistveni za tovrstni promet in imajo močan vpliv na ceno prevoza. Težava je bila v tem, da kontejnerji niso bili tam, kjer so bili potrebni. Zaradi epidemije je veliko pristanišč delovalo z manj delovne sile kot običajno, to pa je omejilo zmogljivost pristanišč pri premikanju blaga. Nekateri ladijski prevozniki so izkoristili začetne mesece epidemije za to, da so tovarne ladje odpeljali v ladjedelnice na vzdrževalna dela. To je pomenilo, da je bilo na trgu manj tovornih ladij kot običajno, ko je povpraševanje pričelo ponovno naraščati. Zgoraj navedeni pojavi so vodili v rekordno visoke cene ladijskega prevoza, kar pa je imelo močan vpliv tudi na gospodarstvo Evropske unije, saj 75 % zunanje trgovine in 30 % notranje trgovine poteka prav preko ladijskega prevoza (Evropska komisija, brez datuma a).

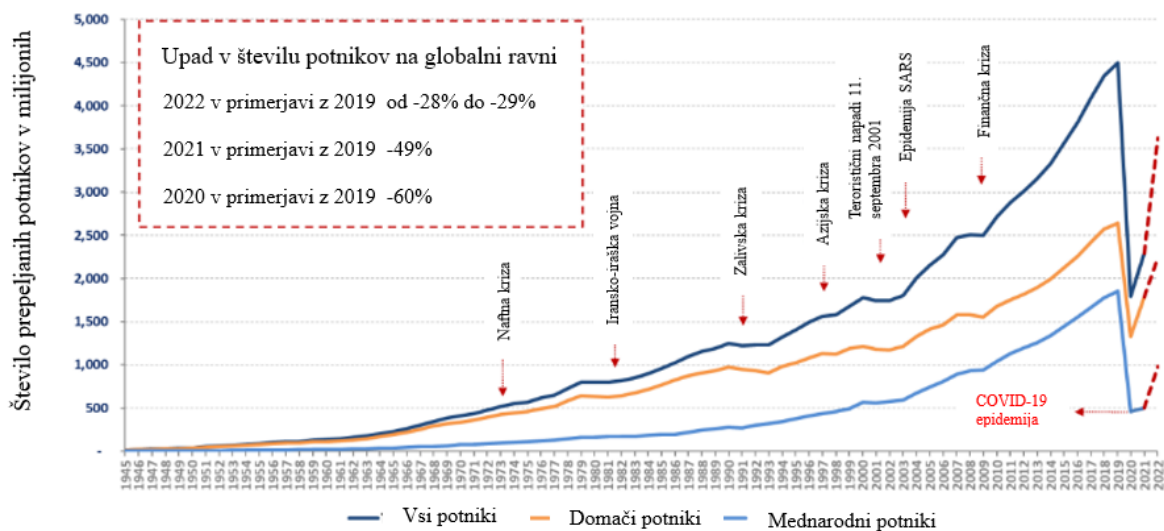
Epidemija je imela vpliv tudi na ladijski prevoz v Sloveniji. Luka Koper je v obdobju med Januarjem in Junijem 2020 zabeležila 11-odstotni padec v prihodkih v primerjavi s preteklim letom (Luka Koper d.d., 2020). Kot glavni razlog je navedena epidemija COVID-19. V letih 2021 in 2022 pa je Luka Koper v nekaterih mesecih dosegla rekorden promet, v prvih mesecih leta 2022 je promet naraščal na vseh terminalih (TSmedia, medijske vsebine in storitve, d. o. o., 2022). Kljub temu pa se še vedno pozna vpliv epidemije na rednost prihoda ladij. Dogajanje v slovenskem ladijskem prevozu torej v veliki meri sovпада z dogajanjem na globalni ravni in ravni Evropske unije: padec v začetku epidemije, močno povečanje v povpraševanju po transportu v letih 2021 in 2022 ter težave z nerednimi prihodi ladij.

1.2.2 Zračni prevoz

Padec v zračnem prevozu v času epidemije je bil večji kot kadarkoli prej v zgodovini letalstva. Slika 2 nazorno prikazuje učinek epidemije na število prepeljanih potnikov. Padec v številu potnikov je bil večji kot kadarkoli prej v zgodovini letalskega prometa. V primerjavi z letom 2019 je število potnikov padlo za 60 % v letu 2020, 49 % v letu 2021 in 27 do 29 % v letu 2022, kar pomeni, da si panoga še vedno ni popolnoma opomogla in dosegla predkrizni nivo (ICAO, 2022). Za razliko od prevoza ljudi pa je zračni prevoz blaga v času epidemije zabeležil zmerno rast. K temu so pripomogli nujni zračni prevozi zaščitnih mask in zdravil, upad ladijskega prometa ter vzpon e-trgovanja (Bouwer, Krishnan, Saxon & Tufft, 2022). Nekateri letalski prevozniki so se tej situaciji prilagodili tako, da so pričeli potniška letala

uporabljati izključno za zračni prevoz tovora. Ta ukrep je bil podprt tudi na zakonodajni ravni na nivoju Evropske unije (Evropska komisija, brez datuma a).

Slika 2: Število letalskih potnikov med letoma 1945–2022

Prirjeno po ICAO (2022).

V Sloveniji je bil upad v zračnem prometu še večji kot na globalni ravni, saj je število potnikov v letu 2020 v primerjavi z letom 2019 padlo kar za 83 % (Čampa, 2021a). Po drugi strani pa je v letu 2020 zračni tovorni promet upadel le za 7 %. V letu 2021 je ponovno narasel tako zračni potniški promet kot tudi tovorni promet (Čampa, 2022). Kljub temu pa prevoz potnikov niti približno ni dosegel števil, ki so bile zabeležene pred pričetkom epidemije.

1.2.3 Kopenski prevoz

Epidemija COVID-19 je imela v Evropski uniji močan vpliv na kopenski prevoz. V času prvega vala epidemije ter sledečih karanten so prihodki v sektorju kopenskega prevoza upadli za 40 % (Rodrigues in drugi, 2021). Popolna ali delna zaprtja držav so poleg tega privedla do zamud pri dostavah, kar je za prevoznike predstavljalo dodaten strošek, hkrati pa so pogosto ostali brez šoferjev, saj so le-ti obtičali v karantenah. V Sloveniji je bil učinek epidemije na kopenski prevoz prav tako opazen. Količina prepeljanega blaga je bila v drugem kvartalu leta 2020 15,6 % nižja kot v istem obdobju v letu 2019 (Čampa, Furtula, Gostiša, Kos & Mlakar, 2020).

Majhna prevozniška podjetja so se med epidemijo soočala z velikimi izzivi in so le komaj ostala likvidna, saj niso imela pripravljenih nobenih ukrepov v primeru kriznih situacij, hkrati pa so se le s težavo prilagajala vedno novim ukrepom proti širjenju bolezni (Twinn in drugi, 2020). Velika podjetja so bila boljše pripravljena in so s pomočjo klavzul, višje sile

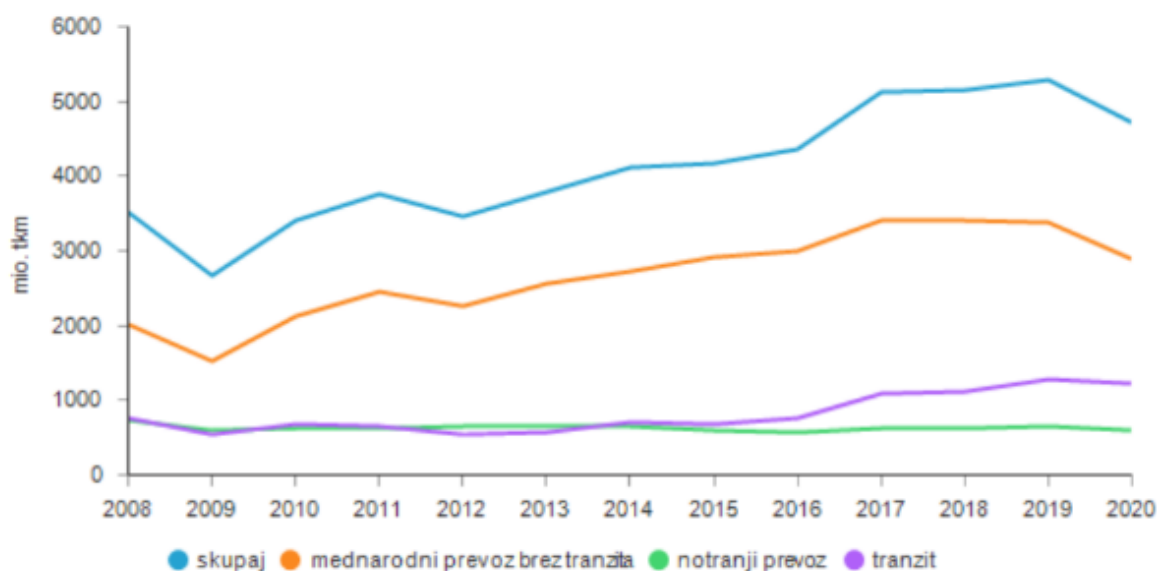
lahko razveljavila večino pogodb, s čimer so omejila svoje izgube. Tako malim kot velikim podjetjem pa so nizke cene pogonskih goriv pomagale nekoliko ublažiti izgube.

Kopenski prevoz je bil izjemnega pomena tudi zaradi prevoza zdravil in zdravstvene opreme ter hrane, zato je Evropska unija podpirala čim bolj prost pretok blaga med državami članicami. Eden od ukrepov je bil uvedba zelenih pasov na državnih mejah, ki so tovornim vozilom omogočali hiter prehod meje (Evropska komisija, brez datuma a). Med drugimi ukrepi pa je bila tudi začasna razveljavitev državnih zakonodaj, ki so v posameznih državah preprečevala tovorni promet ob koncih tedna in ponoči ter omejevala število prevoženih ur na dan.

1.2.4 Železniški prevoz

Železniški prevoz blaga je preživel obdobje epidemije brez večjih posledic. Na ravni Evropske unije je bil padec v prometu v letu 2020 7-odstoten glede na preteklo leto (Rodrigues in drugi, 2021), v Sloveniji pa 11-odstoten glede na preteklo leto (Čampa, 2021b). Relativno omejen vpliv epidemije na železniški prevoz je razviden tudi iz slike 3, ki prikazuje spremembe v količini železniškega blagovnega prevoza v obdobju med leti 2008 in 2020. Glavni razlog za relativen uspeh železnic v obdobju epidemije so bile številne odpovedi ladijskih in letalskih prevozov ter daljši tranzitni časi tovornjakov, zaradi česar so se stranke raje odločale za železniški prevoz (Rodrigues in drugi, 2021).

Slika 3: Železniški blagovni prevoz v Sloveniji

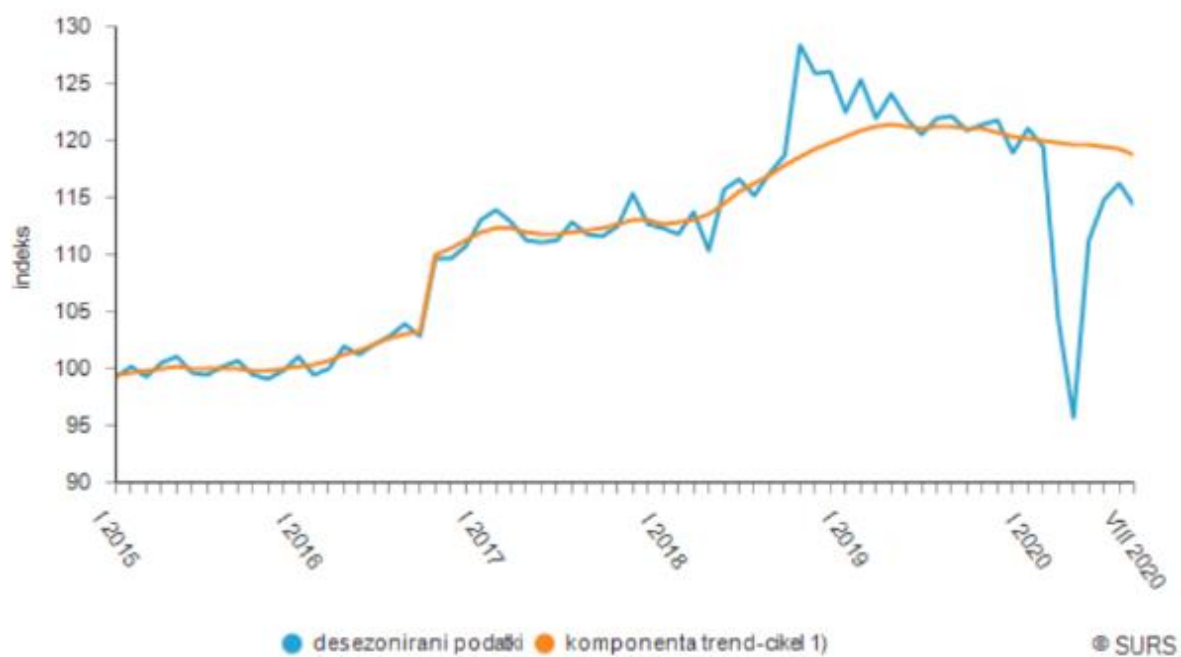

Vir: Čampa (2021b).

1.3 Storitveni sektor – Maloprodaja

Za storitveni sektor je bila epidemija COVID-19 ne le negativen izreden dogodek, ampak tudi gonilo napredka na področju, saj je močno pospešila rast in razvoj prodaje preko spleta (Nealon, 2021). Karantene, zapiranje meja ter omejevanje prodaje manj pomembnih dobrin v času prvega vala epidemije so kot pričakovano imeli opazen učinek na maloprodajo. V večini primerov so prihodki v maloprodaji močno padli. V Sloveniji je bil v mesecu marcu leta 2020 prihodek od maloprodaje v primerjavi z istim obdobjem leta 2019 na mesečni ravni nižji za 13,5 %, na letni ravni pa za 15,1 % (Lunder & Rot, 2020). Ta negativni učinek je bil še posebno izrazit pri maloprodaji motornih goriv, oblačil in luksuznih dobrin. Negativen učinek epidemije je razviden tudi iz podatkov na sliki 4, ki prikazuje, da je v času prvega vala epidemije indeks realnega prihodka v trgovini na drobno padel (Jevnikar & Škrinjar, 2020).

Slika 4: Indeksi realnega prihodka v trgovini na drobno

Vir: Jevnikar & Škrinjar (2020).

Oblačila so bila v večini držav klasificirana kot nebitvene dobrine in temu primerno je bil dostop do njih v času trajanja karanten in zaprtij držav otežen ali pa celo onemogočen. Padeč v porabi motornih goriv je bil preprost rezultat dejstva, da tako ljudje kot tudi blago zaradi zaprtja meja niso imeli možnosti prostega pretoka. Temu primerno se je znižala tudi poraba motornih goriv, saj se je transport v zelo kratkem času spustil na minimalno raven. Luksuzne dobrine so med epidemijo v maloprodaji zabeležile padec zavržjo močnega zmanjšanja turizma iz Azije, predvsem pa s Kitajske (Coface, 2021). Kitajci so v letu 2018 večinoma z

nakupi v tujini ustvarili 46 % vseh prihodkov od prodaje luksuznih dobrin. Ko se je turizem zaradi epidemije ustavil, se je prekinil tudi tok premožnih kitajskih turistov.

Epidemija je predstavljala tudi velik šok za uveljavljene trgovske verige, blagovne znamke in druge artikle. Pod pritiskom ekonomskega vpliva epidemije ter negotove prihodnosti so se Evropejci odrekli blagovnim znamkam in trgovinam, ki so jim bili prej zvesti. Namesto njih so dali priložnost novim in cenejšim blagovnim znamkam ter trgovcem (Catena, Hazan, Ortega, Katharina & Spillecke, 2020).

Okrevanje po prvem valu epidemije je bilo relativno hitro, negativen vpliv drugega in tretjega vala epidemije na maloprodajo pa je bil precej manjši kot v prvem valu (Coface, 2021). Bolj kot sama epidemija so na maloprodajo pričeli negativno vplivati inflacija in naraščajoči logistični stroški ter težave z dobavnimi verigami.

Kot je bilo omenjeno na začetku poglavja, pa je imela epidemija COVID-19 tudi nekatere pozitivne učinke. Maloprodaja živil se je v Evropski uniji zavoljo zaprtja restavracij povečala za 4 %, v Združenih državah Amerike pa za 11 % (Coface, 2021). Še bolj se je povečala spletna prodaja, katere obseg je bil leta 2020 za 23 % večji kot leta 2019. Veliki trgovci so se tej situaciji hitro prilagodili in številne fizične trgovine so bile spremenjene v prevzemne točke za spletne nakupe (Nealon, 2021). Je pa potrebno poudariti, da med državami obstajajo razlike glede tega, kako hitro so se potrošniki privadili na spletno nakupovanje. Najbolj se je razširilo v Španiji in Veliki Britaniji, v Nemčiji pa je še vedno večina potrošnikov raje opravila nakupe v fizičnih trgovinah (Catena, Hazan, Ortega, Katharina & Spillecke, 2020). Številni potrošniki so med pandemijo tudi prvič uporabili storitve za dostavo hrane, precejšen del potrošnikov pa namerava uporabljati te storitve tudi po koncu epidemije.

1.4 Proizvodni sektor – avtomobilska industrija

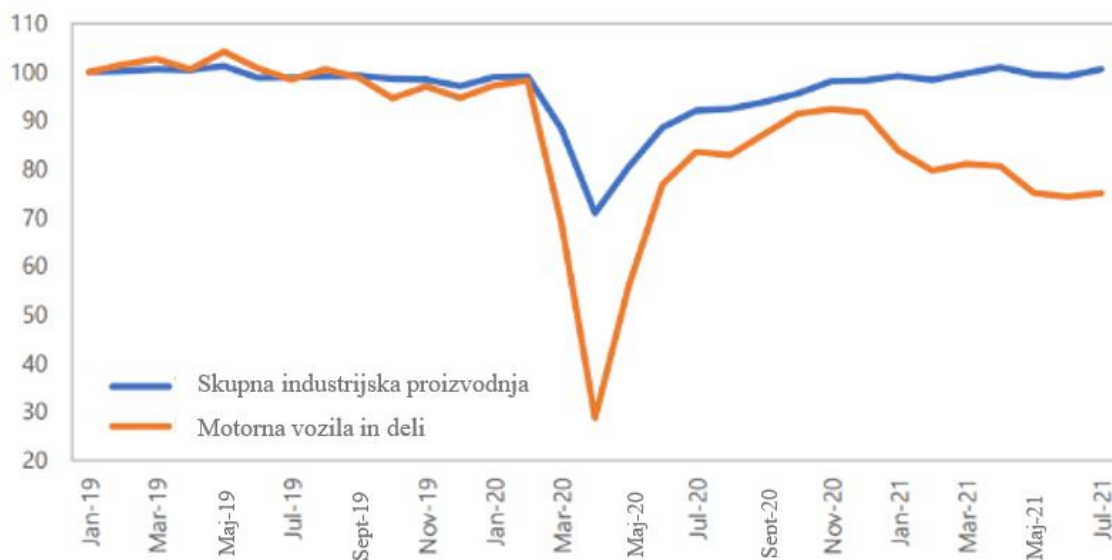
Avtomobilska industrija predstavlja izjemno pomemben del proizvodnega sektorja. Znotraj Evropske unije ustvarja 7 % BDP in zaposluje več kot 6 % vseh delavcev (Boranova in drugi, 2022). V Nemčiji, kjer se proizvede največ avtomobilov v Evropi, predstavlja avtomobilska industrija 20 % proizvodnega sektorja, zaposluje 12 % delavcev in pomeni desetino celotnega izvoza. Tudi v Sloveniji je proizvodnja avtomobilov ter prikolic in polprikolic najpomembnejša proizvodna dejavnost, saj je v letu 2021 ustvarila 3,2 milijarde eurov (v nadaljevanju EUR) prodajne vrednosti oziroma več kot katerakoli druga proizvodna panoga v Sloveniji (Lunder, 2022).

Avtomobilska industrija ima med vsemi industrijskimi sektorji poleg proizvodnje osnovnih kovin najdaljšo in najbolj kompleksno dobavno verigo (Boranova in drugi, 2022). To je glede na število polizdelkov, ki so potrebni za izdelavo avtomobila, popolnoma razumljivo. Problem dobavne verige je poleg kompleksnosti tudi odvisnost od tujih dobaviteljev, ki je večja kot pri drugih industrijah, kar avtomobilsko industrijo dodatno izpostavlja nevarnosti

prekinitve dobavnih verig. Kompleksnost in občutljivost avtomobilske industrije se je v veliki meri pokazala v letu 2020, saj je globalna proizvodnja avtomobilov padla za 15 %. Iz slike 5 je razvidno, da je bil padec proizvodnje znotraj Evropske unije, ki je znašal približno 30 %, še večji (Boranova in drugi, 2022). Glavni razlog za padec v proizvodnji je bilo pomanjkanje delovne sile, ki je bila zaradi karanten in zaprtja na državni ravni nedostopna. Povpraševanje po avtomobilih je v istem letu znotraj Evropske unije padlo za 80 %, vendar pa se je v drugi polovici leta 2020 že okrepilo na nivo pred epidemijo. Podobno kot povpraševanje se je tudi proizvodnja konec leta 2020 močno okrepila in dosegla v prvem kvartalu leta 2021 isti nivo kot pred epidemijo. V letu 2021 pa se je pojavila nova težava v dobavnih verigah, saj je postal dostop do določenih kritičnih komponent težaven in omejen, kar je pričelo zavirati tudi proizvodnjo. Največjo težavo je predstavljala dobava polprevodnikov, saj je bilo povpraševanje po tovrstnih komponentah v panogi potrošniške elektronike izjemno.

Slika 5: Proizvodnja motornih vozil in delov za motorna vozila v Evropski uniji

(Indeks, januar 2019 = 100)

Prirejeno po Boranova in drugi (2022).

1.5 Vpliv epidemije Covid-19 na izbrane gospodarske kazalce

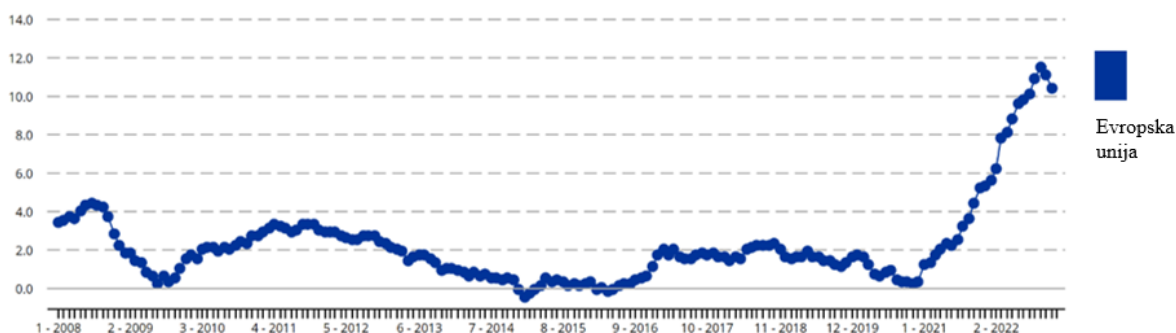
1.5.1 Inflacija

Epidemija COVID-19 je imela močan vpliv na indeksa cen življenjskih potrebščin in proizvajalcev. V letu 2020 je na ravni Evropske unije prišlo do deflacije (Eurostat, brez datuma a). K temu sta najbolj prispevala padec cene goriv ter padec cene oblačil in obutve (Chowdhury, 2021). V Sloveniji je bilo stanje podobno, saj se je leto 2020 zaključilo z 1,1-odstotno deflacijo, h kateri so najbolj prispevali padec cen naftnih derivatov (1-odstotno

točko), počitniških paketov (0,4-odstotne točke) ter oblačil in obutve (0,4-odstotne točke) (Škerlak, 2020). Pri tem je treba opozoriti na dejstvo, da je bilo zbiranje podatkov med epidemijo zelo oteženo in omejeno, zaradi česar je njihova zanesljivost o inflaciji omejena. Poleg tega nekateri strokovnjaki opozarjajo, da so imele cene pogonskih goriv ter oblačil in obutve preveliko težo pri izračunavanju inflacije (Chowdhury, 2021). Iz teh razlogov lahko sklepamo, da je bila dejanska deflacija v letu 2020 manjša od prikazane.

Že v letu 2021 pa so se pokazale posledice epidemije in s tem skokovita rast inflacije. Kot lahko vidimo na sliki 6 je inflacija v letu 2021 hitro naraščala, v letu 2022 pa je rast inflacije preseгла 10 % (Eurostat, brez datuma a). Indeks cen življenjskih potrebščin je narasel na najvišjo raven v zadnjih nekaj desetletjih (Patton, 2021). Še bolj zaskrbljujoče pa je dejstvo, da indeks cen proizvajalcev narašča hitreje kot indeks cen življenjskih potrebščin. Za naraščanje indeksa cen življenjskih potrebščin je odgovornih več dejavnikov. Prvi dejavnik je naraščanje stroškov proizvodnje. Proizvodna podjetja se morajo zaradi vse višjih stroškov proizvodnje odločiti, ali bodo strošek poravnali interno ali ga bodo prenesli na potrošnike z zvišanjem cen. Ker se večina proizvajalcev odloči za zvišanje cen artiklov, to posledično vodi do inflacije. Drugi in najpomembnejši dejavnik, ki dviga cene dobrin, pa so težave v oskrbovalnih verigah. Zaradi zapiranja tovarn, pomanjkanja delavcev ter zamud v transportu se pojavljajo velike motnje pri vzdrževanju oskrbovalnih verig. Skupaj z močno povečanim povpraševanjem zato prihaja do pomanjkanja dobrin in neravnovesja v povpraševanju in dobavi blaga, zaradi česar strošek življenjskih potrebščin še bolj narašča. V letu 2022 se rast inflacije nadaljuje, saj se je učinku epidemije na inflacijo dodal še učinek vojne v Ukrajini (Chan, 2022). Na inflacijo najbolj vplivajo strmo naraščajoče cene energentov in hrane.

Slika 6: Rast inflacije v Evropski uniji

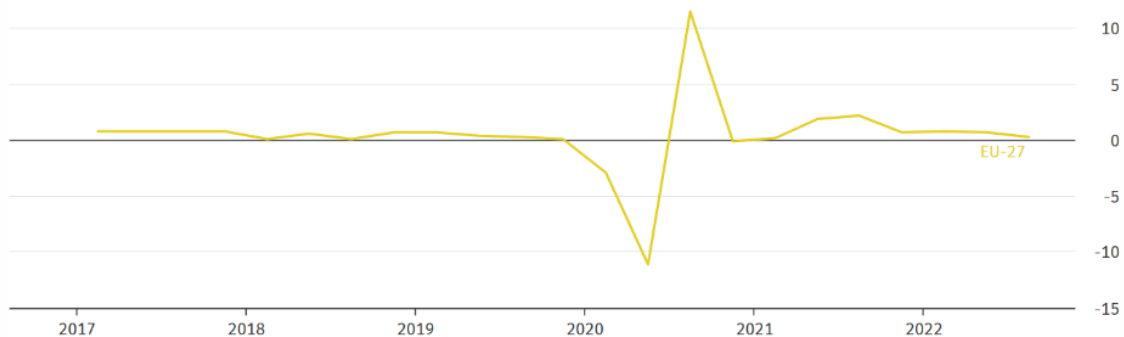
Prerejeno po Eurostat (brez datuma a).

V Sloveniji je rast inflacije sledila globalnemu trendu rasti. V letu 2021 je bila inflacija 4,9-odstotna (Postrašija, 2021). K rasti inflacije so najbolj prispevali rast cen naftnih derivatov, hrane ter toplotne energije. V letu 2022 je inflacija še naprej naraščala in dosegla 8,1 % (Postrašija, 2022). Največji vpliv na inflacijo sta imela rast cen tekočih goriv in hrane.

1.5.2 Gospodarska rast

Kot je razvidno iz slike 7 je v letih pred epidemijo COVID-19 je gospodarska rast v državah Evropske unije stagnirala in bila blizu 0 % (Destatis, 2021). Že v prvem četrtnem letu leta 2020 pa je prišlo do močnega padca rasti BDP. V državah Evropske unije je bil padec 3,1-odstoten, v Sloveniji pa 4,5-odstoten. V drugem četrtnem letu je prišlo še do dodatnega padca. V državah Evropske unije je bil padec rasti BDP 11,2-odstoten, medtem ko je v Sloveniji znašal 9,5 %. Ti podatki sovpadajo z obdobjem prvega vala epidemije, torej lahko zaključimo, da je imela epidemija močno negativen učinek na gospodarsko rast v prvi polovici leta 2020. Temu obdobju je sledilo okrevanje v tretjem četrtnem letu, ko je bila rast BDP v državah Evropske unije 11,7-odstotna, v Sloveniji pa 11,8-odstotna. Kljub temu pa se je leto 2020 zaključilo z negativno rastjo BDP. V prvih treh kvartalih leta 2021 se je gospodarska rast ponovno okrepila, kar kaže na znake okrevanja gospodarstev znotraj Evropske unije, a tej rasti je sledil ponoven padec v četrtem kvartalu. Slovenija je ta trend padajoče rasti ujela z nekoliko zamudo. Najverjetnejši razlog za padec je skokovito naraščanje inflacije v zadnjih mesecih leta 2021 (International Monetary Fund, 2021). V letih 2022 in 2023 se bo rast BDP še naprej ohlajala, saj tako naraščajoča inflacija kot tudi nepričakovana vojna v Ukrajini zavirata gospodarsko rast na globalni ravni ter znotraj Evropske unije (International Monetary Fund, 2022).

Slika 7: Spremembe v rasti BDP-ja v Evropski uniji

Vir: Destatis (2021).

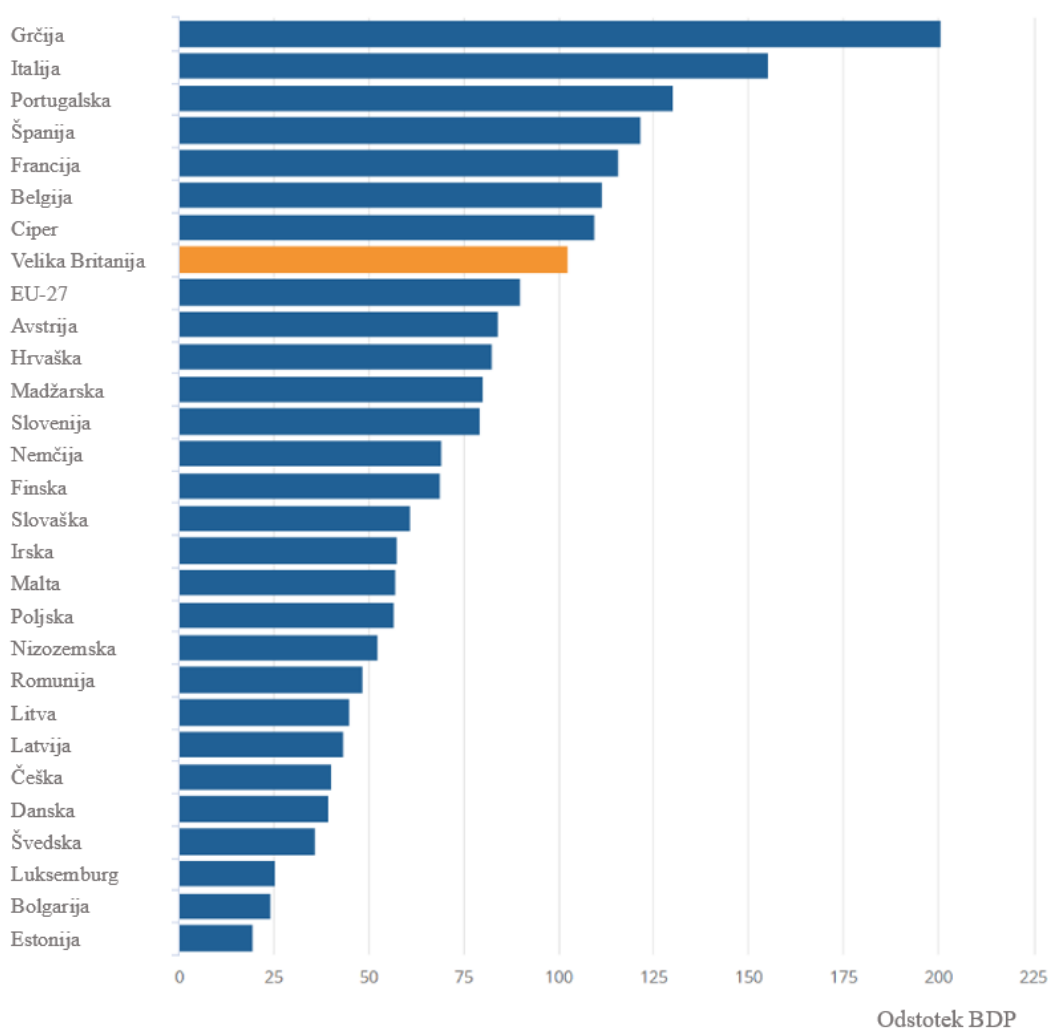
1.5.3 Zadolženost držav

Države članice Evropske unije so v času trajanja epidemije COVID-19 sprejele številne ukrepe, tako za lajšanje posledic v gospodarstvu kot tudi na zdravstvenem in socialnem področju. Ti ukrepi pa so seveda zahtevali sredstva, zavrlo katerih so se države dodatno zadolžile. V povprečju se je zadolženost v državah Evropske unije v obdobju med četrtnim četrtnem letu leta 2019 in tretjim četrtnem letu leta 2021 povečala za 12,9 % (Munro, 2022). So pa med državami članicami zelo velike razlike. Medtem ko se je zadolženost Irske, Švedske in Luksemburga povečala za manj kot 4 %, se je zadolženost Španije, Italije in Grčije povečala za 20 % in več. V Sloveniji se je zadolženost povečala za 14 %, s čimer se uvršča

nad povprečje Evropske unije. Še bolj zaskrbljujoča je skupna zadolženost v območju evra, saj je le-ta narasla iz 83,8 % v letu 2019 na 95,6 % v letu 2021, kar pomeni, da je višina dolga že zelo blizu 100 % BDP (Eurostat, 2022c). Iz slike 8 pa je razvidno, da je zadolženost mnogih držav članic Evropske unije dejansko že preseгла 100 % BDP. Med njimi so Grčija, Italija, Portugalska, Španija, Francija, Belgija in Ciper (Munro, 2022).

Poleg očitnega vprašanja, ali bodo države članice uspele znižati svojo zadolženost, je še bolj pomembno vprašanje fiskalne politike Evropske unije, ki izhaja iz Maastrichtske pogodbe. Le-ta določa, da zadolženost držav članic Evropske unije ne sme znašati več kot 60 % (Lloyd & Desjardins, 2022). Trenutno to zahtevo izpolnjuje manj kot polovica držav članic Evropske unije. Mnogo držav članic iz tega razloga trdi, da je pogoj največ 60 % zadolženosti v sedANJI situaciji nerealističen in da bi morala biti fiskalna politika Evropske unije spremenjena v skladu z danimi razmerami. Poleg tega so države članice primorane investirati v digitalizacijo in zeleno industrijo, kar pa bi bilo s sedanjo fiskalno politiko oteženo ali pa celo onemogočeno.

Slika 8: Stopnja zadolženosti držav glede na BDP v tretjem četrtletju leta 2021

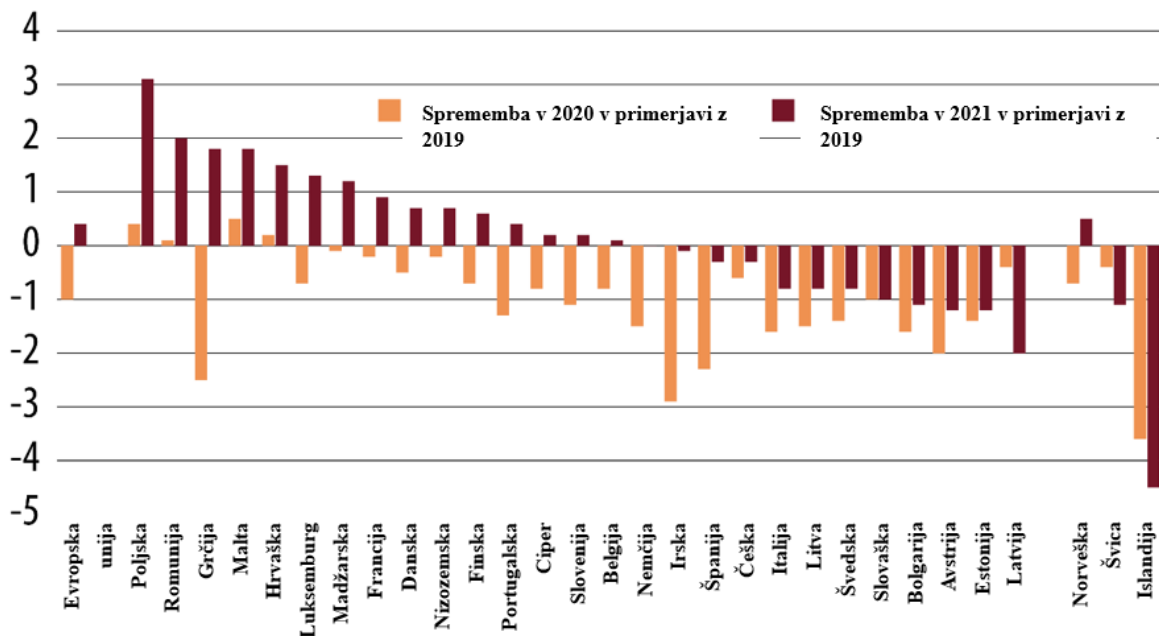

Prirajeno po Munro (2022).

1.5.4 Stopnja zaposlenosti

Stopnja brezposelnosti je v letu 2020 pričakovano narasla s 6,7 % na 7,5 % (Eurostat, brez datuma b). Ta je bila logičen stranski učinek epidemije, saj je le-ta predstavljala največji šok za evropsko gospodarstvo od pričetka druge svetovne vojne (Ando in drugi, 2022). V nasprotju s pričakovanji pa je stopnja brezposelnosti v letu 2021 ponovno padla in v letu 2022 še naprej pada (Eurostat, brez datuma b). To je razvidno tudi iz slike 9 iz katere lahko razberemo, da je v letu 2021 stopnja zaposlenosti v primerjavi z letom 2019 v številnih državah ponovno narasla (Eurostat, 2022č). Iz slike pa je tudi razvidno, da so bile razlike med državami članicami precejšnje. V osmih državah članicah je bil delež zaposlenega prebivalstva, starega med 20–64 let nad 78-odstoten (Eurostat, 2022č). Med temi državami so bile najuspešnejše Nizozemska, Švedska in Češka. Najbolj pa so bile problematične sledeče države, kjer je delež zaposlenega prebivalstva nižji od 70 %: Hrvaška, Španija, Romunija, Italija in Grčija. Poleg tega je epidemija bolj prizadela mlade zaposlene kot starejše zaposlene (Eurostat, 2022b), nesorazmerno pa so bili prizadeti tudi zaposleni v industrijah, kjer je pogost neposreden stik s strankami (Ando in drugi, 2022). K izjemno nizki brezposelnosti so pripomogli predvsem programi za ohranjanje zaposlitve, ki so mnogim zaposlenim omogočili, da so preživeli najhujša obdobja epidemije, hkrati pa tudi ohranili delovno mesto.

Slika 9: Primerjava stopnje zaposlenosti po posameznih državah med letoma 2019 in 2020

Prirejeno po Eurostat (2022č).

V Sloveniji je bilo stanje glede stopnje zaposlenosti podobno kot v ostalih evropskih državah. V letu 2020 se je število delovno aktivnih prebivalcev znižalo za 0,5 %, stopnja anketne brezposelnosti pa se je prav tako zvišala za 0,5 % glede na leto 2019 (Zaletelj & Tomažič,

2021). Kot drugod v Evropi so bili tudi v Sloveniji najbolj prizadeti mladi zaposleni, saj se je število zaposlenih preko študentskega servisa znižalo za kar 28 % glede na leto 2019. V letu 2021 se je stanje popravilo in stopnja brezposelnosti se je znižala za 0,2-odstotne točke (Rojc & Vratinar, 2022). Prav tako se je ponovno povečalo število zaposlenih preko študentskega servisa.

1.5.5 Cena energentov in električne energije

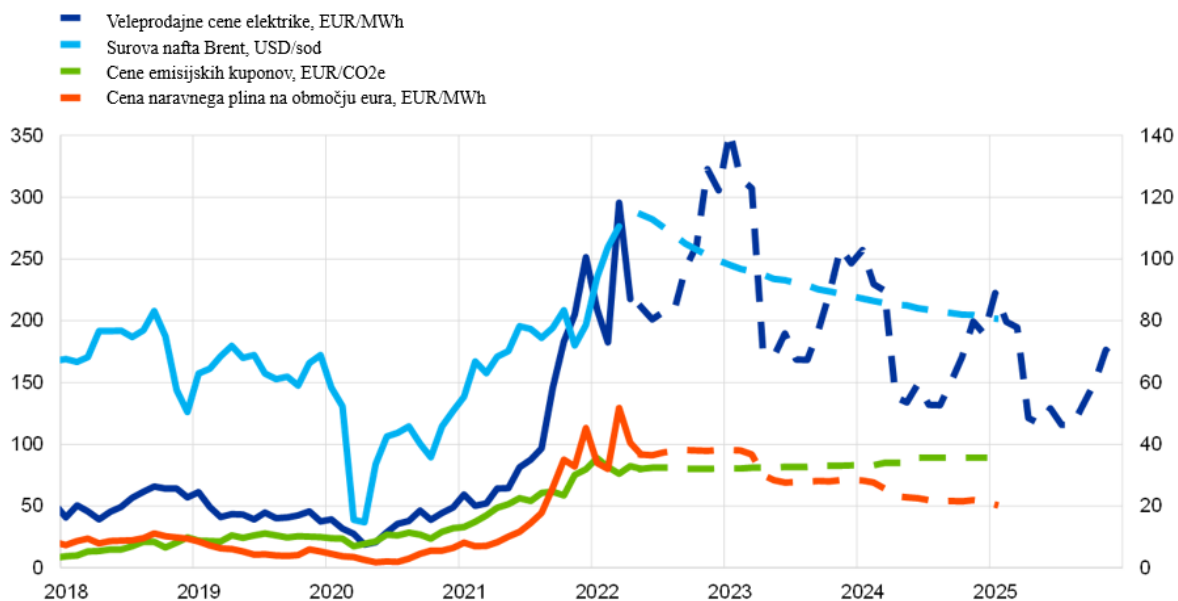
Epidemija COVID-19 je imela močan in dolgoročen vpliv na cene energentov in električne energije. V času prvega vala epidemije leta 2020 je cena nafte padla za 75 %, cena plina pa za 44 % (Kuik, Adolfsen, Lis & Meyler, 2022). Cene električne energije so prav tako močno padle in so se v povprečju gibale okrog 35 eurov na megavatno uro (v nadaljevanju EUR/MWh). K padcu cen energentov so prispevale predvsem obsežne karantene v času prvega vala epidemije, katerih posledica je bilo veliko zmanjšanje gospodarskih aktivnosti. Cena elektrike je ravno tako padla zaradi opazno manjše porabe v času karanten ter zaradi metode mejnega določanja cen, v skladu s katero cena elektrike določa cena najdražjega vira elektrike, ki je potreben za doseganje potreb celotnega trga Evropske unije. Ker je zaradi nizkega povpraševanja po električni energiji Evropska unija lahko pokrila povpraševanje skoraj izključno z obnovljivimi viri energije, ki imajo nizke mejne stroške, je cena električne energije v prvi polovici leta 2020 temu primerno padla. S ponovnim zagonom gospodarstva v drugi polovici leta 2020 so narasle tudi cene energentov. Plin je dosegel ceno iz obdobja pred epidemijo septembra 2020, nafta pa februarja 2020. Za razliko od finančne krize v letu 2008, ko so cene energentov ravno tako padle, pa se cene niso stabilizirale na isti ravni kot pred epidemijo. Kot je razvidno iz slike 10 so cene nafte, plina in elektrike v drugi polovici leta 2021 in prvi polovici leta 2022 strmo narasle. Med drugo polovico leta 2021 in prvo polovico leta 2022 je cena nafte narasla za 46 %, cena plina pa za 145 %. Ta rekordno visoka cena plina je nato botrovala še k izjemni podražitvi elektrike.

K skokoviti podražitvi energentov in električne energije je botrovalo več dejavnikov. Mrzla zima na koncu leta 2020 in v začetku leta 2021 ter nizka hitrost vetrov v poletju, zaradi katere ni bilo mogoče pridobivati električne energije iz vetrnic, sta vodili k povišani porabi plina za ogrevanje ter pridobivanje električne energije (Kuik, Adolfsen, Lis & Meyler, 2022). V istem obdobju se je zmanjšala dobava plina z Norveške zaradi vzdrževalnih del ter dobava plina iz Rusije. Vse to je pomenilo, da si države niso uspele obnoviti zalog plina med poletjem leta 2021 ter so prišle v leto 2022 z nizkimi zalogami. K podražitvi nafte je botroval predvsem zmanjšan obseg proizvodnje v obdobju vrhunca epidemije COVID-19, ki je bil rezultat dogovora med člani združenja Organizacije držav izvoznic nafte (angl. Organization of Petroleum Exporting Countries – OPEC). Od julija 2021 so se članice zavezale k postopnemu povečanju proizvodnje, vendar pa jih večina ni dosegla novih kvot, zaradi česar je cena nafte začela strmo naraščati. Industrija Združenih držav Amerike za pridobivanje nafte iz skrilavcev se je prav tako le počasi odzvala na povišanje cen nafte zaradi negativnih učinkov epidemije. Zadnji šok za cene nafte in plina je predstavljala invazija Rusije na Ukrajino, ki je povečala negotovost glede prihodnjih zalog nafte in plina. V kombinaciji z

nizkimi zalogami energentov so se cene posledično še dodatno dvignile. K višji ceni električne energije so v prvi polovici leta 2021 prispevali tako višje cene plina kot tudi višje dajatve za emisije ogljikovega dioksida (v nadaljevanju CO₂).

V drugi polovici leta 2021 so se cene plina še dodatno povišale, zaradi česar so manj čisti viri energije, kot je na primer oglje, spet prišli v širšo rabo, saj so bili kljub CO₂-dajatvam cenejši od plina. Cena električne energije je po invaziji Rusije v letu 2022 prav tako strmo narasla.

Slika 10: Gibanje cen nafte, plina, električne energije ter emisijskih kuponov

Prirejeno po Kuik, Adolfsen, Lis & Meyler (2022).

V Sloveniji je gibanje cen energentov v veliki meri sledilo gibanju cen znotraj Evropske unije. Cene plina in elektrike za negospodinjke odjemalce so v letu 2020 nekoliko padle, nato pa so pričele strmo naraščati v letu 2021 in 2022 (SURS, brez datuma). Poraba električne energije v času prvega vala epidemije COVID-19 je prav tako sledila trendom znotraj Evropske unije, saj je v prvih šestih mesecih zaradi manjšega obsega proizvodnje v državi poraba električne energije v primerjavi z letom 2019 padla, poraba električne energije v gospodinjstvih pa je zaradi karanten in dela od doma narasla (Rutar, 2020).

2 PLAN EVROPSKE UNIJE ZA OKREVANJE

2.1 Instrument Next Generation EU

V maju leta 2020 je Evropska komisija predstavila instrument za okrevanje Next Generation EU javnosti (Evropska komisija, 2020). V juliju istega leta je Svet Evropske unije ta

instrument tudi uradno sprejel kot del proračuna za obdobje 2021–2027 (Alcidi & Gros, 2020). Predsednica Evropske komisije Ursula von der Leyen je predstavila ta instrument kot sredstvo, ki ne bo le pomagalo državam članicam pri okrevanju po pandemiji Covid-19, ampak tudi kot vir sredstev za vlaganje v prihodnost Evropske unije z največjim poudarkom na digitalizaciji in zelenem oziroma trajnostnem gospodarstvu (Evropska komisija, 2020). Za doseg ciljev instrumenta je Evropska unija namenila okvirno 806,9 milijard evrov. Financiranje bo omogočeno z izposojjo 750 milijard evrov na finančnih trgih. Ta posojila morajo biti odplačana najkasneje do leta 2058, vendar ne prej kot v letu 2028.

Sredstva bodo razporejena na sledeča področja (European Commission, 2021a):

- RRF 723,8 milijarde eur;
- ReactEU 50,6 milijarde eur;
- Obzorje Evropa 5,4 milijarde eur;
- Program InvestEU 6,1 milijarde eur;
- Razvoj podeželja 8,1 milijarde eur;
- Skladi za pravični prehod 10,9 milijarde eur;
- Rezerva rescEU 2 milijardi EUR.

Zgoraj omenjena področja so še dodatno razdeljena v tri stebre glede na namembnost zbranih sredstev (Evropska komisija, 2020):

- Podpora državam članicam pri naložbah in reformah: RRF, ReactEU, Skladi za pravični prehod, Razvoj podeželja;
- Oživitev gospodarstva Evropske unije s spodbujanjem zasebnih naložb: InvestEU;
- Obravnavanje vprašanj, ki jih je izpostavila epidemija COVID-19: rescEU, Obzorje Evropa.

Sredstva namenjena RRF bodo razdeljena na nepovratna sredstva v višini 338 milijard eur ter 385,8 milijard v posojilih (European Commission, 2021a). Sredstva bodo namenjena predvsem vlaganju v reforme in investicije, ki bodo podpirale krožno gospodarstvo, čisti promet in logistiko, energetske prenove stavb in infrastrukture, izgradnjo omrežja pete generacije, digitalizacijo javne uprave, računalništvo v oblaku, kibernetično varnost ter izobraževanje na področju digitalizacije. RRF je namenjen največji delež sredstev znotraj instrumenta Next Generation EU (Darvas in drugi, 2022). Vsaka država članica Evropske unije mora oddati svoj NOO, v katerem opiše, kako nameravajo porabiti pridobljena sredstva. Za vse države pa velja pravilo, da mora biti zelenemu prehodu namenjenih najmanj 37 %, digitalnemu prehodu pa najmanj 20 % vseh investicij.

ReactEU dodaja sredstva že obstoječim kohezijskim politikam. Ta sredstva bodo dodeljena glede na moč posledic epidemije COVID-19 na gospodarstvo in družbo posamezne države članice (Evropska komisija, 2020).

InvestEU je evropski program za naložbe, ki bo vlagal v projekte znotraj Evropske unije. Naložbe bodo usmerjene v strateške sektorje, ki podpirajo zeleni in digitalni prehod (Evropska komisija, 2020).

Sredstva za razvoj podeželja bodo stekla v Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja. Ta sredstva bodo namenjena podpori kmetijstva pri zelenem prehodu in pri uveljavljanju iniciativ Evropske unije na področju kmetijstva (European Commission, 2021a).

Sklad za pravični prehod je namenjen pomoči državam članicam pri prehodu na podnebno nevtralnost do leta 2050. Predvsem državam članicam, ki so najbolj odvisne od fosilnih goriv in industrij, ki ustvarjajo veliko toplogrednih plinov, saj bo prehod za te države najtežji (Kołodziejski, 2022).

RescEU je mehanizem Unije na področju civilne zaščite. Namen mehanizma je okrepiti sodelovanje med državami članicami Evropske unije in šestimi sodelujočimi državami na področju civilne zaščite z namenom preprečevanja nesreč ter pripravljenosti nanje (Evropska komisija, brez datuma d).

2.2 Evropski zeleni dogovor

Evropski zeleni dogovor je močno povezan z instrumentom Next Generation EU, oziroma še bolj specifično z RRF, saj je velik delež sredstev namenjen izpolnjevanju okoljskih, trajnostnih in podnebnih ciljev v okviru Evropskega zelenega dogovora. Iz tega razloga je pomembno, da ga bolj podrobno preučimo.

Le-ta je bil prvič predstavljen 11. decembra leta 2019. Bistveni cilj dogovora je doseči, da bi Evropa postala prvi podnebno nevtralen kontinent na svetu. Najpomembnejši korak pri doseganju tega cilja bo doseganje zaveze vseh držav članic, da bodo do leta 2030 zmanjšale izpuste toplogrednih plinov vsaj za 55 % glede na nivo izpustov v letu 1990 (Evropska komisija, brez datuma c). Poleg tega naj bi zeleni dogovor poskrbel za svež zrak, čisto vodo, zdravo prst in biotsko raznovrstnost, prenovljene, energijsko učinkovite stavbe, zdravo in cenovno dostopno hrano, večji delež javnega prevoza, čistejšo energijo in vrhunske čiste tehnološke inovacije, trajnejše proizvode, ki jih je mogoče popraviti, reciklirati in ponovno uporabiti, delovna mesta, primerna za prihodnost, in usposabljanje za preobrazbo ter globalno konkurenčno in odporno industrijo. Doseganje teh ciljev bo podprto s številnimi ukrepih na področjih podnebja, okolja in oceanov, energije, prometa, kmetijstva, financ in regionalnega razvoja, industrije ter raziskav in inovacij.

Če bolj podrobno preučimo cilje znotraj posameznih področij, lahko prav tako opazimo, da so le-ti zelo ambiciozni. Na področju transporta se je Evropska unija zavezala, da bo do leta 2030 za 55 % zmanjšala izpuste iz avtomobilov ter za 50 % izpuste iz kombi-vozil (European Commission, brez datuma). Do leta 2035 pa naj bi vsa nova vozila imela nične emisije. Do leta 2030 naj bi bilo energetsko obnovljenih 35 milijonov stavb, dodatno povpraševanje pa

bi lahko v gradbenem sektorju ustvarilo 160 tisoč novih delovnih mest. Pri proizvodnji električne energije naj bi do leta 2030 bil delež energije iz obnovljivih virov 40-odstoten, splošna poraba energije pa naj bi se zmanjšala za 36–39 %. To so le nekateri od ciljev, vendar pa več kot jasno nakazujejo, da si je Evropska unija zastavila izjemno ambiciozen načrt na področjih okoljevarstva, trajnostnega gospodarstva ter podnebnih ciljev.

2.3 Evropsko digitalno desetletje

Digitalizacija na vseh področjih življenja v Evropski uniji prav tako predstavlja velik del RRF. Z namenom pospeševanja digitalizacije znotraj Evropske unije je Evropska komisija 9. marca 2021 predstavila svojo vizijo digitalizacije, ki jo je poimenovala Evropsko digitalno desetletje (European Commission, 2021b). Vizija sestoji iz štirih glavnih področij, ki so znanja in spretnosti, digitalna preobrazba podjetij, digitalizacija javnih storitev ter varne in trajnostne digitalne strukture (Evropska komisija, brez datuma č).

2.3.1 Znanja in spretnosti

Cilj tega področja je predvsem izboljšati zanje in spretnosti vseh državljanov na področju informacijsko-komunikacijskih tehnologij (v nadaljevanju IKT) ter povečati število zaposlenih na tem področju. Glavna cilja sta povečanje števila strokovnjakov IKT na 20 milijonov do leta 2030 in povečanje deleža prebivalstva, ki ima vsaj osnovno znanje na področju IKT, na 80 % (European Commission, 2021b). Poleg tega je namen področja tudi zmanjšati neravnovesje med številom moških in žensk, zaposlenih na tem področju.

2.3.2 Varne in trajnostne digitalne infrastrukture

Poleg temeljnih znanj in zadostnega števila strokovnjakov IKT je bistvenega pomena za nadaljnji razvoj tudi robustna in moderna infrastruktura. Cilj tega področja je do leta 2030 zagotoviti internetne povezave s hitrostjo enega gigabita ter povezati z internetom tudi podeželje in odročna področja (European Commission, 2021b). Poleg tega bi do leta 2030 morale biti po vsej Evropski uniji vzpostavljene omrežje pete generacije. Zelo pomemben cilj je tudi vlaganje v večji obseg proizvodnje polprevodnikov, ki bi do leta 2030 moral doseči vsaj 20 % svetovne proizvodnje. Dodatna cilja sta še vzpostavitev 10 tisoč robnih vozlišč ter razvoj prvega računalnika s kvantnim pospeševanjem.

2.3.3 Digitalna preobrazba podjetij

Tretje področje poudarja pomen pospešene digitalizacije podjetij, s posebnim poudarkom na majhnih in srednje velikih podjetjih. Digitalizacija vseh podjetij je pomembna, saj bo IKT predstavljala jedro novih izdelkov in storitev ter novih proizvodnih procesov in poslovnih modelov. Temu primerno je eden od ciljev področja do leta 2030 povečati delež podjetij, ki uporabljajo računalništvo v oblaku, umetno inteligenco ter velepodatke na 75 % ter povečati delež majhnih in srednjih podjetij, ki dosegajo vsaj osnovno stopnjo digitalne intenzivnosti, na 90 % (European Commission, 2021b). Digitalizacija je tudi bistvenega pomena za razvoj prelomnih inovacij, ki bodo predstavljale osnovo za uspešna zagonska tehnološka podjetja.

V skladu s tem si je Evropska unija zastavila cilj, da bo do leta 2030 podvojila število samorogov oziroma zagonskih podjetij, katerih vrednost presega milijardo EUR.

2.3.4 Digitalizacija javnih storitev

Zadnje področje je namenjeno digitalizaciji javnih storitev. Glavni cilj področja je preusmeriti vse javne storitve na splet, le-te pa morajo biti dosegljive vsem državljanom, preproste za uporabo ter varne in zasebne (European Commission, 2021b). Dodatna cilja sta še omogočiti dostop do zdravstvene dokumentacije preko spleta vsem državljanom Evropske unije ter da bi vsaj 80 % državljanov Evropske unije uporabljalo digitalno identifikacijo.

2.4 Komentarji na instrument Next Generation EU

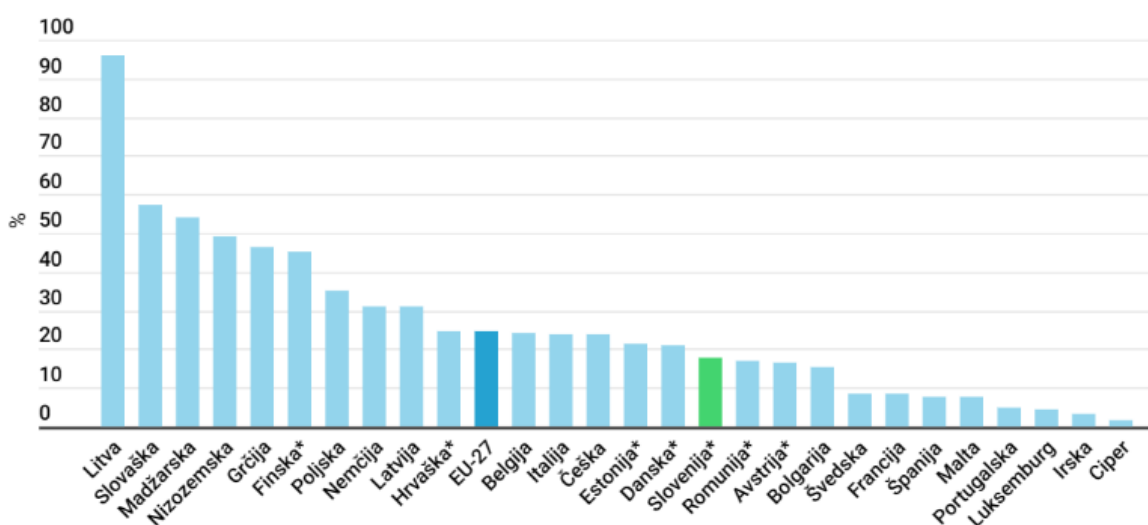
Glede instrumenta Next Generation EU so bila izražena tako pozitivna mnenja kot tudi kritike in dvomi o določenih vidikih instrumenta. Kot pozitiven vidik instrumenta je bila izpostavljena velikost sredstev, saj le-ta predstavljajo velik delež celotnega proračuna za obdobje 2021–2027, hkrati pa bodo sredstva razdeljena razmeroma hitro, kar je seveda pomembno, saj države članice Evropske unije pomoč potrebujejo sedaj in ne čez pet ali več let (Soler, 2021). Poleg tega so sredstva pravično razdeljena, saj bodo najšibkejše države ter države, ki jih je epidemija najbolj prizadela prejele tudi največ sredstev. Sredstva tudi niso pogojena z varčevalnimi ukrepi, ki bi lahko zavrla rast gospodarstva, velik delež namreč predstavljajo nepovratna sredstva, ki so med državami članicami dosti bolj zaželeni kot pa posojila. Med pozitivnimi vidiki je tudi daljnovidnost instrumenta, saj slednji ni usmerjen le v reševanje kratkoročnih in srednjeročnih težav in izzivov, ki jih je sprožila epidemija COVID-19, ampak spodbuja tudi prihodnjo rast gospodarstva Evropske unije, globoke strukturne reforme ter doseganje skupnih ciljev, kot je na primer zaviranje podnebnih sprememb (Codogno & Noord, 2021). Prednost instrumenta je tudi ta, da lahko države same določijo, kako jih bodo porabile preko individualnih NOO (Soler, 2021). Res je sicer, da morajo načrti izpolnjevati smernice RRF glede namembnosti sredstev, ampak kljub temu lahko države prilagodijo investicije in reforme realnostim, posebnostim ter potrebam svojih držav.

To, da lahko države prilagajajo svoj načrt, pa je hkrati tudi potencialna šibkost. Problem je v tem, da se NOO močno razlikujejo po kvaliteti in fokusu na bistvene probleme. Načrt Španije, na primer, je preobsežen in poskuša nasloviti preveč težav, kar bo na koncu najverjetneje pomenilo, da bodo ukrepi razvojeneli in ne bodo dosegli svojega pravega učinka (Soler, 2021). Prioritetni projekti niso navedeni, v načrtu manjka industrijska strategija, reforme so le ohlapno definirane, razčlenitev porabe sredstev in investicij pa je nejasna. Potencialna šibkost instrumenta je tudi ta, da se veliko držav izogiba pogojnim posojilom (Codogno & Noord, 2021). Če je le mogoče, raje uporabijo za financiranje nepovratna sredstva ter posojila, ki jih lahko dobijo na prostem trgu. Le-ta za razliko od posojil v okviru instrumenta Next Generation EU niso pogojena s številnimi pogoji. Nevarnost obstaja tudi v tem, da bi države lahko potencialno sredstva porabila za socialne

transferje, znižanje davkov ter neuporabne, majhne projekte, katerih edini namen je poraba sredstev Evropske unije. Zadnja potencialna težava se je izkazala že pri predhodnih razpisih Evropske unije, ko sredstva niso bila v celoti porabljena zaradi omejenih administrativnih sposobnosti držav pri organizaciji projektov. Problem lahko predstavlja tudi pomanjkanje zunanjih izvajalcev. Iz obeh razlogov se dogaja, da potencialni projekti ostanejo v idejni fazi, ker države nimajo kapacitet za pripravo in izvedbo kvalitetnih projektov.

Poleg zgoraj omenjenih prednosti in slabosti Next Generation EU ter digitalizacija in zeleni prehod predstavljajo tudi veliko priložnost za zmanjšanje odvisnosti Evropske unije od zunanjih dobaviteljev strateških dobrin. COVID-19 ter vojna v Ukrajini sta več kot očitno razkrila odvisnost in šibkost Evropske unije na področju strateških dobrin. To odvisnost prikazuje tudi slika 11, iz katere je razviden delež energije, ki jo države članice Evropske unije uvažajo iz Ruske federacije (Svetin, 2022). Evropska unija je v letu 2020 uvozila 24,4 % energije iz Ruske federacije. Pri posameznih virih energije je ta delež še večji. Tako je bilo na primer v letu 2020 41,1 % plina ter 36,5 % nafte uvožene iz Ruske federacije. Še bolj je zaskrbljujoče dejstvo, da so bile v letu 2020 Litva, Slovaška in Madžarska več kot 50-odstotno odvisne od uvoza energentov iz Ruske federacije. V Sloveniji stanje ni veliko boljše, saj je posredno prav tako odvisna od energentov, ki prihajajo iz Ruske federacije.

Slika 11: Delež uvožene energije iz Ruske federacije

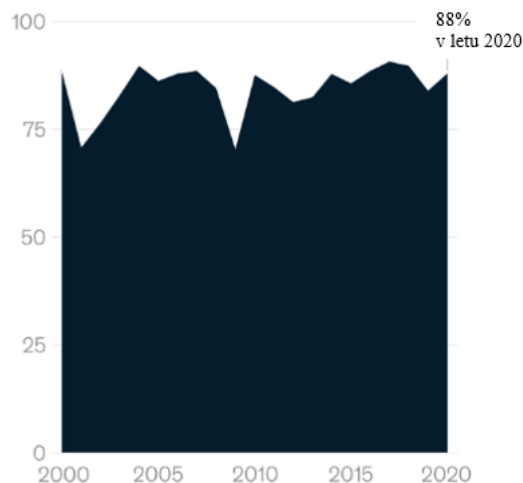

Vir: Svetin (2022).

Podobno zaskrbljujoče je pomanjkanje polprevodnikov, ki predstavljajo ključen element skoraj vseh modernih naprav. Izkoriščenost proizvodnih kapacitet polprevodnikov je bila med letoma 2000 in 2020 vedno višja od 80 %, v letu 2020 pa je bila kar 88-odstotna (Burkacky, Lingemann & Pototzky, 2021). To je razvidno tudi iz slike 12, ki prikazuje stopnjo izkoriščenosti proizvodnih kapacitet polprevodnikov. Le ta je zadnjih 20 let blizu zgornje meje 90 %. To vodi v dolge dobavne roke in zamude v proizvodnji. Kot pri mnogih drugih dobrinah je COVID-19 sprva botroval k padcu v povpraševanju po polprevodnikih

(Burkacky, Deichmann, Pfingstag & Werra, 2022). Temu pa je sledilo hitro okrevanje ter globalno pomanjkanje, ki se je pričelo že v prvem četrtletju leta 2021. K temu je prispevalo tudi delo od doma, ki je povečalo povpraševanje po brezžičnih omrežjih in računalnikih. Invazija Ruske federacije na Ukrajino je stanje le še poslabšala, saj sta obe državi dobaviteljici ključnih surovin za izdelavo polprevodnikov.

Slika 12: Stopnja izkoriščenosti proizvodnih kapacitet za proizvodnjo polprevodnikov

Prirejeno po Burkacky, Deichmann, Pfingstag & Werra (2022).

Next Generation EU ima potencial, da izrazito zmanjša odvisnost Evropske unije od zunanjih virov strateških dobrin. Povečanje obsega proizvodnje polprevodnikov na 20 % svetovne proizvodnje (European Commission, 2021b), ki je del programa digitalizacije, bi pomagalo k preprečevanju dolgih dobavnih rokov in gospodarske škode, ki nastaja zaradi omejenih zalog polprevodnikov. Poleg tega bi zagotovilo nadaljnjo rast in razvoj visokotehnološke industrije v Evropski uniji. Evropski zeleni dogovor in ukrepi, ki so del tega programa, pa bi lahko pomembno prispevali k manjši odvisnosti Evropske unije od fosilnih goriv in dobaviteljev le-teh. Če bo program dosegel svoj cilj in bo državam članicam uspelo povečati delež energije iz obnovljivih virov na 40 % ter zmanjšati porabo energije za 36–39 % (European Commission, brez datuma), bi se Evropska unija lahko rešila spon odvisnosti od zunanjih dobaviteljev fosilnih goriv, katerih interesi so pogosto tudi nasprotni ali pa celo sovražni interesom in vrednotam Evropske unije.

2.5 Mehanizem za okrevanje in odpornost

RRF je bistven del instrumenta Next Generation EU, namenjen lažšanju družbenih in ekonomskih posledic pandemije s pomočjo investicij in reform na šestih ključnih področjih, ki so (European Commission, 2023):

- zeleni prehod,

- digitalna preobrazba,
- delovna mesta ter pametna, trajnostna in vključujoča rast,
- socialna in teritorialna kohezija,
- zdravje in odpornost,
- politike za naslednjo generacijo, med drugim glede izobraževanja ter znanj in spretnosti.

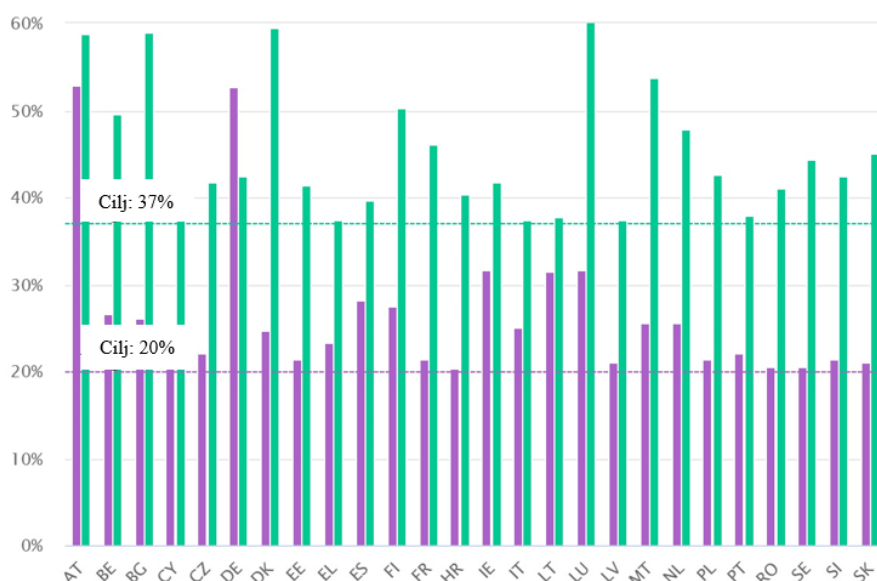
Investicijam in reformam je namenjenih 723,8 milijard EUR, ki predstavljajo velik delež sredstev v okviru instrumenta Next Generation EU (European Commission, 2023). Predpogoj za pridobivanje sredstev na nivoju držav članic Evropske unije je priprava nacionalnega NOO, v katerem države določijo, kako nameravajo porabiti sredstva. Pri tem morajo upoštevati, da mora biti vsaj 37 % sredstev namenjenih doseganju ciljev na področju zelenega prehoda ter 20 % sredstev za doseganje ciljev na področju digitalne preobrazbe. Države članice bodo sredstva lahko koristile do konca leta 2026.

Evropska komisija je 18 mesecev po predstavitvi in pričetku delovanja RRF pripravila poročilo, v katerem je ocenila uspešnost implementacije. V poročilu so opisani splošen napredek v implementaciji RRF, napredek v implementaciji posamičnih NOO ter napredek pri doseganju ciljev na šestih ključnih področjih.

Poročilo ocenjuje, da implementacija mehanizma in posamičnih načrtov dobro napreduje. Ta trditev je utemeljena s tem, da je bilo s strani Evropske komisije sprejetih 25 nacionalnih NOO ter da je bilo v času priprave poročila izplačanih že približno 100 milijard EUR sredstev za financiranje projektov, ki so si jih države članice zastavile v svojih NOO (European Commission, 2022). Največ sredstev je bilo izplačanih za financiranje projektov na področjih zdravja in odpornosti (11,52 milijard EUR), trajnostne in vključujoče rasti (10,31 milijard EUR), socialne in teritorialne kohezije (7,9 milijard EUR) ter zelenega prehoda (7,87 milijard EUR). Nekoliko manj sredstev je bilo izplačanih na področjih digitalne preobrazbe (3,81 milijarde EUR) ter na področju politik za naslednjo generacijo (2,42 milijarde EUR). Države članice so s pomočjo spletnih strani ter obveščanjem javnosti preko medijev poskrbele za javno prepoznavnost mehanizma ter izpostavile uspešne projekte, investicije in reforme, ki so bili izpeljani s pomočjo prej omenjenih sredstev. Če bo implementacija še naprej tako dobro napredovala in če bodo sredstva uporabljena smelo in preudarno, bi lahko instrument Next Generation EU ter RRF, ki je del tega instrumenta, pospešila rast bruto domačega proizvoda za 1,5 % in v Evropski uniji ustvarila številne nove zaposlitve.

Druga polovica poročila je posvečena bolj podrobni analizi vsebine posamičnih NOO ter analizi vsebine investicij in reform na šestih ključnih področjih. Kot lahko vidimo na sliki 13, ki prikazuje delež sredstev namenjenih zelenemu prehodu in digitalni preobrazbi, so vse države članice, ki so oddale NOO, namenile več kot 37 % sredstev področju zelenega prehoda ter več kot 20 % področju digitalizacije, s čimer so pri pripravi načrtov izpolnile obe temeljni zahtevi Evropske unije (European Commission, 2023). Med drugim so številne države tem področjem namenile več kot 50 % sredstev (European Commission, 2022).

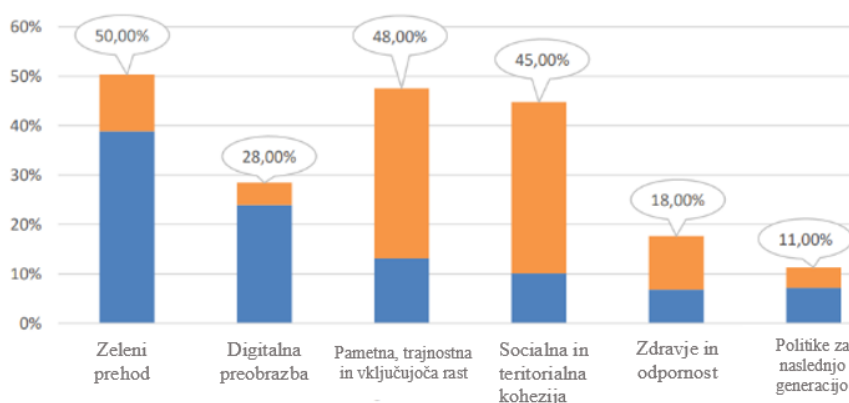
Slika 13: Delež sredstev, namenjenih zelenemu prehodu in digitalni preobrazbi

Prirejeno po European Commission (2023).

Poleg zgoraj omenjenih področjih so del nacionalnih NOO tudi investicije in reforme na področjih delovnih mest ter pametne, trajnostne in vključujoče rasti, socialne in teritorialne kohezije, zdravja in odpornosti ter politik za naslednjo generacijo. Ker lahko večino investicij in reform umestimo v več kot eno področje, so morale države le-tem izbrati primarno področje oziroma steber ter sekundarno področje oziroma steber. Evropska komisija je v skladu s tem pripravila analizo razporeditve sredstev po področjih, ki je prikazana na sliki 14. Kot primarni področji oziroma primarna stebra sta glede višine sredstev pričakovano na prvem mestu zeleni prehod in digitalna preobrazba (European Commission, 2022). Kot sekundarno področje oziroma sekundarni steber pa sta glede višine sredstev na prvem mestu pametna, trajnostna in vključujoča rast ter socialna in teritorialna kohezija.

Slika 14: Delež sredstev glede na področja, primarni ter sekundarni steber

Prirejeno po European Commission (2022).

Na področju zelenega prehoda so države največ sredstev namenile trajnostni mobilnosti, energetske učinkovitosti ter obnovljivim virom energije (European Commission, 2022). Skupna višina sredstev na tem področju naj bi znašala približno 198 milijard EUR. Med projekti so na primer reforme in investicije na področju vzpostavitve omrežja za napajanje električnih vozil, projekti za zmanjševanje energetske revščine, projekti energetske prenove objektov in podobno.

Na področju digitalizacije je največ sredstev namenjenih digitalizaciji javnih in državnih storitev, razvoju sposobnosti delovnega prebivalstva na področju informacijskih tehnologij ter digitalizaciji poslovanja. Skupna višina sredstev znaša približno 141 milijard EUR (European Commission, 2022). Države so pripravile projekte, kot so na primer nakup prenosnih računalnikov za učitelje in učence, digitalizacija majhnih in srednje velikih podjetij, in podobno.

Na področju delovnih mest ter pametne, trajnostne in vključujoče rasti so države namenile največ sredstev obnovi in gradnji objektov, razvoju majhnih in srednje velikih podjetij ter povečanju inovativnosti in konkurenčnosti (European Commission, 2022). Skupna višina sredstev znaša približno 235 milijard EUR. Velik del ukrepov in projektov je namenjen pomoči in razvoju majhnih in srednje velikih podjetij, ki predstavljajo pomemben del gospodarstva Evropske unije.

Na področju socialne in teritorialne kohezije je največ sredstev namenjenih teritorialni infrastrukturi in storitvam, skupna višina sredstev pa znaša približno 222 milijard EUR (European Commission, 2022). Med projekti so na primer prenova lokalnih železniških prog, reforma nacionalnega stanovanjskega načrta in podobno.

Države so namenile približno 87 milijard EUR sredstev za področje zdravja in odpornosti, z investicijami v sistem zdravstvene in dolgotrajne oskrbe ter z reformami na področju učinkovitosti upravljanja zdravstvenega sistema (European Commission, 2022).

Področju politik za naslednjo generacijo so države namenile približno 56 milijard sredstev (European Commission, 2022). Več kot 70 % sredstev je s pomočjo reform in investicij posvečenih izboljšanju splošne, poklicne ter višje izobrazbe. Poudarek je na povečanju dostopnosti, cenovne ugodnosti kvalitete ter na digitalizaciji in izboljšanju infrastrukture.

2.6 Plan Slovenije v okviru RRF

Slovenija je v letih 2020 in 2021 pripravljala načrt v okviru RRF (Služba Vlade RS za razvoj in evropsko kohezijsko politiko, 2021). Ta načrt je bil uradno potrjen s strani Evropske komisije 1. julija leta 2021. S tem je bilo tudi potrjenih 1,8 milijarde eur nepovratnih sredstev ter 705 milijonov eur posojil, ki jih bo Evropska unija nakazala Sloveniji za izvajanje pripravljenega načrta (Evropska komisija, 2021a). Načrt dodeljuje 42 % sredstev ukrepom, ki podpirajo podnebne cilje in zeleni prehod države, ter 21 % sredstev ukrepom, ki podpirajo

digitalni prehod. S tem izpolnjuje zahteve Evropske unije glede namena rabe sredstev. Preostala sredstva so namenjena doseganju trajnostne rasti ter investicijam in reformam na področju zdravstva in socialne varnosti. Sredstva so razdeljena na štiri razvojna področja (Služba Vlade RS za razvoj in evropsko kohezijsko politiko, 2021):

- Zeleni prehod (1064,75 milijonov eur),
- Digitalna preobrazba (316,67 milijonov eur),
- Pametna, trajnostna in vključujoča rast (737,36 milijonov eur),
- Zdravstvo in socialna varnost (363,9 milijonov eur).

2.6.1 Zeleni prehod

Sredstva znotraj področja zelenega prehoda so namenjena doseganju ciljev Slovenije in Evropske unije na področju podnebne nevtralnosti in prehodu na nizkoogljično krožno gospodarstvo. Poleg tega omenjeno področje obsega tudi ukrepe za prilagajanje podnebnim spremembam in izboljšanju oskrbe s pitno vodo in odvajanju in čiščenju odpadnih voda. Področje je sestavljeno iz petih komponent (Služba Vlade RS za razvoj in evropsko kohezijsko politiko, 2021):

- **Obnovljivi viri energije in učinkovita raba le-te v gospodarstvu:** Ta komponenta je sestavljena iz reform in naložb, ki bodo prispevale k porabi večjega deleža obnovljivih virov energije ter izboljšanju energetske učinkovitosti in zmanjšanju emisij toplogrednih plinov v gospodarstvu. Reformni del obsega sprejetje Zakona o spodbujanju rabe energije iz obnovljivih virov energije, Zakona o oskrbi z električno energijo in Akcijskega načrta za vzpostavitev modela upravljanja za proizvajalce električne energije iz obnovljivih virov energije. Investicijski del obsega prestrukturiranja daljinskih sistemov na obnovljive vire energije, proizvodnjo elektrike iz obnovljivih virov energije, krepitev električnega omrežja ter naložbe v povečanje energetske učinkovitosti v gospodarstvu.
- **Trajnostna prenova stavb:** Ta komponenta s pomočjo reform in investicij spodbuja izboljšanje energetske učinkovitosti stavb v javnem sektorju, hkrati pa tudi pomaga k okrepanju gradbenega sektorja. Reformni del obsega sprejetje dolgoročne strategije energetske prenove stavb, pripravo seznama stavb, primernih za prenavo in sprejetje zakonske podlage za vzpostavitev systemskega finančnega vira za energetsko prenavo stavb ožjega javnega sektorja. Investicijski del obsega trajnostno prenavo in upravljanje stavb.
- **Čisto in varno okolje:** Ta komponenta je usmerjena v reforme in investicije na področju okoljevarstva. Sredstva so namenjena obvladovanju in odzivanju na podnebno pogojene nesreče, protipoplavni varnosti, zagotavljanju oskrbe s pitno vodo, čiščenju odpadnih voda ter krepitvi odpornosti gozdov na podnebne spremembe. Reformni del obsega sprejetje Načrta zmanjšanja poplavne ogroženosti, prenavo Zakona o varstvu okolja, sprejetje novega Zakona o gospodarskih javnih službah varstva okolja, sprejetje nove resolucije o nacionalnem programu varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami ter

druge reforme. Investicijski del obsega vlaganje v družbeno in gospodarsko odpornost na podnebno pogojene nesreče – SLO SERCID, zmanjševanje poplavne ogroženosti ter zmanjševanje tveganja za podnebno pogojene nesreče, kot so na primer plazovi, vzpostavitev Centra za semenarstvo, drevesničarstvo in varstvo gozdov – Next Gen gozdarstvo, projekte odvajanja in čiščenja komunalnih odpadnih vod ter projekte oskrbe s pitno vodo.

- **Trajnostna mobilnost:** Namen te komponente je razvoj trajnostne mobilnosti z vlaganjem v javni potniški in železniški tovorni promet ter izgradnjo polnilnih mest za alternativna goriva. S tem bi tudi prispevali k zmanjšanju emisij toplogrednih plinov. Reformni del obsega uveljavitev Zakona za ustanovitev Družbe za upravljanje javnega potniškega prometa ter ustanovitev strukture.
- **Krožno gospodarstvo – učinkovita raba virov:** Cilj komponente je pospeševanje prehoda v krožno gospodarstvo s pomočjo reform in investicij. Prehod v krožno gospodarstvo bo prispeval predvsem k tranziciji v nizko oziroma brezogljlično družbo. Reformni del obsega vzpostavitev dolgoročne podnebne strategije ter slovenske industrijske strategije, prenovo programov ravnanja z odpadki in preprečevanja odpadkov, vzpostavitev pravnega okvira za prehod v krožno gospodarstvo, vzpostavitev enotne točke za krožno gospodarstvo ter določitev in uveljavitev pogojev za bolj učinkovito financiranje prehoda v nizkoogljlično krožno gospodarstvo. Investicijski del obsega vzpostavitev Centra za prehod v pametno in krožno družbo ter investicijo v večjo predelavo lesa.

2.6.2 Digitalna preobrazba

Drugo razvojno področje zajema digitalno preobrazbo gospodarstva in javnega sektorja. Namen reform in investicij je posodobitev digitalne infrastrukture in podpiranje razvoja naprednih rešitev na vseh področjih ter povečanje konkurenčnosti v digitalnem poslovnem in družbenem okolju. Področje sestoji iz dveh komponent (Služba Vlade RS za razvoj in evropsko kohezijsko politiko, 2021):

- **Digitalna preobrazba gospodarstva:** Namen komponente je digitalna preobrazba poslovnih procesov in modelov slovenskih podjetij ter s tem povečanje njihove produktivnosti in konkurenčnosti. Reforme bodo pomagale odstraniti administrativne ovire in bremena za podjetja. Investicije v digitalne storitve, robotizacijo in visoko tehnologijo pa bodo prispevale k razvoju digitalnih storitev, visokotehnološkega znanja ter pripomogle k povezovanju med zagonskimi in velikimi podjetji. Reformni del sestoji iz sprejetja strategije digitalne transformacije podjetij ter smernic za inovativno naročanje, integracije relevantne zakonodaje v slovenski pravni red ter spremembe Zakona o gospodarskih družbah. Investicijski del sestoji iz programa digitalne transformacije industrije oziroma podjetij ter vzpostavitve hibridnega oblaka na Ministrstvu za gospodarski razvoj in tehnologijo.
- **Digitalna preobrazba javnega sektorja in javne uprave:** Epidemija COVID-19 je še dodatno izpostavila pomanjkljivosti javnega sektorja na področju digitalizacije. E-

storitve so bile nedostopne ali nekakovostne, IT-oprema zastarela in nezadostna, omrežja in IT-infrastruktura pa prešibka glede na vedno večje breme in pomembnost. Reforme in investicije v okviru te komponente bodo naslovile vse zgoraj navedene težave in pomanjkljivosti ter izboljšale digitalno pismenost javnih uslužbencev, s čimer bodo postale digitalne storitve bolj varne in prijazne uporabnikom. Reformni del sestoji iz sprejetja strategije digitalnih javnih storitev ter nove strategije kibernetične varnosti, Zakona o elektronskih komunikacijah, pravnih podlag za izdajo nacionalne e-identitete ter pravnih podlag za uvedbo obveznega elektronskega poslovanja poslovnih subjektov z državo, načrta širokopasovnih omrežij do leta 2025 ter drugih reform. Investicijski del sestoji iz digitalizacije javne uprave, javnega sektorja, notranje varnosti, izobraževanja, kmetijstva, kulture, pravosodja ter digitalizacije na področju prostora in okolja. Poleg tega obsega še gigabitno infrastrukturo za 8.500 gospodinjstev.

2.6.3 Pametna, trajnostna in vključujoča rast

Tretje razvojno področje zajema pametno, trajnostno in vključujočo rast. Glavni namen področja je dvig produktivnosti s pomočjo povezovanja področja znanosti in inovacij z gospodarstvom, z vlaganjem v nove tehnologije ter izobraževanjem delovne sile. Produktivnost bo povečana tudi s pomočjo bolj spodbudnega poslovnega okolja, varstvom konkurence ter s pravičnim in učinkovitim sistemom subvencij in obdavčitev. Razvojno področje sestoji iz šestih komponent (Služba Vlade RS za razvoj in evropsko kohezijsko politiko, 2021):

- **Raziskave, razvoj in inovacije:** Namen te komponente je podpreti raziskave in inovacije, ki bodo prispevale k produktivnosti in gospodarskemu razvoju. Med drugim komponenta podpira tudi zagonska podjetja, ki se ukvarjajo s prelomnimi tehnologijami in inovacijami. Reformni red obsega sprejetje Zakona o raziskovalno–razvojni in inovacijski dejavnosti ter vzpostavitev skupnega programskega odbora. Investicijski del obsega reformo upravljanja in učinkovitosti javnih naložb v raziskave in razvoj, vzpostavitev Nacionalnega inštituta za hrano, sofinanciranje raziskovalno inovacijskih projektov v podporo zelenemu prehodu in digitalizaciji, sofinanciranje investicij v demonstracijske in pilotne projekte ter sofinanciranje projektov in programov za krepitev mednarodne mobilnosti slovenskih raziskovalcev in raziskovalnih organizacij.
- **Dvig produktivnosti, prijazno poslovno okolje za investitorje:** Namen komponente je vzpostaviti bolj produktivno gospodarstvo za digitalni in zeleni prehod. Ta cilj bo dosežen s pomočjo reform in investicij, ki bodo krepile kapitalske trge ter spodbujale domače in tuje investicije. Reformni del sestoji iz sprejetja novele Zakona o spodbujanju investicij ter Zakona o oblikah alternativnih investicijskih skladov, sprejetje sprememb uredbe o pogojih in merilih ter sprejetje strategije razvoja kapitalskega trga. Investicijski del sestoji iz podpore investicijam za večjo produktivnost, konkurenčnost, odpornost in razogljčenje gospodarstva ter zagotavljanja inovativnih ekosistemov ekonomsko-poslovne infrastrukture.

- **Trg dela – ukrepi za zmanjševanje posledic negativnih strukturnih trendov:** Cilj te komponente je krepitev trga dela ter zagotavljanje vključujočega trga dela ter kakovostnih delovnih mest. Ti cilji bodo doseženi z reformami in investicijami na področjih pokojninskega in invalidskega zavarovanja, zavarovanja za primer brezposelnosti, politike zaposlovanja, sistema socialne zaščite, pri vstopu na trg dela za mlade in invalide ter usposabljanju in izobraževanju zaposlenih. Reformni del je obsežen. Med drugim zajema vzpostavitev sheme skrajšanega delovnega časa, sprejetje sprememb Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, novelacijo Zakona o urejanju trga dela na področju zavarovanja za primer brezposelnosti, prilagoditev smernic za izvajanje aktivne politike zaposlovanja z namenom doseganja učinkovitejšega izvajanja, pripravo analize na področju posledic digitalizacije za slovenski trg dela in pripravo zelene knjige o prihodnosti dela ter pripravo analize sistemov socialne varnosti. Investicijski del zajema strukturne ukrepe za krepitev trga dela, podporo prožnejšim oblikam dela, uvajanje prožnejših načinov dela, prilagojenih potrebam invalidov, vlaganje v hitrejši vstop mladih na trg dela ter vlaganje v usposabljanje in izobraževanje zaposlenih.
- **Preoblikovanje slovenskega turizma ter investicije v infrastrukturo na področju turizma in kulturne dediščine:** Glavni cilj komponente je pospeševanje razvoja trajnostnega turizma v Sloveniji. Za doseganje tega cilja bodo z reformami na novo zastavljeni temelji za strateški razvoj panoge, ki bodo poudarjali okolju prijazen butični turizem, ter temelji za digitalizacijo turizma. Posodobljena bo tudi zakonodaja s področja gostinstva in kratkoročnega oddajanja nepremičnin, ki bo razbremenjeno birokratskih ovir. Investicije bodo usmerjene v izboljšanje turistične infrastrukture, ki bo usmerjena v trajnostni turizem visoke kakovosti. Komponenta je tudi tesno povezana z ostalimi komponentami, kot sta na primer vlaganje v obnovljive vire energije ter energetska prenova stavb. Reformni del sestoji iz sprejetja Načrta okrevanja slovenskega turizma, uredbe o razvojnih spodbudah za turizem, strategije digitalne transformacije slovenskega turizma, strategije trajnostne rasti slovenskega turizma, izdelave štirih načrtov za turistične makro-destinacije do leta 2030 ter nadgradnje zelene sheme slovenskega turizma. Investicijski del sestoji iz vlaganj v krepitev trajnostnega razvoja turizma, trajnostnega razvoja nastanitvene turistične ponudbe, trajnostnega razvoja javne in skupne turistične infrastrukture in naravnih znamenitosti ter investicije v infrastrukturo na področju kulture in kulturne dediščine.
- **Krepitev kompetenc, zlasti digitalnih in tistih, ki jih zahtevajo novi poklici in zeleni prehod:** Cilj komponente je izboljšanje izobraževalnega sistema s krepitvijo kompetenc za digitalni in zeleni prehod, s hitrejšim odzivanjem na potrebe gospodarstva in družbe, z vključevanjem mladih v tehnološko napredna okolja ter s krepitvijo prehoda iz izobraževanja na trg dela. Za doseganje ciljev so predvideni ukrepi na treh področjih: razvoj vključujočih in odpornih vzgojno-izobraževalnih in visokošolskih institucij, vključno z izobraževanjem odraslih, podpiranje strokovnih delavcev, visokošolskih učiteljev in sodelavcev ter drugega osebja vzgojno-izobraževalnih ter visokošolskih institucij za kakovostno poučevanje in učenje, učinkovitejše in uspešnejše upravljanje izobraževalnih in študijskih programov. Reformni del obsega prenavo izobraževalnih

programov z umeščanjem digitalnih kompetenc, temeljnih znanj računalništva in informatike, finančne pismenosti ter kompetenc za trajnostni razvoj, s sprejemom smernic za prenovo visokošolskega strokovnega izobraževanja, izvedbo študije za prenovo programov srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja ter sprejem strategije za sistematično vlaganje v izobraževalno in raziskovalno infrastrukturo. Investicijski del sestoji iz prenove vzgojno-izobraževalnega sistema za zeleni in digitalni prehod, prenovo zelenega in digitalnega izobraževanja, reforme visokega šolstva za zelen in odporen prehod v Družbo 5.0 ter izvajanje pilotnih projektov, ki bodo podlaga za prej navedeno reformo visokega šolstva, modernizacijo srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja, vključno z vajeništvom, krepitev sodelovanja med izobraževalnim sistemom in trgom dela ter *ozelenitev* izobraževalne infrastrukture v Sloveniji.

- **Učinkovite javne institucije:** Cilj komponente je zmanjšanje administrativnih ovir za podjetja in državljane s pomočjo reform ter zagotavljanje učinkovite javne uprave. Reformni del sestoji iz sprejetja Zakona o debirokratizaciji, novele Zakona o javnem naročanju, prenovljenega Gradbenega zakona in Zakona o urejanju prostora, drugega debirokratizacijskega zakonskega paketa, vzpostavitev akademije javnega naročanja in določitev obvezne uporabe smernic za javno naročanje arhitekturnih in inženirskih storitev ter gradenj, prenove plačnega sistema javnega sektorja ter sprejetje novega zakona, ki bo urejal sistem plač v javnem sektorju ter izvršitev neodvisne analize vplivov reform na področju javnega naročanja in oblikovanje ukrepov in ciljev za izboljšanje sistema.

2.7 Zdravstvo in socialna varnost

Namen področja zdravstva in socialne varnosti je zagotavljanje bolj kakovostnega, pravičnega ter finančno vzdržnega zdravstvenega in socialnega varstva za vse državljane. Reforme in investicije so usmerjene v bolj učinkovito delovanje zdravstvenega sistema, digitalizacijo, usposabljanje kadrov ter v izboljšanje sistema dolgotrajne oskrbe. Na socialnem področju bodo uveljavljeni ukrepi za boljšo dostopnost javnih stanovanj. Področje sestoji iz treh komponent (Služba Vlade RS za razvoj in evropsko kohezijsko politiko, 2021):

- **Zdravstvo:** Cilj komponente je izboljšanje zdravstvenega sistema na izbranih področjih. Investicije in reforme bodo usmerjene v skrajšanje čakalnih vrst, povečanje dostopnosti, zagotavljanje finančne vzdržnosti, razbremenjevanje zdravnikov, učinkovito obravnavo nalezljivih bolezni, digitalizacijo, naložbam v infrastrukturo ter izboljšanje dostopnosti nujne medicinske pomoči. Reformni del sestoji iz sprememb Zakona o medicinsko-tehničnih pripomočkih, implementacije predlogov za optimizacijo obračunskih modelov, pripravo analize vzrokov za dolgotrajne bolniške odsotnosti in strategije obvladovanja bolniških odsotnosti, vzpostavitve neodvisnega organa za spremljanje in obvladovanje kakovosti v sistemu zdravstvenega varstva, zaključka pogajanj v zvezi z določitvijo košarice

pravic iz obveznega zdravstvenega zavarovanja, preoblikovanjem dopolnilnega zdravstvenega zavarovanja, implementacijo ukrepov za zmanjšanje in obvladovanje dolgotrajnih bolniških odsotnosti ter začetka veljavnosti sprememb in dopolnitev Zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju. Investicijski del sestoji iz vlaganja v krepitev kompetenc kadrov v zdravstvu, digitalizacije zdravstva, nadgradnje sistema dispečerske službe in nujne medicinske pomoči, dograditve Infekcijske klinike Univerzitetnega kliničnega centra Ljubljana ter nadomestne gradnje Infekcijske klinike Univerzitetnega kliničnega centra Maribor.

- **Socialna varnost in dolgotrajna oskrba:** Cilj komponente je izboljšanje dolgotrajne oskrbe s pomočjo reform in investicij. Le-ta bo postala bolj dostopna, kakovostna ter dosegljiva vsem upravičencem. Povečano bo tudi število kadrov, neformalna oskrba pa bo dodatno podprta s strani države. Reformni del sestoji iz vzpostavitve nacionalnega spremljanja kakovosti storitev dolgotrajne oskrbe v institucijah, sprejetja Zakona o dolgotrajni oskrbi, pričetka veljavnosti podzakonskih aktov s področja dolgotrajne oskrbe, vzpostavitve vstopnih točk v sistem dolgotrajne oskrbe na enotah Zavoda za zdravstveno zavarovanje Slovenije ter uveljavitve Zakona o obveznem zavarovanju za dolgotrajno oskrbo.
- **Stanovanjska politika:** Cilj komponente je izboljšati dostopnost javnih najemnih stanovanj ter izboljšati financiranje gradnje tovrstnih stanovanj. Ti ukrepi bi pomagali tako socialno ogroženim družbenim skupinam kot tudi mladim družinam, da bi lažje prišle do stanovanja. Reformni del sestoji iz sprejetja novele Stanovanjskega zakona. Investicijski del pa sestoji iz zagotavljanja javnih najemnih stanovanj.

2.8 Shema izvajanja NOO

Ena od zahtev RRF je vzpostavitev koordinacijskega organa, ki deluje znotraj države kot posrednik med Evropsko komisijo ter ministrstvi, ki v okviru mehanizma razpisujejo projekte in razpise. V Sloveniji je vlogo koordinatorja prevzelo Ministrstvo za finance oziroma Urad Republike Slovenije za okrevanje in odpornost, ki je bil ustanovljen 3. junija leta 2021 (Služba Vlade RS za razvoj in evropsko kohezijsko politiko, 2021). Ta urad je zadolžen tako za vzpostavitev sistema izvajanja NOO, kot tudi za samo izvajanje le-tega. Urad je poleg tega zadolžen tudi za poročanje Evropski komisiji o napredku pri izvajanju NOO, spremljanje doseganja ciljev in mejnikov, pošiljanje zahtevkov za plačilo ali tranše ter za informiranje in komuniciranje.

2.9 Trenutno stanje NOO v Sloveniji

Razpisi in projekti v okviru NOO so v času pisanja te magistrske naloge že v polnem teku, veliko pa jih je že zaključenih. Kot je bilo že prej omenjeno je organizacija razpisov in projektov v domeni ministrstev.

Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo je v času pisanja magistrske naloge zaključilo sledeče razpise (Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo, 2022a; Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo, 2022b; Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo, 2022č; Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo, 2022d; Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo, 2022e; Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo, 2022f; Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo, 2022g; Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo, 2022h; Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo, 2022i):

- **Javni razpis za spodbude za raziskovalno-razvojne projekte Načrta za okrevanje in odpornost:** 45 mio eur sredstev za raziskovalne, razvojne in inovacijske projekte podjetij, ki so usmerjeni v zeleni prehod in krožno gospodarsko. Projektni cilj je izdelek, proces ali storitev, razvit do te točke, da je primeren za uporabo v realnem okolju.
- **Javni razpis za spodbude za sofinanciranje začetnih investicij na manj razvitih območjih:** 20 mio eur za spodbujanje malih in srednje velikih podjetij, ki delujejo na manj razvitih področjih, za investicije v digitalizacijo, novo tehnološko opremo ter za prehod v krožno in podnebno nevtrarno gospodarstvo.
- **Javni razpis za sofinanciranje začetnih investicij v podporo investicijam za večjo produktivnost, konkurenčnost, odpornost in dekarbonizacijo gospodarstva na obmejnih problemskih območjih:** Sofinanciranje stroškov začetnih investicij malih in srednje velikih podjetij, ki se nahajajo v obmejnih problemskih področjih. S tem bi se povečal delež trajnostno naravnanih investicij ter zmanjšale razlike v razvitosti glede na preostala področja Slovenije.
- **Javni razpis za spodbujanje velikih investicij za večjo produktivnost in konkurenčnost v Republiki Sloveniji:** Spodbujanje podjetij k investicijam, ki bodo prispevale k zelenemu in digitalnemu prehodu ter bodo povečale produktivnost in konkurenčnost gospodarstva.
- **Javni razpis za digitalno preobrazbo gospodarstva (Načrt za okrevanje in odpornost):** Spodbujanje gospodarstva k digitalni preobrazbi poslovanja s pomočjo uporabe naprednih digitalnih tehnologij. S tem se bosta povečali produktivnost in konkurenčnost, stroški poslovanja pa se bodo zmanjšali.
- **Javni razpis za spodbujanje večje predelave lesa za hitrejši prehod v podnebno nevtrarno družbo (NOO LES):** Izboljšanje izkoriščenosti strateške surovine lesa s sofinanciranjem investicij malih in srednje velikih podjetij na področju predelave ali obdelave lesa ter trajnostne gradnje.
- **Javni razpis za okrevanje in odpornost s pilotno-demonstracijskimi projekti (Načrt za okrevanje in odpornost):** Spodbujanje razvojne in inovacijske dejavnosti, katerih rezultat je izvedba pilotno-demonstracijskih projektov za razvoj in testiranje oziroma demonstracijo novih ali izboljšanih izdelkov, procesov ali storitev na področju zelenega prehoda.
- **Javni razpis za sofinanciranje vlaganj v javno in skupno turistično infrastrukturo in naravne znamenitosti v turističnih destinacijah – sprememba Javnega razpisa za**

sofinanciranje vlaganj v javno in skupno turistično infrastrukturo in naravne znamenitosti: Krepitev trajnostnega razvoja turistične infrastrukture in naravnih znamenitosti v turističnih destinacijah, dvig kakovosti in dodane vrednosti ter izboljšanje kakovosti bivanja domačega prebivalstva.

- **Javni razpis za podporo zagonskim, mikro, malim in srednjim podjetjem pri strateški trajnostni in krožni transformaciji poslovanja v letih 2022–2025:** Podpora projektom mikro, malih in srednjih podjetij, ki prispevajo k trajnostni transformaciji poslovanja ter prehodu na nizkoogljično gospodarstvo.

Ministrstvo za kulturo je v času pisanja magistrske naloge zaključilo sledeči razpis: **Javni razpis za sofinanciranje projektov trajnostne obnove in oživljanja kulturnih spomenikov v lasti občin ter vključevanje kulturnih doživetij v slovenski turizem iz sredstev za izvajanje Nacionalnega načrta za okrevanje in odpornost:** Sofinanciranje projektov obnove in oživljanja kulturnih spomenikov v Sloveniji. Razpis je namenjen večjim projektom, ki bodo predstavljali dodano vrednost za turistične destinacije, ki okrevaajo po pandemiji Covid-19 (Ministrstvo za kulturo, 2022).

Ministrstvo za okolje in prostor je v času pisanja magistrske naloge zaključilo sledeči razpis: **Javni razpis za dodelitev sredstev s področja komponente 16: Stanovanjska politika, investicija: Zagotavljanje javnih najemnih stanovanj:** Zagotavljanje javnih najemnih stanovanj z gradnjo ali z odkupom z namenom rabe kot javna najemna stanovanja. Cilj razpisa je krepitev fonda javnih najemnih stanovanj na območju celotne države, s čimer bi se zmanjšal primanjkljaj javnih najemnih stanovanj (Ministrstvo za okolje in prostor, 2022).

Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport je v času pisanja magistrske naloge zaključilo sledeče razpise (Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, 2022a; Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, 2022b; Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, 2023):

- **Javni razpis za aktivnosti krepitve projektnih pisarn javnih raziskovalnih organizacij:** Krepitev podpornega okolja projektnih pisarn na javnih raziskovalnih organizacijah.
- **Javni razpis za usposabljanje strokovnih in vodstvenih delavcev v vzgoji in izobraževanju za krepitev digitalnih kompetenc, kompetenc za trajnostni razvoj ter finančne pismenosti:** Krepitev digitalnih in trajnostnih kompetenc ter finančne pismenosti strokovnih in vodstvenih delavcev v vzgoji in izobraževanju.
- **Prilagoditev Javnih raziskovalnih organizacij in Centralne tehniške knjižnice Univerze v Ljubljani za delo po načelih odprte znanosti:** Vzpodbujanje Javnih raziskovalnih organizacij k aktivnemu prilagajanju procesov v smeri delovanja po načelih odprte znanosti.

2.10 Komentar na Načrt

Slovenski NOO ima tako prednosti kot tudi slabosti. Kot prednost bi lahko navedli dejstvo, da so v plan umeščene komponente, ki se nanašajo na reševanje izzivov, ki jih je ustvarila epidemija COVID-19. Dober primer je Sektor turizma in gostinstva, ki je bil eno od najbolj prizadetih področij med epidemijo. Načrt podpira okrevanje turizma v okviru četrte komponente znotraj tretjega razvojnega področja. Poudarek je na izgradnji trajnostnega in kakovostnega turizma ter ohranjanju kulturne dediščine (Služba Vlade RS za razvoj in evropsko kohezijsko politiko, 2021). Načrt tudi naslavlja problematiko transporta ljudi in dobrin s četrto komponento znotraj prvega razvojnega področja. Ta komponenta obsega vlaganje v razvoj železniškega prometa ter v infrastrukturo za alternativna goriva. Del načrta je tudi reševanje problematike izobraževanja ter posredno zaposlovanja mladih v okviru pete komponente znotraj tretjega področja. Predvsem reforme na področju poklicnega izobraževanja ter vlaganje v poučevanje kompetenc, ki bodo pomembne v bližnji prihodnosti, bi lahko pomagali mladim, da bi lažje prišli do prve zaposlitve.

Kot slabost načrta bi lahko izpostavili dejstvo, da obstajajo tudi številna problematična področja, ki jih plan ne pokriva ali pa jih lahko potencialno še poslabša. V načrtu, na primer, ni nobenega ukrepa za reševanje problematike prekinjenih in upočasnjenih dobavnih verig, zaradi katerih trpi tudi slovensko gospodarstvo. To je zaskrbljujoče, saj se je stanje s konfliktom v Ukrajini le še poslabšalo. Načrt tudi nima ukrepov na področju inflacije in zadolženosti države. Kot je bilo razloženo že v predhodnih poglavjih, je inflacija direktno povezana s stanjem oskrbovalnih verig in posledično omejenimi proizvodnimi kapacitetami znotraj EU (Patton, 2021). Brez pravih ukrepov se bo stanje le še poslabšalo. Zadolženost je velik problem tako v Sloveniji kot tudi na nivoju EU. Sredstva, namenjena NOO na dolgi rok, predstavljajo še dodatno breme na že tako ali tako zadolžene države.

Naslednji problem načrta je neravnovesje med sredstvi, namenjenimi javnemu ter privatnemu sektorju. V drugi komponenti prvega razvojnega področja so vsa sredstva za trajnostno prenovo stavb namenjena le javnemu sektorju (Služba Vlade RS za razvoj in evropsko kohezijsko politiko, 2021). Bolj racionalno bi bilo vsaj del le-teh nameniti tudi privatnemu sektorju. Še bolj je to neravnovesje očitno na področju digitalne preobrazbe (drugo razvojno področje). Digitalni preobrazbi gospodarstva oziroma privatnega sektorja je namenjenih 54 mio eur, medtem ko je digitalni preobrazbi javnega sektorja in javne uprave namenjenih kar 260 mio eur (Služba Vlade RS za razvoj in evropsko kohezijsko politiko, 2021). Potrebno se je vprašati, ali javni sektor in javna uprava res potrebujeta petkrat več sredstev kot privatni sektor.

Zadnja težava pa se skriva še v razpisih. Dokumentacija za razpise je zelo obsežna in zapletena, kar lahko že samo po sebi odvrne nekatera podjetja, da bi sploh poskusila s prijavo na razpis. Pogosto je tudi precej nejasnosti in nelogičnih situacij. To je lepo razvidno iz seznama najbolj pogostih vprašanj in odgovorov. Dober primer je nakup viličarja. Sam po sebi nakup viličarja ni upravičen strošek, ampak če je ta nakup del širšega projekta širitve

proizvodnje je strošek upravičen (Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo, 2022c). Če upoštevamo, da viličar omogoča večji obseg proizvodnje že sam po sebi, gre tu samo za obračanje besed. Tudi zaradi tovrstnih primerov se podjetja raje odločijo za financiranje v lastni režiji, ki je bolj transparentno in preprosto.

Poleg tega so lahko sami pogoji za prijavo izjemno omejujoči. Če vzamemo primer razpisa NOO LES, ki bo bolj podrobno predstavljen v sledečem poglavju, lahko vidimo, da je le-ta omejen le na majhna in srednja podjetja, pa še ta se morajo nahajati na določenih območjih države (Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo, brez datuma). Če sta za Slovenijo les in predelava lesa strateškega pomena, bi morali vlagati sredstva v velika lesno-predelovalna podjetja. Vlaganje v projekte majhnih in srednje velikih podjetij realno gledano ne bo imelo velikega vpliva na izkoriščenost lesa kot strateške surovine, medtem ko bi lahko že ena večja investicija v okviru velikega podjetja pomenila pomemben korak naprej za celotno industrijo.

3 PRIDOBIVANJE SREDSTEV V OKVIRU NOO

3.1 Predstavitev postopka za pridobivanje sredstev Evropske unije za podjetja in institucije na praktičnem primeru

Postopek pridobivanja sredstev bo prikazan na praktičnem primeru Javnega razpisa za spodbujanje večje predelave lesa za hitrejši prehod v podnebno nevtralno družbo, ki ga je pripravilo Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo. Kot je bilo že prej omenjeno projekte in razpise v okviru NOO pripravljajo različna ministrstva. Razpisi so objavljeni v javnih objavah na portalu Gov.si oziroma na spletnem mestu državne uprave. Opis razpisa na spletni strani vključuje naziv razpisa ter bistvene podatke glede vsebine razpisa in potrebne dokumentacije. V primeru razpisa za spodbujanje večje predelave lesa za hitrejši prehod v podnebno nevtralno družbo so zabeleženi sledeči bistveni podatki (Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo, 2022e):

- **Ime institucije, ki je pripravila razpis:** Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo
- **Namen razpisa:** Izkoristiti potencial strateške surovine (lesa) pri revitalizaciji gospodarstva po epidemiji COVID-19 ter pospešiti rabo lesenih izdelkov.
- **Cilj razpisa:** Povečanje kapacitet za predelavo lesa, ki bodo prispevale k večji samooskrbi z lesenimi polizdelki oziroma lesenimi izdelki.
- **Predmet razpisa:** Sofinanciranje investicij, ki bodo zagotavljale kapacitete za predelavo oziroma obdelavo lesa.
- **Komu je razpis namenjen:** Malim in srednje velikim podjetjem, ki se ukvarjajo z obdelavo in predelavo lesa ter proizvodnjo pohištva z izjemo proizvodnje žimnic.
- **Rok za prijavo:** 1. 9. 2022 (sledili bodo še dodatni roki v letih 2023 in 2024).
- **Datum odpiranja:** 8. 9. 2022.

- **Predvidena višina sredstev:** 28 mio eur v obdobju od 2022 do 2026.
- **Kateri stroški so upravičeni:** Gradnja ter nakup opredmetenih ali neopredmetenih sredstev.
- **Razpisna dokumentacija:** Opis razpisa ter osnutki obrazcev in izjav, ki so potrebni za prijavo.

V razpisni dokumentaciji so bolj podrobno opisani pogoji za prijavo na razpis. Navedeni so tudi dokumenti, ki jih je potrebno priložiti k vlogi za prijavo na razpis. V primeru obravnavanega razpisa je potrebno priložiti sledečo dokumentacijo (Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo, brez datuma b):

- **Prijavni obrazec:** Prijavni obrazec je sestavljen iz več delov. Najprej je potrebno navesti splošne podatke o prijavitelju, kot so na primer osnovni podatki o podjetju (naslov, davčna številka, kontaktne informacije, povprečno število zaposlenih, lastniški delež v podjetju itd.).
- **Bilančni podatki:** Potrebno je navesti bilančne podatke za 3 pretekla leta ter projekcijo za sledečih 5 let, projekcijo poslovanja po proizvodih, vire za poslovanje, možnosti za nadaljnjo rast in razvoj, trge, na katerih prijavitelj nastopa s svojo ponudbo ter primer povezovanja z institucijami znanja.
- **Predstavitev projekta:** V tem delu je potrebno navesti vsebino projekta, aktivnosti v okviru projekta ter lokacijo izvajanja. Temu sledijo opis ciljev in namena projekta ter utemeljitev o upravičenosti projekta oziroma nujnosti javnega sofinanciranja. Potrebna je tudi potrditev, da projekt ne škoduje bistveno okoljskim ciljem Evropske unije. Vlagatelj mora opisati prispevek projekta k emisijam toplogrednih plinov, potencialen vpliv projekta na podnebje, vodne vire, onesnaženost zraka in tal in lokalne ekosisteme ter opisati uporabo konceptov krožnega gospodarstva v okviru projekta.
- **Popis surovin vezanih na projekt:** V tem primeru so to različne vrste lesa, katerih količina je navedena v kubičnih metrih. Poleg tega je potrebno navesti še lokacijo dobavitelja. Poleg popisa surovin je potreben še popis glavnih proizvodov in storitev, vezanih na projekt. Popisu surovin in proizvodov sledi opis prispevka projekta k digitalizaciji poslovanja ter prikaz uporabe naravnih obnovljivih materialov pri gradnji.
- **Popis organizacije izvajanja projekta:** V tem je potrebno navesti člane projektne skupine, vodjo projekta ter načine dela projektne skupine. Sledijo še predstavitev identificiranih kritičnih točk in načinov reševanja problemov ter opis pričakovanih rezultatov projekta, kjer je potrebno predstaviti pričakovani učinek projekta na število novih proizvodov, prihodke, število novih zaposlitev ter dodano vrednost na zaposlenega. Podjetje mora tudi pojasniti, kako bo spremljalo rezultate.
- **Popis stroškov projekta po vsebinskih sklopih aktivnosti in vrstah stroškov:** Stroški so klasificirani v štiri kategorije: pripravljalna dela, stroški gradnje, stroški nakupa opredmetenih osnovnih sredstev ter stroški nakupa neopredmetenih osnovnih sredstev. Zadnji sklop obsega opis vpliva projekta na razvoj regije, vire financiranja, zmožnost

finančne izvedljivosti projekta, prikaz terminskega plana izvedbe projekta ter predvideno dinamiko črpanja sredstev.

- **Izjava prijavitelja o izpolnjevanju razpisnih pogojev:** S tem obrazcem prijavitelj zagotavlja, da prijavljeni projekt izpolnjuje razpisne pogoje ter da soglaša z 32 izjavami. Prijavitelj med drugim mora jamčiti, da podjetje ni v stečajnem postopku, da do države nima neporavnanih finančnih obveznosti, da ne prejema sredstev že iz drugih razpisov itd.
- **Investicijski program**
- **Mnenje samoupravne lokalne skupnosti o skladnosti projekta s prostorskim aktom oz. gradbeno dovoljenje v primeru, da je za prijavljeni projekt to že pridobljeno**
- **Najmanj dve različni fotografiji sedanjega stanja lokacije, kjer se bo izvajal projekt, na katerih mora biti obvezno datum (digitalno), ki je lahko star največ 3 dni pred oddajo vloge na javni razpis**
- **Spisek že odobrenih pomoči:** Prijavitelj mora navesti vsa javna sredstva, ki so bila prijavitelju in organizacijam, ki jih zastopa, dodeljena v obdobju zadnjih treh let ali pa potrditi, da v tem obdobju ni prejel javnih sredstev.
- **Pooblastilo za pridobitev podatkov od Finančne uprave Republike Slovenije:** Prijavitelj s tem dokumentom pooblašča Finančno upravo Republike Slovenije, da preveri, ali ima prijavitelj morebitne neporavnane zapadle finančne obveznosti v višini 50 eur ali več.
- **Sklep o potrditvi investicijskega programa s strani pristojnega organa družbe**
- **Izjava banke o zagotovitvi premostitvenih sredstev za pričakovano vrednost javnega sofinanciranja**
- **Soglasje za pridobitev podatkov iz registra o dejanskih lastnikih:** S tem dokumentom prijavitelj soglaša, da lahko Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo pri AJ PES pridobi podatke iz Registra dejanskih lastnikov za namene preverjanja izpolnjevanja razpisnih pogojev.

Izpolnjene vloge je potrebno vložiti na ministrstvo, ki je odgovorno za razpis. V tem primeru je to Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo. Po prejemu vloge strokovna komisija najprej preveri, ali vloga izpolnjuje vse pogoje razpisa. Vloge, ki ne izpolnjujejo vseh pogojev, so zavrjene (v nekaterih primerih lahko prijavitelj na pobudo komisije naredi manjše popravke v vlogi). Vloge, ki izpolnjujejo vse pogoje, so nato ocenjene na podlagi petih splošnih meril (Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo, brez datuma a):

- **Vzdržnost in trajnost poslovnega modela prijavitelja:** To merilo obsega oceno bonitetne ocene prijavitelja, prihodkov in stroškov poslovanja, virov za poslovanje, tržne in prodajne naravnosti ter povezovanja in pridobivanja znanja v gozdno-lesni verigi.
- **Prispevek k hitrejšemu prehodu v podnebno nevtralno družbo:** To merilo obsega oceno stopnje predelave lesa, produktov, ki odpravljajo vrzeli, digitalizacije poslovanja, uporabe naravnih obnovljivih gradbenih materialov, izrabe lokalnih virov, uporabe lesnih sort v proizvodnem procesu, deleža lesa v proizvodni ter prispevka h krožnosti.

- **Kakovost projekta:** To merilo obsega oceno vodenja in organizacije izvedbe projekta, kritične točke in način reševanja problemov, povečanja števila zaposlenih ali dviga dodane vrednosti na zaposlenega, realnosti pričakovanih rezultatov projekta, realnosti višine predvidenih stroškov ter pomena projekta za regijo.
- **Trdnost in zanesljivost finančne konstrukcije ter realnost izvedbe:** To merilo obsega oceno lastnih sredstev, kreditov ter razmerja med prihodki prijavitelja in vrednostjo projekta.
- **Lokacija projekta:** To merilo obsega oceno uvrstitve na obmejno problemsko območje.

Po skupnem seštevku doseganja zgoraj omenjenih meril lahko dobi projekt največ 100 točk. Meja za sofinanciranje je 45 točk. Vloge, ki so pozitivno ocenjene, so razporejene po vrstnem redu glede na število pridobljenih točk (Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo, brez datuma a). Prijavitelji so o izidu razpisa obveščeni najkasneje 60 dni od datuma odpiranja vlog. Prijavitelji, ki so izbrani, so pozvani k podpisu pogodbe o dodelitvi sredstev. Poleg tega je prijavitelj dolžan obvestiti javnost o sofinanciranju projekta (Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo, brez datuma a).

3.2 Morebitne težave pri prijavi na razpise ter pomoč pri pripravi dokumentacije

Sodeč po intervjujih, ki bodo bolj podrobno predstavljeni v sledečem poglavju, se pri prijavi na razpise Evropske unije najpogosteje izkaže kot težava priprava potrebne dokumentacije. Kot je razvidno tudi iz predhodnega poglavja, je potrebno izpolniti številne obrazce, pridobiti soglasja, pripraviti investicijske strategije pa še marsikaj drugega. Priprava lahko terja veliko časa, na kar opozarja tudi Evropska komisija na svoji spletni strani (Evropska komisija, brez datuma a), prijave pa so lahko zaradi napak tudi zavrnjene. Zavrloj kompleksnosti in zamudnosti priprave dokumentacije se večina podjetij obrne na pomoč agencij, ki so specializirane za pripravo razpisne dokumentacije za prijavo na razpise Evropske unije. Že kratek pregled na spletu pokaže, da je povpraševanje po tovrstnih storitvah precejšnje, saj je ponudnikov v Sloveniji veliko. Na primeru enega od podjetij bomo predstavili, kako lahko tovrstne agencije pomagajo le-tem pri pripravi dokumentacije.

Obravnavana agencija pomaga pri pripravi na razpis v več korakih. Prvi korak je razvoj ideje projekta, s katerim se podjetje prijavi na razpise za sredstva Evropske unije. Ko je projekt idejno zasnovan, agencija pomaga podjetju najti primerne razpise, ki se ujemajo z vsebino projekta (Tiko Pro, 2022). Razpisi se razlikujejo v opremi ali dejavnosti, ki jo financirajo, ter fazi dejavnosti, ki jo financirajo. Poleg tega obstajajo razpisi tako na državni kot tudi na ravni Evropske unije, vendar pa so ti običajno namenjeni konzorcijem podjetij ter zahtevajo partnerstva med podjetji. Agencija lahko pomaga podjetju pri iskanju potencialnih partnerjev za izvedbo projekta. Naslednja faza je preverjanje doseganja razpisnih pogojev ter preliminarna ocena uspešnosti. Agencija glede na pogoje in način točkovanja pomaga podjetju oceniti, kakšna je verjetnost, da bo le-to uspešno na razpisu. Tej fazi sledi priprava razpisne dokumentacije, v kateri agencija pomaga podjetju pripraviti vse potrebne obrazce,

poročila, strategije in priloge, ki jih zahteva razpis. Naslednji korak je oddaja prijave ter v primeru pozitivnega sklepa podpis pogodbe o sofinanciranju. Ko se projekt dejansko prične, agencija podjetju pomaga pri spremljanju napredka pri projektu, pri pripravi poročil o doseženi izvedbi in doseganju kazalnikov, pregledu dokazil ter pripravi zahtevkov za izplačilo.

4 INTERVJUJI S KLJUČNIMI DELEŽNIKI

4.1 Proces in vsebina intervjuja

Kot je bilo predstavljeno že v uvodu je bil namen intervjujev raziskati mnenje intervjuvancev o vplivu epidemije COVID-19 na poslovanje in o ukrepih Evropske unije za okrevanje gospodarstva ter mnenje podjetij o pomembnosti zelenih tehnologij in digitalizacije. Poleg tega je bil namen intervjujev raziskati razloge, zaradi katerih se podjetja prijavljajo na razpise, s kakšnimi težavami se soočajo pri razpisih ter v kolikšni meri poznajo instrument Next Generation EU ter NOO.

Na povabilo za sodelovanje v intervjuju so se odzvali predstavniki štirih slovenskih podjetij. Vsa podjetja spadajo po prometu in številu zaposlenih med velika podjetja, po panogi pa spadajo med živilska podjetja. Vsi predstavniki podjetij, ki so sodelovali v intervjujih, so imeli izkušnje s pridobivanjem evropskih sredstev, oziroma pridobivanje sredstev predstavlja eno od njihovih glavnih zadolžitev. Predstavniki imajo različne položaje v podjetju. Predstavnik podjetij A in B sta vodji vzdrževanja, predstavnik podjetja C sta član uprave podjetja ter šef kadrovske službe, predstavnik podjetja D pa je vodja projektov digitalizacije.

Predstavniki podjetij, ki so sodelovali v intervjuju, so pred samo izvedbo slednjega, dobili v vednost opis raziskovalnih tem magistrske naloge, opis namena intervjuja, zagotovilo, da bodo pridobljeni podatki uporabljeni le za potrebe priprave magistrskega dela, ter seznam vprašanj:

- Ali lahko, prosim, na kratko predstavite sebe in svoje podjetje?
- Kako je epidemija COVID-19 vplivala na poslovanje vašega podjetja oziroma na delovanje vaše organizacije? Ali se je vaš način poslovanja spremenil zaradi epidemije (delovanje preko spleta, delo od doma, pospešena digitalizacija itd.)?
- Kakšno je vaše mnenje o zelenih tehnologijah ter digitalizaciji?
- Zakaj ste se odločili za uporabo sredstev Evropske unije?
- Kakšna je bila vaša izkušnja s prijavo na razpis/-e? Ali ste imeli kakšne težave? Ali bi drugim podjetjem/institucijam lahko kaj svetovali? Ali menite, da je proces prijave pretirano kompleksen, oziroma ali menite, da so pogoji za pridobitev sredstev prestrogi?

- Kakšno je vaše mnenje o ukrepih Evropske unije za okrevanje gospodarstva po epidemiji? Ali menite, da so bili učinkoviti? Ali menite, da so ukrepi naslovili težave in izzive, ki jih je ustvarila epidemija?
- Ali poznate instrument Next Generation EU ter Načrt za okrevanje in odpornost?

Zgoraj omenjene informacije so bile poslane pred izvedbo intervjuja iz dveh razlogov. Predstavniki podjetij, ki so bili pripravljene sodelovati, so lahko vnaprej pregledali vsebino intervjujev ter se odločili, ali sta tema intervjuja in vsebina zastavljenih vprašanj relevantni za njihovo podjetje, ter se na podlagi tega odločili za dejansko izvedbo intervjuja ali pa prekinitve sodelovanja. Poleg tega so se lahko predstavniki podjetij bolje pripravili na intervju oziroma so predlagali boljše sogovornike znotraj podjetij, ki vedo več o temah, ki so obravnavane v intervjuju.

Vprašanja so odprtega tipa, saj je bil namen intervjujev zbiranje kvalitativnih podatkov, na podlagi katerih je nato avtor magistrskega dela lahko izluščil mnenja predstavnikov slovenskih podjetij o temah, ki jih obravnava magistrsko delo. Odprta vprašanja so tudi olajšala komunikacijo s predstavniki podjetij, saj so ti razkrili več informacij, kot bi jih pri vprašanjih zaprtega tipa.

Intervjuji so potekali v živo ter preko spleta s pomočjo aplikacije Microsoft Teams. Sodelujoči predstavniki podjetij so bili na začetku intervjuja obveščeni, da bo intervju posnet ter da bodo posnetki uporabljeni le za namen priprave magistrskega dela. Temu je sledila prošnja za soglasje za snemanje intervjuja. Izpraševalec je nato na kratko predstavil sebe ter temo magistrskega dela. Temu je sledil glavni del intervjuja z vprašanji za intervjuvance. Le-ti so imeli tudi možnost odgovoriti le na nekatera vprašanja v primeru, da na določena vprašanja ne bi znali oziroma ne bi smeli odgovoriti.

V zaključnem delu se je izpraševalec zahvalil intervjuvancem za sodelovanje. Poleg tega je intervjuvance opomnil, da bodo končano magistrsko delo dobili v vpogled z možnostjo uveljavitve popravkov v delu naloge, ki se bo navezoval na informacije, pridobljene s pomočjo intervjujev.

4.2 Odgovori na vprašanja

V sledečih odstavkih bodo predstavljeni povzetki odgovorov podjetij na vprašanja, ki so bila zastavljena v okviru intervjujev.

»Ali lahko, prosim, na kratko predstavite sebe in svoje podjetje?«

Na povabilo za sodelovanje v intervjuju so se odzvali predstavniki velikih slovenskih živilskih podjetij. Izprašane osebe imajo izkušnje iz pridobivanja sredstev Evropske unije, njihova podjetja pa so se v preteklosti prijavila na razpise ali pa so bila v času intervjuja v procesu prijave oziroma koriščenja sredstev Evropske unije.

»Kako je epidemija COVID-19 vplivala na poslovanje vašega podjetja oziroma na delovanje vaše organizacije? Ali se je vaš način poslovanja spremenil zaradi epidemije (delovanje preko spleta, delo od doma, pospešena digitalizacija itd.)?«

Glede na odgovore predstavnikov podjetij lahko potrdimo, da je epidemija COVID-19 zagotovo imela učinek na poslovanje in delovanje podjetij ter je prispevala k spremembam v načinu poslovanja. Spremembe bi lahko razvrstili v štiri kategorije:

- Spremembe v prodaji in prihodkih

Podjetja so predvsem v letu 2020 zabeležila močan padec oziroma stagnacijo prihodkov. K temu sta najbolj prispevala velik upad prodaje v segmentu HORECA (hotelirstvo, gostinstvo, catering) ter prekinitvev oziroma zmanjšanje naročil iz javnega sektorja. Zavoljo ukrepov za zaustavitev širjenja epidemije je bila začasno prepovedana tudi prodaja določenih svežih artiklov v trgovinah, kar je dodatno prispevalo k padcu prometa in prihodkov. Vpliv padca prihodkov so pomagale ublažiti banke, ki so pokazale veliko razumevanja v času epidemije, ter država, ki je podjetjem pomagala s subvencijami oziroma odložitvijo plačil dajatev. Po drugi strani pa so podjetja zabeležila močan porast povpraševanja po trajnih dobrinah z dolgim rokom trajanja, saj so si potrošniki, v strahu pred morebitno popolno prekinitvijo dobavnih verig in posledičnega pomanjkanja osnovnih dobrin, pričeli pripravljati velike rezervne zaloge osnovnih dobrin. To je podjetja prisililo v hitro preusmeritev proizvodnje s svežih izdelkov s kratkim rokom trajanja na proizvodnjo trajnih izdelkov z dolgim rokom trajanja. V času epidemije so se uveljavili tudi novi prodajni kanali. Telefonske klice in osebne prevzeme ter nakupovanje »v živo« so zamenjale spletna prodaja in direktne dostave v skladišča podjetij oziroma na domove potrošnikov.

- Spremembe v organizaciji dela in delovnih procesov

Podjetja so se predvsem v letu 2020 soočala z velikim številom okuženih ter posledično dolgimi karantenami. V enem od podjetij je bilo okuženih kar polovica zaposlenih. To je seveda močno zmanjšalo potencialen obseg proizvodnje ter oviralo običajne procese znotraj podjetja. Eden od najbolj temeljnih ukrepov znotraj podjetij je bila uvedba dela od doma za vsa delovna mesta, ki so to omogočala. Večina sodelujočih v intervjujih je vsaj nekaj tednov ali mesecev delala od doma. Težavo je predstavljal tudi zmanjšan promet, zaradi česar so bila podjetja primorana zmanjšati obseg proizvodnje, to pa je vodilo v problem presežne delovne sile. Podjetja so ta izziv reševala s prisilnimi dopusti ali pa s preusmeritvijo delovne sile na druge dejavnosti, kjer so bile potrebe po delovni sili zaradi sprememb v povpraševanju večje.

- Spremembe v načinu komunikacije

V času pandemije in karanten ter z uvedbo dela od doma se je v podjetjih močno zmanjšal delež komunikacije s strankami in sodelavci »v živo«, močno pa se je povečal delež komunikacije preko spleta, in sicer s pomočjo orodij, kot sta Microsoft Teams in Zoom.

Zmanjšalo se je tudi število poslovnih potovanj. Več sogovornikov je med intervjuji izrazilo nezadovoljstvo glede zgoraj omenjenih sprememb v načinu komuniciranja, saj verjamejo, da zavoljo tega trpijo odnosi med zaposlenimi ter da pogrešajo osebno noto oziroma osebni stik z drugimi zaposlenimi.

- Dolgoročne spremembe

Epidemija COVID-19 je imela po pričevanju predstavnikov podjetij tudi dolgoročne posledice. Letu 2020, ki je predstavljalo vrhunec epidemije, sta sledili leti 2021 in 2022, v katerih je deloma tudi zaradi vpliva epidemije prišlo do visoke rasti cen surovin embalaže in električne energije. Stranke in potrošniki so pokazali le malo razumevanja, zaradi česar so morala podjetja prevzeti nase večino dodatnega stroška. Zavoljo prekinjenih dobavnih verig prihaja tudi do zamikov v investicijah, saj dobavitelji ne morejo zagotoviti opreme v potrebnem času. To seveda vpliva tudi na izvajanje investicij v okviru sredstev Evropske unije, saj so le-ta časovno vezana na omejeno obdobje, v katerem mora podjetje izvesti investicijo. Zadnja dolgoročna sprememba je povečana naklonjenost podjetij do digitalizacije. Pri vseh izprašanih podjetjih je epidemija privedla do povečanih vlaganj v komunikacijo ter prodajo preko spleta, podjetja, ki so zaostajala z digitalizacijo, pa so bila prisiljena v pospešeno implementacijo zavoljo okoliščin, ki so zahtevale hitro prilagoditev poslovanja.

»Kakšno je vaše mnenje o zelenih tehnologijah in digitalizaciji?«

Predstavniki podjetij so izpostavili, da njihova podjetja podpirajo vlaganje v zelene tehnologije ter da se zavedajo pomembnosti okoljevarstva in trajnostnega razvoja. Investicije v zelene tehnologije pa se izvajajo tudi iz pragmatičnih razlogov, saj lahko z vlaganji v tovrstne tehnologije zmanjšajo porabo energije, embalaže ter količino izpustov toplogrednih plinov, s čimer tudi lažje dosegajo standarde Evropske unije na področju okoljevarstva ter povečujejo svojo konkurenčnost. Podjetja investirajo predvsem v opremo, kot so na primer sončne celice, bolj moderni hladilni sistemi, ki porabijo manj energije, opremo za bolj gospodarno porabo vode ter recikliranje vode in podobno. Podjetja vlagajo tudi v razvoj zelenih tehnologij ter zmanjšanje porabe plastične embalaže s pomočjo tanjšanja plastike ter z izbiro okolju bolj prijaznih tipov plastike, barv in tehnik tiskanja. S prihodom epidemije pa so bila podjetja večino investicij v zelene tehnologije primorana prestaviti v prihodnost zaradi pomanjkanja zanesljivih dobaviteljev, nekatere investicije pa so bile celo preklicane zaradi pomanjkanja sredstev.

Predstavniki podjetij so kot prednost digitalizacije poudarili večjo učinkovitost ter predvsem manjši delež časa, ki je bil običajno izgubljen zavoljo poslovnih obiskov, sestankov in srečanj v živo. Kot slabost pa so ponovno navedli pomanjkanje osebnega stika, priznali pa so tudi, da sestankov preko spleta ne spremljajo tako pozorno kot bi jih v živo.

»Zakaj ste se odločili za uporabo sredstev EU?«

Podjetja so se odločila za uporabo sredstev Evropske unije za sofinanciranje investicij. Področja investicij so digitalizacija, ki obsega avtomatizacijo proizvodnje, nadzorne sisteme v proizvodnji ter predikativno analitiko, zelene tehnologije, ki obsegajo investicijo v solarne panele in recikliranje vode ter razvoj.

»Kakšna je bila vaša izkušnja s prijavo na razpis/-e? Ali ste imeli kakšne težave? Ali bi drugim podjetjem/institucijam lahko kaj svetovali? Ali menite, da je proces prijave pretirano kompleksen oziroma ali menite, da so pogoji za pridobitev sredstev prestrogi?«

Predstavniki podjetij, ki so sodelovali v intervjujih, so bili precej kritični do vsebine in procesov v okviru razpisov ter organizatorjev razpisov. Večina izpraševancev je zatrdila, da je proces prijave na razpis pretirano zapleten ter da je zahtevana dokumentacija prezapletena in predolga, nekatere zahtevane informacije pa so nelogične, kar kaže na nepoznavanje tehničnih podrobnosti s strani organizatorjev razpisa. Sistem ocenjevanja so tudi ocenili kot preveč zapleten in nejasen. Podjetja lahko izgubijo veliko točk izključno zato, ker ne vedo, kako primerno dokazati izpolnjevanje določenega pogoja, kljub temu da kot podjetje vedo, da ga izpolnjujejo. Iz vseh teh razlogov so izpraševanci zaključili, da je priprava razpisne dokumentacije za nepoznavalce velik izziv, zaradi česar se večina podjetij vsaj pri prvih nekaj razpisih obrne na pomoč zunanjih agencij, ki so specializirane za pripravo razpisne dokumentacije. Pogosto tudi ni dovolj le uporaba ene zunanje agencije, temveč je potrebna pomoč več agencij. Eno od podjetij je tako na primer najelo agencijo izključno za pripravo digitalne strategije, ki je na koncu obsegala približno sto strani.

Podjetja so z delom zunanjih agencij načeloma zadovoljne, vendar pa so imela tudi že slabe izkušnje, saj je v enem od primerov tudi zunanja agencija potrebovala veliko pomoči s strani podjetja pri pripravi prijavnne dokumentacije. Iz tega razloga podjetja skrbno izbirajo zunanje izvajalce oziroma agencije, saj sta od tega odvisna uspeh na razpisu in višina prejetih sredstev. Dodatna ovira pri prijavi na razpise je tudi dejstvo, da mora podjetje pri večini letnih velik del sredstev zagotoviti samo. Veliko podjetij teh sredstev ne more zagotoviti, zaradi česar se ne prijavijo na razpis ali pa počakajo na razpise z višjim nivojem sofinanciranja.

Veliko kritike s strani podjetij je bilo tudi glede organizatorjev razpisov oziroma državnih institucij, ki so za to odgovorne. Izpraševanci so trdili, da lahko traja prenos odločitev in ukrepov z nivoja Evropske unije na nivo države ter nato na nivo razpisov tudi več let. Zaradi pretirane birokratizacije znotraj državnih organov prihaja do velikih zamud pri pripravi in razglasitvi rezultatov. Razglasitev prejemnikov sredstev in izplačilo letnih sta v enem od primerov zamujala pol leta. Podjetja za te situacije največkrat krivijo matično državo. Zaradi prej omenjenih zamud s strani države so običajno roki za prijavo na razpise in porabo dodeljenih sredstev izjemno kratki, kar predstavlja dodaten izziv za podjetja, ki se na razpise prijavijo. Zaradi zahtevnosti priprave razpisne dokumentacije, kratkih rokov za pripravo in izvedbo investicij, obsega potrebnih sredstev ter nejasnosti pri kriterijih ocenjevanja je v Sloveniji le relativno malo podjetij, ki se lahko prijavijo na razpise, zaradi česar ostane velik del sredstev neporabljenih.

»Kakšno je vaše mnenje o ukrepih EU za okrevanje gospodarstva po epidemiji? Ali menite, da so bili učinkoviti? Ali menite, da so ukrepi naslovili težave in izzive, ki jih je ustvarila epidemija?«

Mnenja predstavnikov podjetij o učinkovitosti ukrepov Evropske unije za okrevanje po epidemiji COVID-19 so bila mešana. Predstavniki enega od podjetij je pohvalil odziv Evropske unije, saj je bilo po mnenju podjetja izvedenih veliko ukrepov, predvsem pa je bil odziv veliko boljši kot v času finančne krize leta 2008. Predstavniki drugega podjetja pa je trdil, da so bili ukrepi do določene mere učinkoviti in so ublažili posledice krize, vendar pa so bolj prispevali k okrevanju majhnih kot velikih podjetij. Preostala predstavnik podjetja sta imela precej bolj negativno mnenje o ukrepih. Po njunem mnenju niso bili učinkoviti, poleg tega pa so bili boljši na papirju kot v realnosti. Problemi so ostali kljub ukrepom, podjetja pa so se morala sama prilagoditi in preživeti. Stanje je posledično sedaj slabše, kot je bilo pred epidemijo. Eno od podjetij je zasledilo le en razpis iz tega naslova za digitalizacijo, na katerega se je tudi prijavilo. Glavno težavo predstavlja počasen proces pri izbiri prejemnikov sredstev. Tehnologija, ki je bila izbrana pri prijavi razpisa, lahko zaradi zamud pri procesiranju prijav že zastari, poleg tega pa cena opreme, ki je predmet sofinanciranja, strmo narašča, kar lahko na koncu pomeni, da sredstva, ki so bila namenjena investiciji, ne bodo več zadoščala za pokritje stroškov.

»Ali poznate instrument Next Generation EU ter Načrt za okrevanje in odpornost?«

Nobeden izmed izprašanih predstavnikov podjetij ni poznal vsebine instrumenta Next Generation EU ter Načrta za okrevanje in odpornost pred intervjujem. Dve izprašani osebi sta zasledili imeni v medijih, vendar pa nista poznali podrobnosti.

4.3 Povzetek glavnih spoznanj iz intervjujev

Iz intervjujev je razvidno, da je imela epidemija tako kratkoročne kot tudi dolgoročne učinke na poslovanje podjetij. Med vrhuncem epidemije v letu 2020 je prišlo do močnega padca v prometu, ker so se določene panoge gospodarstva skoraj popolnoma zaustavile. Po drugi strani pa je epidemija povečala povpraševanje po trajnih dobrinah z dolgim rokom trajanja, saj so si državljani Evropske unije in Slovenije zaradi negotovosti prihodnjih dobav temeljnih dobrin pričeli ustvarjati varnostne zaloge. S tem se je povpraševanje po določenih surovinah povečalo nad ponudbo na trgu.

Podobno turbulentno je bilo tudi dogajanje v samih podjetjih. Po eni strani so se podjetja soočala s pomanjkanjem delovne sile, saj je bila na vrhuncu epidemije v nekaterih podjetjih kar polovica zaposlenih doma v karanteni zaradi okužbe s COVID-19. Nekateri sektorji podjetij pa so bili preobremenjeni tudi zaradi nenadno povečanega povpraševanja. Po drugi strani pa so se podjetja soočala s presežno delovno silo, saj se je poslovanje v določenih panogah skoraj popolnoma ustavilo. Podjetja so težave z delovno silo reševala s

preusmeritvijo delavcev na sektorje, ki so bili dodatno obremenjeni, s prisilnimi dopusti ter z normalizacijo dela od doma.

Delo od doma ter uvedba novih spletnih prodajnih kanalov sta od podjetij zahtevala pospešeno digitalizacijo. Le-ta je povečala učinkovitost vodstvenih kadrov, saj so se sestanki, sejmi in splošna komunikacija v podjetjih premaknili na splet s pomočjo orodij kot sta Zoom in Microsoft Teams. Hkrati pa je bil med izprašanimi predstavniki podjetij zaznati zadržanost do sredstev IKT, saj nekatere skrbi odsotnost fizičnih stikov v podjetju ter razkroj osebnih odnosov med zaposlenimi.

Med dolgoročnimi vplivi epidemije COVID-19 na poslovanje podjetij je poleg pospešene digitalizacije opazen tudi vpliv naraščajočih cen surovin, energentov in embalaže ter oslabele oskrbovalne verige. Iz teh razlogov so podjetja številne investicije premaknile v leto 2023 ali pa preklicale do nadaljnjega, saj ne morejo zagotoviti sredstev in potrebne opreme.

Eden od načinov, s katerim se podjetja spopadajo z naraščajočimi cenami energentov, embalaže in surovin, so tudi investicije v zelene tehnologije. Za razliko od digitalizacije so vsi predstavniki podjetij izrazili močno podporo do investicij v zelene tehnologije. Deloma z vidika okoljevarstva deloma pa tudi s pragmatičnega vidika, saj lahko podjetja s trajnostno naravnanim delovanjem zmanjšajo svoje stroške. Pri tovrstnih investicijah podjetja pogosto posegajo po nepovratnih sredstvih, ki jih preko razpisov ponujajo institucije Evropske unije.

Iz pričevanja podjetij pa je pridobivanje sredstev Evropske unije vse prej kot enostavno, saj je zahtevana razpisna dokumentacije izjemno obsežna in kompleksna, čas za prijavo kratek, kriteriji za točkovanje pa nejasni. Iz teh razlogov se večina podjetij odloči za pomoč s strani zunanjih agencij, ki namesto slednjih ali pa v sodelovanju z njimi pripravijo vso potrebno dokumentacijo. Poleg zahtevnega procesa prijave na razpis težavo predstavlja tudi počasna obdelava prijav, zaradi česar objave prejemnikov subvencij pogosto zakasnijo. Podjetja imajo posledično precej manj časa za samo izvedbo projekta, občasno pa se proces zatakne tudi pri samem prejemu sredstev, saj le-ta pogosto pridejo z zamudo.

Zanimivo spoznanje iz intervjujev je tudi dejstvo, da večina podjetij ne pozna instrumenta Next Generation EU ter NOO. Iz tega lahko sklepamo, da podjetja niso bila primerno obveščena o teh programih ter da bi lahko državne institucije in institucije Evropske unije naredile več na področju promocije svojih programov. Predstavniki podjetij so poleg tega imeli precej mešana mnenja o ukrepih Evropske unije za okrevanje gospodarstva. Nekateri so izrazili zadovoljstvo, drugi pa so menili, da bi bilo lahko storjenega več ter da ukrepi niso bistveno pripomogli k okrevanju podjetij in gospodarstva.

SKLEP

Iz podatkov, zbranih iz člankov in intervjujev s podjetji, lahko potrdimo, da je imela epidemija COVID-19 močan vpliv na gospodarstvo in podjetja tako na ravni Evropske unije kot tudi na ravni posamičnih držav in podjetij, ki v teh državah poslujejo. V letu 2020 je zavrlo hitrega širjenja virusa ter ostrih ukrepov, ki so sledili, prišlo do kolapsa v dobavnih verigah, saj so podjetja delovala le z omejeno kapaciteto ali pa so bila začasno popolnoma zaprta. Prodaja določenih artiklov in storitev je bila prepolovljena v zelo kratkem času, po drugi strani pa se je povpraševanje po drugih določenih artiklih in storitvah izjemno hitro povečalo. Temu primerno so bile določene panoge – kot na primer gostinski sektor in avtomobilska industrija – prisiljene k zmanjšanju obsega poslovanja in delovne sile, druge panoge – kot na primer živilska industrija – pa so morale nenadoma povečati kapacitete zaradi nepričakovano visokega povpraševanja.

Sledilo je leto 2021, v katerem se je situacija z epidemijo COVID-19 pričela umirjati, med drugim tudi zaradi prihoda učinkovitih cepiv. Večina panog je zaznala znake okrevanja, vendar pa promet in prihodki še vedno niso bili na isti ravni kot pred pričetkom epidemije. Države so po močnem padcu v predhodnem letu ponovno zabeležile gospodarsko rast (Destatis, 2021). V tem obdobju pa so se pričeli pojavljati stranski učinki epidemije in karanten. Dobavne verige so bile še naprej preobremenjene ali prekinjene, povpraševanje po raznih vhodnih materialih pa je močno presehalo ponudbo na trgu. Med drugim je tudi to pripeljalo do visoke inflacije, ki je dodatno obremenila vsa svetovna gospodarstva (Patton, 2021). Države so bile soočene tudi z naraščajočim dolgom, ki je bil posledica dragih in obsežnih ukrepov zavrlo boja proti širjenju epidemije (Munro, 2022).

Leto 2022 se je pričelo z določeno mero optimizma, saj je bila epidemija COVID-19 več ali manj že pod nadzorom, vendar pa sta vojna v Ukrajini ter embargo na ruski plin in nafto popolnoma spremenila gospodarsko napoved. Neizbežno sta sledila še višja inflacija kot v letu 2021 ter kriza energentov, ki se bo najverjetneje nadaljevala še v letu 2023 (Chan, 2022). Po vseh napovedih bo leto 2023 leto globalne recesije.

Za razliko od finančne krize v letu 2008 je bil tokrat odziv Evropske unije hiter. Za izvajanje instrumenta Next Generation je EU namenila izjemno količino tako povratnih kot tudi nepovratnih sredstev (Evropska komisija, 2020). Ukrepi znotraj instrumenta ne odgovarjajo le na kratkoročne posledice epidemije, temveč je velik poudarek na dolgoročnem okrevanju in rasti vseh držav članic. Glavni poudarek je na digitalizaciji in zelenemu prehodu, ki sta po prepričanju Evropske komisije ključna faktorja za okrevanje ter rast in razvoj Evropske unije. Sredstva iz instrumenta se stekajo v posamične države članice s pomočjo RRF in vsaka država je v skladu s smernicami EU pripravila svoj program.

Iz zgoraj navedenih ukrepov lahko torej razberemo, da Evropska unija polaga vse upe v uspeh instrumenta Next Generation EU ter da je od tega odvisna tudi njena prihodnost. Na

tej točki pa se je potrebno vprašati, ali bo instrument dosegel svoj cilj ali ne. Mnenja kritikov in podjetij so deljena. Po eni strani so številni politični opazovalci pohvalili odločnost Evropske unije, po drugi strani pa je veliko kritikov, ki so izrazili dvome tako glede usmeritve instrumenta kot tudi glede dejanske izvedbe znotraj posamičnih držav (Soler, 2021). Ker je poraba dodeljenih sredstev v veliki meri prepuščena posamičnim državam članicam, se kvaliteta programov med državami močno razlikuje. Slovenski plan v okviru RRF na primer nima odgovorov in primernih ukrepov, ki bi pomagali nasloviti težave z dobavnimi verigami, inflacijo in zadolženostjo. Druge države, kot na primer Španija, pa so pripravile preobsežne plane, zaradi česar bo učinek ukrepov razvodenel.

Iz razgovorov s predstavniki podjetij je postalo jasno, da je tudi na operativni ravni veliko problemov z izvajanjem ukrepov Evropske unije. Razpisi so pripravljene s precejšnim zamikom glede na datum sprejetja ukrepov na ravni Evropske unije, prijava na razpis pa je kompleksen in zamuden proces, ki zahteva pomoč profesionalnih agencij, ki podjetjem pomagajo pri pripravi potrebne dokumentacije. Podjetja nato predolgo čakajo na odgovor s strani državnih institucij, zaradi česar se čas za izvedbo projekta še bolj skrajša. V kombinaciji z dolgimi dobavnimi roki opreme lahko to popolnoma iztira izvedbo projekta, zaradi česar je na koncu podjetje sredstva prisiljeno vrniti, a ne po svoji krivdi. Zanimivo je tudi, da večina podjetij ne pozna instrumenta Next Generation EU ter RRF, kljub temu, da se prijavljajo na razpise, ki so financirani v okviru teh programov. S tega vidika se lahko vprašamo, ali so predstavniki Evropske unije v Sloveniji naredili dovolj za promocijo programov in ukrepov Evropske unije ter ali so podjetja primerno obveščena.

Na koncu bi lahko trdili, da je bil odziv Evropske unije na epidemijo pozitiven, predvsem v primerjavi z medlimi odzivi v predhodnih krizah znotraj Evropske unije. Next Generation EU poleg tega predstavlja pomembno priložnost, da Evropska unija s pomočjo vlaganja v trajnostno rast in digitalizacijo zmanjša odvisnost od zunanjih dobavnih verig ter tako tudi poveča svojo prihodnjo odpornost na krizne situacije, kot sta bili epidemija COVID-19 in vojna v Ukrajini. Obstaja torej verjetnost, da bo Evropska unija iz obdobja epidemije izšla močnejša in bolj povezana. Samo čas pa bo pokazal, do katere mere bodo cilji, zastavljeni v okviru Next Generation EU, tudi dejansko doseženi.

LITERATURA IN VIRI

1. Alcidi, C. & Gros, D. (2020). *Next Generation EU: A Large Common Response to the COVID-19 Crisis*. Pridobljeno 14. novembra 2022 s <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/224746/1/202-203-Editorial-Alcidi.pdf>
2. Ando, S., Balakrishnan, R., Gruss, B., Hallaert, J. J., Jirasavetakul, L. B. F., Kirabaeva, K., Klein, N., Lariau, A., Liu, L. Q., Malacrino, D., Qu, H. & Solovyeva, A. (2022, marec). *European Labor Markets and the COVID-19 Pandemic Fallout and the Path Ahead*. Pridobljeno 14. novembra 2022 s <https://www.imf.org/-/media/Files/Publications/DP/2022/English/ELMCPFPAAEA.ashx>

3. Beshudi, A. (2020, december). *Wish you were here*. Pridobljeno 14. novembra 2022 s <https://www.imf.org/Publications/fandd/issues/2020/12/impact-of-the-pandemic-on-tourism-behsudi>
4. Boranova, V., Huidrom, R., Ozturk, E., Stepanyan, A., Topalova, P. & Zhang, S. F. (2022, januar). *Cars in Europe: Supply Chains and Spillovers during COVID-19 Times*. Pridobljeno 14. novembra 2022 s <https://www.imf.org/-/media/Files/Publications/WP/2022/English/wpia2022006-print-pdf.ashx>
5. Bouwer, J. Krishnan, V., Saxon, S. & Tufft, C. (2022, 31. marec). *Taking stock of the pandemic's impact on global aviation*. Pridobljeno 14. novembra 2022 s <https://www.mckinsey.com/industries/travel-logistics-and-infrastructure/our-insights/taking-stock-of-the-pandemics-impact-on-global-aviation>
6. Burkacky, O., Lingemann, S. & Pototzky, K. (2021, 27. maj). *Coping with the auto-semiconductor shortage: Strategies for success*. Pridobljeno 5. decembra 2022 s <https://www.mckinsey.com/industries/automotive-and-assembly/our-insights/coping-with-the-auto-semiconductor-shortage-strategies-for-success>
7. Burkacky, O., Deichmann, J., Pfungstag, P. & Werra, J. (2022, 10. junij). *Semiconductor shortage: How the automotive industry can succeed*. Pridobljeno 5. decembra 2022 s <https://www.mckinsey.com/industries/semiconductors/our-insights/semiconductor-shortage-how-the-automotive-industry-can-succeed>
8. Catena, M., Hazan, E., Ortega, M., Katharina, S. & Spillecke, D. (2020, 12. november). *The conflicted Continent: Ten charts show how COVID-19 is affecting consumers in Europe*. Pridobljeno 15. februarja 2023 s <https://www.mckinsey.com/capabilities/growth-marketing-and-sales/our-insights/the-conflicted-continent-ten-charts-show-how-covid-19-is-affecting-consumers-in-europe>
9. Chan, K. (2022, 1. april). *European inflation soars to record 7.5 % on fuel, food costs*. Pridobljeno 14. novembra 2022 s <https://www.usnews.com/news/business/articles/2022-04-01/inflation-in-19-nations-using-euro-soars-to-record-7-5>
10. Chowdhury, A. (2021, 11. november). *How has inflation behaved during the pandemic?* Pridobljeno 14. novembra 2022 s <https://www.economicsobservatory.com/how-has-inflation-behaved-during-the-pandemic>
11. Codogno, L. & Noord, P. (2021, februar). *Assessing Next Generation EU*. Pridobljeno 15. novembra 2022 s <https://www.lse.ac.uk/european-institute/Assets/Documents/LEQS-Discussion-Papers/LEQSPaper166.pdf>
12. Coface. (2021, 29. september). *Ali se je svetovni maloprodajni sektor vrnil v normalno stanje?* Pridobljeno 15. februarja 2023 s <https://www.coface.si/Novice-in-publikacije/Novice/Ali-se-je-svetovni-maloprodajni-sektor-vrnili-v-normalno-stanje>
13. Čampa, J., Furtula, B., Gostiša, N., Kos, M. & Mlakar, M. (2020, 10. december). *Public transport hit hard by the measures to curb the coronavirus epidemic*. Pridobljeno 15. novembra s <https://www.stat.si/StatWeb/en/News/Index/9266>
14. Čampa, J. (2021a, 4. april). *Prek treh slovenskih mednarodnih letališč je v 2020 potovalo malo manj kot 0,3 milijona potnikov*. Pridobljeno 15. novembra 2022 s <https://www.stat.si/StatWeb/news/Index/9510>

15. Čampa, J. (2021b, 13. julij). *V 2020 je bilo v Sloveniji z vlaki prepeljanih več kot 19,4 milijona ton blaga*. Pridobljeno 15. novembra s <https://www.stat.si/StatWeb/news/Index/9648>
16. Čampa, J. (2022, 4. april). *Prek treh slovenskih mednarodnih letališč lani potovalo skoraj za polovico več potnikov kot leto prej*. Pridobljeno 15. novembra 2022 s <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/10137>
17. Darvas, Z., Domínguez-Jiménez, M., Devins, A. I., Grzegorzcyk, M., Guetta-Jeanrenaud, L., Hendry, S., Hoffmann, M., Lenaerts, K., Schraepen, T., Tzaras, A., Vorsatz, V. & Weil, P. (2022, 9. junij). *European Union countries' recovery and resilience plans*. Pridobljeno 18. novembra 2022 s <https://www.bruegel.org/dataset/european-union-countries-recovery-and-resilience-plans>
18. Destatis. (2021, 27. julij). *EU-Monitor COVID-19*. Pridobljeno 16. novembra 2022 s <https://www.destatis.de/Europa/EN/Topic/COVID-19/COVID-19-article.html>
19. European Commission. (2021a, 29. april). *The EU's 2021-2027 long-term Budget and NextGenerationEU – Facts and Figures*. Pridobljeno 16. novembra 2022 s <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/d3e77637-a963-11eb-9585-01aa75ed71a1/language-sl>
20. European Commission. (2021b, 15. september). *Proposal for a DECISION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL establishing the 2030 Policy Programme “Path to the Digital Decade”*. Pridobljeno 18. novembra 2022 s <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52021PC0574>
21. European Commission. (2022, 29. Julij). *Review report on the implementation of the Recovery and Resilience Facility*. Pridobljeno 15. februarja 2023 s https://commission.europa.eu/system/files/2022-07/com_2022_383_1_en.pdf
22. European Commission. (2023, 15. februar). *Recovery and Resilience Scoreboard*. Pridobljeno 15. februarja 2023 s https://ec.europa.eu/economy_finance/recovery-and-resilience-scoreboard/
23. European Commission. (brez datuma). *Delivering the European Green Deal*. Pridobljeno 16. novembra 2022 s https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/delivering-european-green-deal_en
24. Eurostat. (2021, 15. marec). *EU tourism halved in 2020*. Pridobljeno 15. novembra 2022 s <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/-/ddn-20210315-2>
25. Eurostat. (2022a, 14. marec). *EU tourism recovering in 2021*. Pridobljeno 7. februarja 2023 s <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/-/ddn-20220314-2>
26. Eurostat. (2022b, 31. marec). *COVID-19 strongly impacted young people's employment*. Pridobljeno 15. novembra 2022 s <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/ddn-20220331-1>
27. Eurostat. (2022c, 22. april). *General government gross debt - annual data*. Pridobljeno 15. novembra 2022 s <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/teina225/default/table>

28. Eurostat. (2022č, 28. april). *EU employment rate in 2021 above pre-COVID level*. Pridobljeno 15. novembra 2022 s <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/ddn-20220428-1>
29. Eurostat. (brez datuma a). *Covid-19 – Economy - Inflation - annual growth rate*. Pridobljeno 15. novembra 2022 s <https://ec.europa.eu/eurostat/web/covid-19/economy>
30. Eurostat. (brez datuma b). *Covid-19 – Society and work - Monthly unemployment rate*. Pridobljeno 15. novembra 2022 s <https://ec.europa.eu/eurostat/web/covid-19/society-work>
31. Evropska komisija. (2020, 27. maj). *Čas za Evropo: obnova in priprava za naslednjo generacijo*. Pridobljeno 16. novembra 2022 s https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/sl/ip_20_940
32. Evropska Komisija. (2021a, 1. julij). *Instrument NextGeneration EU: Evropska komisija potrčila Slovenski načrt za okrevanje in odpornost v višini 2,5 milijarde evrov*. Pridobljeno 16. novembra 2022 s https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/sl/ip_21_3330
33. Evropska komisija. (2021b, 2. julij). *Načrt okrevanja za Evropo*. Pridobljeno 16. novembra 2022 iz https://ec.europa.eu/info/strategy/recovery-plan-europe_sl
34. Evropska komisija. (brez datuma a). *Transportation during the pandemic*. Pridobljeno 16. novembra 2022 s https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/coronavirus-response/transportation-during-pandemic_sl#shipping
35. Evropska komisija. (brez datuma b). *Postopek prijave*. Pridobljeno 16. novembra 2022 s https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/how-apply/application-process_sl
36. Evropska komisija. (brez datuma c). *Evropski zeleni dogovor – Postati prva podnebno nevtralna celina*. Pridobljeno 16. novembra 2022 s https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_sl
37. Evropska komisija. (brez datuma č). *Evropsko digitalno desetletje: digitalni cilji za leto 2030*. Pridobljeno 16. novembra 2022 s https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/europes-digital-decade-digital-targets-2030_sl
38. Evropska komisija. (brez datuma d). *Mehanizem Unije na področju civilne zaščite (rescEU)*. Pridobljeno 16. novembra 2022 s https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/find-funding/eu-funding-programmes/union-civil-protection-mechanism-resceu_sl
39. ICAO. (2022, 10. junij). *Effects of Novel Coronavirus (COVID-19) on Civil Aviation: Economic Impact Analysis*. Pridobljeno 16. novembra 2022 s https://www.icao.int/sustainability/Documents/COVID-19/ICAO_Coronavirus_Econ_Impact.pdf
40. International Monetary Fund. (2020, april). *World Economic Outlook: The Great Lockdown*. Pridobljeno 23. novembra 2022 s <https://www.imf.org/-/media/Files/Publications/WEO/2020/April/English/text.ashx>
41. International Monetary Fund. (2021, oktober). *World Economic Outlook: Recovery during a Pandemic—Health Concerns, Supply Disruptions, Price Pressures*. Pridobljeno

23. novembra 2022 s <https://www.imf.org/-/media/Files/Publications/WEO/2021/October/English/text.ashx>
42. International Monetary Fund. (2022, april). *World Economic Outlook: War Sets Back the Global Recovery*. Pridobljeno 23. novembra s <https://www.imf.org/-/media/Files/Publications/WEO/2022/April/English/text.ashx>
43. Jakša, Z. (2020, 8. oktober). *Epidemija covid-19 v marcu in aprilu 2020 povsem ohromila slovenski turizem*. Pridobljeno 16. novembra 2022 s <https://www.stat.si/statweb/News/Index/9137>
44. Jevnikar, Ž. & Škrinjar, M. (2020, 28. september). *Realni prihodek od prodaje v trgovini na drobno v avgustu 2020 po večmesečni rasti nižji kot v prejšnjem mesecu*. Pridobljeno 15. februarja 2023 s <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/9117>
45. Kołodziejski, M. (2022, marec). *Sklad za pravični prehod*. Pridobljeno 23. novembra 2022 s <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/sl/sheet/214/sklad-za-pravicni-prehod>
46. Kuehne+Nagel. (brez datuma). *Why does the current container shortage happen?* Pridobljeno 23. novembra 2022 s <https://home.kuehne-nagel.com/-/knowledge/market-insights/container-shortage>
47. Kuik, F., Adolfsen, J. F., Lis, E. M. & Meyler, A. (2022). *Energy price developments in and out of the COVID-19 pandemic – from commodity prices to consumer prices*. Pridobljeno 23. novembra 2022 s https://www.ecb.europa.eu/pub/economic-bulletin/articles/2022/html/ecb.ebart202204_01~7b32d31b29.en.html
48. Lloyd, N. & Desjardins, G. (2022, 6. april). *Europe rethinking its rules on government debt to meet new global challenges*. Pridobljeno 18. novembra 2022 s <https://www.euronews.com/next/2022/04/06/europe-rethinking-its-rules-on-government-debt-to-meet-new-global-challenges>
49. Luka Koper d.d. (2020). *Nerevidirano Poročilo o Poslovanju Skupine in družbe Luka Koper d.d., v Obdobju Januar-Junij 2022*. Pridobljeno 23. novembra s https://www.luka-kp.si/wp-content/uploads/2021/05/Borza-1-6-2020_OBJAVLJENA.pdf
50. Lunder, D. & Rot, Š. (2020, 24. april). *V marcu 2020 velik upad prihodka v trgovini na drobno*. Pridobljeno 15 februarja 2023 s <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/8795>
51. Lunder, D. (2022, 21. junij). *Proizvodnja in prodaja industrijskih proizvodov in storitev, 2021*. Pridobljeno 16. novembra 2022 s <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/10381>
52. Masten, A. B., Breznikar, M., Caka, P., Lindič, M., Petriček, M., Ploj, G., Radovan, J., Sosič, N. & Zorko, R. (2020, marec). *Analiza učinkov COVID-19 na slovensko gospodarstvo*. Pridobljeno 28. novembra 2022 s <https://bankaslovenije.blob.core.windows.net/publication-files/analiza-vpliv-koronavirusa-na-slovensko-gospodarstvo-arc-slo.pdf>
53. Masterson, V. (2022, 31. marec). *How quickly is tourism recovering from COVID-19?* Pridobljeno 18. novembra 2022 s <https://www.weforum.org/agenda/2022/03/europe-tourism-has-slow-pandemic-recovery/>
54. Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo. (2022a, 4. marec). *Javni razpis Spodbude za raziskovalno razvojne projektne NOO*. Pridobljeno 29. novembra 2022 s

<https://www.gov.si/zbirke/javne-objave/javni-razpis-spodbude-za-raziskovalno-razvojne-projekte-noo/>

55. Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo. (2022b, 4. marec). *Javni razpis za spodbude za sofinanciranje začetnih investicij na manj razvitih območjih*. Pridobljeno 29. novembra 2022 s <https://www.gov.si/zbirke/javne-objave/javni-razpis-za-spodbude-za-sofinanciranje-zacetnih-investicij-na-manj-razvitih-obmocjih/>
56. Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo. (2022c, 4. april). *Javni razpis za spodbujanje večje predelave lesa za hitrejši prehod v podnebno nevtralno družbo – Vprašanja in odgovori*. Pridobljeno 29. novembra 2022 s https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fwww.gov.si%2Fassets%2Fministrstva%2FMGRT%2FDokumenti%2FDL%2FNOO-LES%2F2_Vprasanja_odgovori.docx&wdOrigin=BROWSELINK
57. Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo. (2022č, 7. april). *Javni razpis za sofinanciranje začetnih investicij v podporo investicijam za večjo produktivnost, konkurenčnost, odpornost in dekarbonizacijo gospodarstva na obmejnih problemskih območjih*. Pridobljeno 29. novembra 2022 s <https://www.gov.si/zbirke/javne-objave/javni-razpis-za-sofinanciranje-zacetnih-investicij-v-podporo-investicijam-za-vecjo-produktivnost-konkurencnost-odpornost-in-dekarbonizacijo-gospodarstva-na-obmejnih-problemskih-obmocjih/>
58. Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo. (2022d, 19. april). *Javni razpis za okrevanje in odpornost s pilotno - demonstracijskimi projekti (Načrt za okrevanje in odpornost)*. Pridobljeno 29. novembra 2022 s <https://www.gov.si/zbirke/javne-objave/javni-razpis-za-okrevanje-in-odpornost-s-pilotno-demonstracijskimi-prekti-nacrt-za-okrevanje-in-odpornost/>
59. Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo. (2022e, 14. julij). *Javni razpis za sofinanciranje vlaganj v javno in skupno turistično infrastrukturo in naravne znamenitosti v turističnih destinacijah – sprememba Javnega razpisa za sofinanciranje vlaganj v javno in skupno turistično infrastrukturo in naravne znamenitosti*. Pridobljeno 29. novembra 2022 s <https://www.gov.si/zbirke/javne-objave/javni-razpis-za-sofinanciranje-vlaganj-v-javno-in-skupno-turisticno-infrastrukturo-in-naravne-znamenitosti-v-turisticnih-destinacijah-sprememba-javnega-razpisa-za-sofinanciranje-vlaganj-v-javno-in-skupno-turisticno-infrastrukturo-in-naravne-znamenitosti-v/>
60. Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo. (2022f, 5. avgust). *Javni razpis Podpora zagonskim, mikro, malim in srednjim podjetjem pri strateški trajnostni in krožni transformaciji poslovanja v letih 2022–2025*. Pridobljeno 29. novembra 2022 s <https://www.gov.si/zbirke/javne-objave/javni-razpis-podpora-zagonskim-mikro-malim-in-srednjim-podjetjem-pri-strateski-trajnostni-in-krozni-transformaciji-poslovanja-v-letih-20222025/>
61. Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo. (2022g, 5. oktober). *Javni razpis Digitalna preobrazba gospodarstva (Načrt za okrevanje in odpornost)*. Pridobljeno 29. novembra 2022 s <https://www.gov.si/zbirke/javne-objave/jr-digit-noo/>

62. Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo. (2022h, 17. oktober). *Javni razpis za spodbujanje velikih investicij za večjo produktivnost in konkurenčnost v Republiki Sloveniji*. Pridobljeno 29. novembra 2022 s <https://www.gov.si/zbirke/javne-objave/javni-razpis-za-spodbujanje-velikih-investicij-za-vecjo-produktivnost-in-konkurencnost-v-republiki-sloveniji/>
63. Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo. (2022i, 26. oktober). *Javni razpis za spodbujanje večje predelave lesa za hitrejši prehod v podnebno nevtralno družbo (NOO LES)*. Pridobljeno 28. novembra 2022 s <https://www.gov.si/zbirke/javne-objave/javni-razpis-za-spodbujanje-vecje-predelave-lesa-za-hitrejsi-prehod-v-podnebno-nevtralno-druzbo-noo-les/>
64. Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo (brez datuma). *Razpisna dokumentacija – Javni razpis za spodbujanje večje predelave lesa za hitrejši prehod v podnebno nevtralno družbo*. Pridobljeno 29. novembra 2022 s https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fwww.gov.si%2Fassets%2Fministrstva%2FMGRT%2FDokumenti%2FDL%2FNOO-LES%2FRazpisna_dokumentacija.doc&wdOrigin=BROWSELINK
65. Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo (brez datuma b). *Obrazci in izjave*. Pridobljeno 29. novembra 2022 s <https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fwww.gov.si%2Fassets%2Fministrstva%2FMGRT%2FDokumenti%2FDL%2FNOO-LES%2FOBRAZCI-IN-IZJAVE.docx&wdOrigin=BROWSELINK>
66. Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. (2022a, 9. november). *Javni razpis Aktivnosti krepitve projektnih pisarn javnih raziskovalnih organizacij*. Pridobljeno 29. novembra 2022 s <https://www.gov.si/zbirke/javne-objave/avni-razpis-aktivnosti-krepitve-projektnih-pisarn-javnih-raziskovalnih-orga/>
67. Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. (2022b, 23. november). *Javni razpis Usposabljanje strokovnih in vodstvenih delavcev v vzgoji in izobraževanju za krepitev digitalnih kompetenc, kompetenc za trajnostni razvoj ter finančne pismenosti*. Pridobljeno 29. novembra 2022 s <https://www.gov.si/zbirke/javne-objave/jr-usposabljanje-strokovnih-in-vodstvenih-delavcev-viz-za-krepitev-digitalnih-kompetenc-za-trajnostni-razvoj-ter-financne-pismenosti/>
68. Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. (2023, 6. januar). *Prilagoditev Javnih raziskovalnih organizacij in Centralne tehniške knjižnice Univerze v Ljubljani za delo po načelih odprte znanosti*. Pridobljeno 26. februarja 2023 s <https://www.gov.si/zbirke/javne-objave/prilagoditev-javnih-raziskovalnih-organizacij-in-centralne-tehniske-knjiznice-univerze-v-ljubljani-za-delo-po-nacelih-odprte-znanosti/>
69. Ministrstvo za kulturo. (2022, 16. avgust). *Javni razpis za sofinanciranje projektov trajnostne obnove in oživljanja kulturnih spomenikov v lasti občin ter vključevanje kulturnih doživetij v slovenski turizem iz sredstev za izvajanje nacionalnega Načrta za okrevanje in odpornost*. Pridobljeno 29. novembra 2022 s <https://www.gov.si/zbirke/javne-objave/javni-razpis-za-sofinanciranje-projektov->

trajnostne-obnove-in-ozivljanja-kulturnih-spomenikov-v-lasti-obcin-ter-vkljucevanje-kulturnih-doizivetij-v-slovenski-turizem-iz-sredstev-za-izvajanje-nacionalnega-nacrta-za-okrevanje-in-odpornost/

70. Ministrstvo za okolje in prostor. (2022, 19. april). *Javni razpis za dodelitev sredstev s področja komponente 16: Stanovanjska politika, investicija: Zagotavljanje javnih najemnih stanovanj*. Pridobljeno 29. novembra 2022 s <https://www.gov.si/zbirke/javne-objave/javni-razpis-za-dodelitev-sredstev-s-podrocja-komponente-16-stanovanjska-politika-investicija-zagotavljanje-javnih-najemnih-stanovanj/>
71. Mlakar, B. (2022, 14. april). *Slovenija v 2021 obiskalo za polovico več tujih turistov*. Pridobljeno 18. novembra 2022 s <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/10269>
72. Munro, F. (2022, 31. januar). *UK government debt and deficit: September 2021*. Pridobljeno 18. novembra 2022 s <https://www.ons.gov.uk/economy/governmentpublicsectorandtaxes/publicspending/bulletins/ukgovernmentdebtanddeficitforeurostatmaast/september2021>
73. Nealon, K. (2021, 22. julij). *How Covid-19 Changed Retail — Probably Forever*. Pridobljeno 15. februarja 2023 s <https://www.forbes.com/sites/forbesbusinesscouncil/2021/07/22/how-covid-19-changed-retail---probably-forever/?sh=523402c7145c>
74. Patton, M. (2021, 15. december). *'COVID Inflation' Surge To Continue: Here's Why The Consumer Price Index Is Heading Higher*. Pridobljeno 18. novembra 2022 s <https://www.forbes.com/sites/mikepatton/2021/12/15/covid-inflation-surge-to-continue-heres-why-the-consumer-price-index-is-heading-higher/?sh=27aec4957450>
75. Postrašija, M. (2021, 30. december). *Indeksi cen življenjskih potrebščin, Slovenija, december 2021*. Pridobljeno 16. novembra 2022 s <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/10052>
76. Postrašija, M. (2022, 30. december). *Indeksi cen življenjskih potrebščin, maj 2022*. Pridobljeno 16. novembra 2022 s <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/10363>
77. Rodrigues, M., Teoh, T., Sandri, E., Lozzi, G., Marcucci, E. & Gatta, V. (2021, december). *Research for TRAN Committee – Relaunching transport and tourism in the EU after COVID-19 – Freight transport*. Pridobljeno 18. novembra 2022 s [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2022/699608/IPOL_STU\(2022\)699608_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2022/699608/IPOL_STU(2022)699608_EN.pdf)
78. Rojc, N. & Vratinar, H. (2022, 8. april). *Aktivno in neaktivno prebivalstvo, 2021*. Pridobljeno 18. novembra 2022 s <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/10259>
79. Rutar, T. (2020, 22. oktober). *Energetika in covid-19*. Pridobljeno 16. novembra 2022 s <https://stat.si/StatWeb/News/Index/9168>
80. Služba Vlade RS za razvoj in evropsko kohezijsko politiko. (2021, 8. julij). *Načrt za okrevanje in odpornost – povzetek*. Pridobljeno 16. novembra 2022 s https://www.eu-skladi.si/sl/dokumenti/rrf/povzetek-noo_08_07_2021_cistopis-1.pdf
81. Soler, J. L. (2021, september). *The Next Generation EU: Opportunity and risk*. Pridobljeno 18. novembra 2022 s

- https://www.cidob.org/en/publications/publication_series/notes_internacionales/255/the_next_generation_eu_opportunity_and_risk
82. Statistični urad Republike Slovenije – SURS. (brez datuma). *Cene energentov 2020Q1-2022Q2*. Pridobljeno 16. novembra 2022 s <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/-/H028S.px/chart/chartViewLine/>
83. Svetin, I. (2022, 13. maj). *Energetika v Sloveniji in EU-27*. Pridobljeno 5. decembra 2022 s <https://stat.si/StatWeb/News/Index/10321>
84. Škerlak, K. (2020, 30. december). *Indeksi cen življenjskih potrebščin, Slovenija, december 2020*. Pridobljeno 16. novembra 2022 s <https://www.stat.si/StatWeb/news/Index/9316>
85. Tiko Pro. (2022, maj). *Razpisi za podjetja od A do Ž - Potek prijave na razpis v 7. korakih* [YouTube]. Pridobljeno 16. novembra s <https://www.youtube.com/watch?v=6-UCdf3jV-Y>
86. TSmedia, medijske vsebine in storitve, d. o. o. (2022, 1. april). *Luka Koper z dvema novima rekordoma*. Pridobljeno 18. novembra s <https://siol.net/novice/slovenija/luka-koper-z-dvema-novima-rekordoma-576402>
87. Twinn, I., Qureshi, N., Conde, M. L., Guinea, C. G., Rojas, D. P., Luo, J. & Gupta, H. (2020, junij). *The Impact of COVID-19 on Logistics*. Pridobljeno 23. novembra 2022 s https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/2d6ec419-41df-46c9-8b7b-96384cd36ab3/IFC-Covid19-Logistics-final_web.pdf?MOD=AJPERES&CVID=naqOED5
88. World Bank. (2021). *Inclusive Growth at a Crossroads*. Pridobljeno 16. novembra 2022 s <https://documents1.worldbank.org/curated/en/991711626883401693/pdf/Part-One-of-Strengthening-Inclusion-and-Facilitating-the-Green-Transition.pdf>
89. Zaletelj, T. O. & Tomažič, M. (2021, 9. april). *Aktivno in neaktivno prebivalstvo, Slovenija, 2020*. Pridobljeno 16. novembra 2022 s <https://www.stat.si/StatWeb/news/Index/9494>

PRILOGE

Priloga 1: Intervjuji s ključnimi deležniki

Intervju s predstavnikom podjetja A – 3.8.2022

Rok Tomažič: »Sem Rok Tomažič, študent Ekonomske fakultete in v okviru magistrskega dela raziskujem vpliv epidemije COVID-19 na gospodarstvo Evropske unije in Slovenije, instrument Next Generation EU ter programe oziroma mehanizme EU, ki bodo pomagali pri okrevanju po epidemiji COVID-19. Kot prvo nekaj informacij. Ta intervju bo uporabljen izrecno samo za raziskovalne namene, omogočil vam bom tudi vpogled v delo, da boste lahko pokomentirali. Če imate kakšno vprašanje, na katerega ne morete ali ne smete odgovoriti ga bomo preskočili. Ta klic se snema. Ali se strinjate s tem, da se klic snema?«

Predstavnik A: »V redu, ni nobenega problema.«

Rok Tomažič: »Hvala za potrditev. Potem bi pa kar začela. Ali lahko na kratko predstavite sebe in svoje podjetje?«

Predstavnik A: »Moje ime je predstavnik A. Zaposlen sem v živilskem podjetju A. Podjetje A je del skupine podjetij, deluje pa na več lokacijah v Sloveniji. Moja funkcija je vodenje vzdrževanja in energetike, poleg tega pa sem zadolžen še za investicije ter majhne projekte, ki sovpadajo z mojimi karakteristikami. Kar se tiče podjetja, v naši skupini je zaposlenih približno 550 ljudi. Prometa naredimo preko 90 milijonov letno, različno od podjetja do podjetja. Rastemo, smo v stalni rasti. Sicer je v zadnjih dveh letih v obdobju COVID-19 ta rast najprej malo upadla, potem približno kakšno leto stagnirala, v zadnjem obdobju pa spet raste, tako da smo pozitivni in gremo naprej v pozitivni smeri.«

Rok Tomažič: »Hvala za odgovor. Kako je epidemija COVID-19 vplivala na poslovanje vašega podjetja oziroma na delovanje vaše organizacije? Ali se je način poslovanja spremenil zaradi epidemije? Se pravi, na primer, delo preko spleta, delo od doma, pospešena digitalizacija in tako naprej.«

Predstavnik A: »Sama epidemija je že takoj v začetku precej spremenila režim. V našem podjetju je namreč prišlo do masovnih obolenj. V prvem krogu je bila polovica zaposlenih na bolniški. To je močno vplivalo na nas. V samem začetku nam promet ni toliko padel, se je pa nato poznal upad gostinske dejavnosti, ker smo namreč močno vezani na gostinski del. Če smo imeli prej 10 % rast je ta rast izginila. Stanje se je stabiliziralo, ker smo aktivirali prodajo po kanalih, ki prej niso bili uvedeni. Se pravi internetna prodaja, dostava na dom in vsi prijemi, ki so povezani z internetom in prodajo na internetu.«

Rok Tomažič: »A ste imeli to že prej, ali ste to pričeli s Covidom?«

Predstavnik A: »S Covidom. Prej je prodaja funkcionirala več ali manj izključno na klasičen način. Se pravi naročila preko telefona ter preko spletne pošte. Z uvedbo tega sistema pa smo spremenili zadeve.«

Rok Tomažič: »Potem ste verjetno morali tudi nekoliko okrepiti IT oddelek?«

Predstavnik A: »Naš IT oddelek je dokaj močan in je bil tudi že prej. Potrudili so se, zavihali rokave in sami uredili zadeve. V glavnem to je šlo tako. Če pa komentiram še del, ki se tiče drugega podjetja v skupini, ki proizvaja konzervirano hrano, tu smo pa imeli ogromen poskok prodaje zaradi bojazni ljudi, da bodo ostali brez hrane. Zanimivo je tudi, da smo imeli veliko rast v dveh letih iz 19 na 23 milijonov prodajnih enot.«

Rok Tomažič: »To je pa velika razlika.«

Predstavnik A: »Bistvena.«

Rok Tomažič: »Kakšno je vaše mnenje o zelenih tehnologijah in digitalizaciji?«

Predstavnik A: »V našem podjetju se močno trudimo, da nismo le skladni, ampak da bi bili prvi pri teh dejavnostih. V to tudi veliko investiramo oziroma imamo plane investirati. Plan do leta 2025 je že pripravljen. Za to skrbimo zaradi trendov, ki se odvijajo v zadnjem obdobju glede energetskega zavedanja, energentov in vsega ostalega, ter ekologije, ki zahteva nižanje izpustov in onesnaževanja. Dejansko smo z vsemi močmi usmerjeni v to, da naredimo maksimalno kar se da. Navsezadnje nam to tudi ceni sam proces ter večja konkurenčnost na tržišču. Po drugi strani pa s tem dosegamo in presegamo zahteve, ki nam jih predpisujejo inštitucije, da smo tako rečeno zmeraj na varni strani.«

Rok Tomažič: »Najlepša hvala. Kakšna je bila vaša izkušnja s prijavo na razpise? Ali ste imeli kakšne težave? Ali bi drugim podjetjem in institucijam lahko kaj svetovali? Ali menite, da je proces prijave pretirano kompleksen, oziroma menite, da so pogoji za pridobivanje sredstev prestrogi?«

Predstavnik A: »V zadnjem času se precej ukvarjam s tem in lahko rečem, da je prijava komplicirana, predvsem pa je sistem ocenjevanja oziroma točkovanja za pridobitev evropskih sredstev za nas kot laike, ki nismo specializirani za to, je kar kompleksen. Če nisi specialist veliko točk ne dobiš, ker jih ne znaš dokazati, čeprav bi bil upravičen do njih. Zato kot proizvodno podjetje zadnje čase raje koristimo usluge podjetja, ki sodeluje oziroma pomaga pri pridobivanju razpisov. Z njimi imamo dobro izkušnjo. Ta način je pravi za nas.«

Rok Tomažič: »Se pravi, da menite, da je lažje pridobiti zunanje strokovnjake?«

Predstavnik A: »Tako je. To mora biti specialist oziroma strokovnjak, ki te stvari obvlada. Mi, ki podpiramo proizvodno dejavnost, smo tehnično podkovani, nimamo pa prijemov, ki so potrebni.«

Rok Tomažič: »Kakšno je vaše mnenje o ukrepih Evropske unije za okrevanje gospodarstva po epidemiji? Ali menite, da so bili učinkoviti? Ali menite, da so ukrepi naslovili težave in izzive, ki jih je ustvarila epidemija?«

Predstavnik A: »Osebnost menim, da niso bili preveč učinkoviti, ker učinek ni bil tak kot bi ga pričakovali. Lepše se sliši kot pokaže potem realnost. Dejansko so problemi ostali. Prilagoditi smo se morali pa lastnem znanju in zmožnostih. Ni pa to ukrep, ki bi vrnil prejšnje stanje oziroma zadovoljivo stanje.«

Rok Tomažič: »Ali poznate instrument Next Generation EU ter načrt za okrevanje in odpornost?«

Predstavnik A: »Ne poznam.«

Rok Tomažič: »To so dodatna sredstva Evropske unije, ki so namenjena za okrevanje po epidemiji COVID-19 in so pretežno usmerjena v zeleni prehod in digitalizacijo. Razpisi z vidika digitalizacije in zelenega prehoda, ki so sedaj aktivni v Sloveniji, so načeloma v okviru tega programa. Se pravi, da niste še slišali za ta program?«

Predstavnik A: »Ne, nisem še slišal.«

Rok Tomažič: »Najlepša hvala za sodelovanje in ker ste si vzeli čas.«

Intervju s predstavnikom podjetja B – 4.8.2022

Rok Tomažič: »Sem Rok Tomažič, študent Ekonomske fakultete v Ljubljani. Trenutno delam magistrsko delo na temo vpliva epidemije COVID-19 na gospodarstvo Evropske unije in Slovenije. Preučujem tudi instrument Next Generation EU in programe oziroma mehanizme Evropske unije ter sredstva, ki bodo usmerjena v te programe. Ta klic se snema. A se strinjate s tem?«

Predstavnik B: »Ja, je v redu.«

Rok Tomažič: »Hvala. Če na kakšno vprašanje ne smete ali ne morete odgovoriti, ga bomo preskočili. Ta intervju bo uporabljen samo za raziskovalne namene oziroma za namen priprave magistrskega dela. Omogočil vam bom tudi vpogled v magistrsko delo, kako bodo te informacije uporabljene.«

Predstavnik B: »Hvala.«

Rok Tomažič: »A lahko prosim na kratko predstavite sebe in svoje podjetje?«

Predstavnik B: »Jaz sem predstavnik B. Po izobrazbi sem univerzitetni diplomirani inženir strojništva. Na podjetju B sem zaposlen kot vodja vzdrževanja že tri leta. Prej sem bil v drugih vodah, se pravi, da sem se ukvarjal z drugimi stvarmi, nisem bil v vzdrževanju. Podjetje B je dokaj poznano podjetje. Zadnjih 12 let je v lastništvu podjetja, ki se prav tako ukvarja z živilsko industrijo. Podjetje posluje v zadnjih letih pozitivno, se pravi z dobičkom, ki pa ni tolikšen, kot bi si zaposleni v podjetju želeli. Kljub temu se trudimo kolikor je mogoče, da z našim lokalnim podjetjem in našimi zaposlenimi naredimo kar se da. Blagovna

znamka podjetja je stara že 75 let. Poznana je predvsem po bivši Jugoslaviji, po Evropi pa niti ne toliko. Nekaj je tudi izvoza, vendar ne v tolikšni meri, kot bi si morda želeli. Ja pa v bivši Jugoslaviji dovolj poznana, da je zadnja leta je proizvodnja tako velika, da le s težavo uspemo zadostiti zahtevam tržišča.«

Rok Tomažič: »Kako je epidemija COVID-19 vplivala na poslovanje vašega podjetja, oziroma na delovanje vaše organizacije? Ali se je vaš način poslovanja spremenil zaradi epidemije? Se pravi, ali ste imeli delovanje preko spleta, delo od doma, pospešeno digitalizacijo in tako naprej?«

Predstavnik B: »Če odgovorim na začetku na vprašanje, kar se tiče poslovanja. Kar se tiče poslovanja, niti ni tako močno vplivala, da bi bil upad povpraševanja oziroma posledično proizvodnje. Morda se je spremenilo to, da so drugi produkti bolj prišli v poštev. Na primer bolj takšne stvari, ki gredo na zalogo in jih imaš doma spravljene za hude čase. Kar se tiče same prodaje je ta zelo nihala glede na to kakšni so bili ukrepi po posameznih državah bivše Jugoslavije, saj Slovenija niti ni tako močno tržišče za podjetje B. Se pravi, kar se tiče prodaje same, Covid niti ni tako močno vplival na poslovanje podjetja B. Kar se tiče razvoja digitalizacije in teh stvari pa smo prišli do tega, da je manj službenih potovanj, oziroma sestankov, ki smo jih prej imeli tako, da smo odšli na neko lokacijo. Sestanke in pogovore se je začelo opravljati preko raznih spletnih aplikacij. Epidemija je vplivala je tudi na to, da znotraj podjetja bistveno več komuniciramo preko računalnikov, na pa z osebnim stikom. Na nek način nam gre časovno bolje, na drug način pa mislim, da se je zgubil osebni stik in pristnost pogovora. Takšno je moje mnenje glede razvoja digitalizacije. A je bilo še kaj v tem vprašanju? Ali sem kaj preskočil?«

RT: »Mislim, da ne. Naslednje vprašanje se tudi nekoliko navezuje na to. Kakšno je vaše mnenje o zelenih tehnologijah ter digitalizaciji?«

Predstavnik B: »Digitalizacija je dobrodošla po eni strani zaradi časovne stiske, ki jo imamo vsi v službah. Ni se potrebno nekam odpraviti. Slabost lastnost je, da si pred računalnikom in velikokrat so sestanki, ki se sicer tičejo tebe, ampak morda bolj posredno. Potem si na pol na sestanku na pol pa se ukvarjaš s spletno pošto. Pogrešam tudi osebni stik z ljudmi s katerimi delaš in si vpleten z njimi. Menim da zaupanje raste s tem, ko si z njimi, s stikom roke in pogledom v oči, ne pa samo s pogovorom preko računalnika. Kar se tiče zelenih tehnologij, v kakšen smislu je to?«

Rok Tomažič: »Recimo vlaganje v trajnostne tehnologije, na primer sončne celice, rekuperacija vode, varčevanje z energijo, manjša poraba embalaže. Ali imate kakšne takšne projekte?«

Predstavnik B: »Kar se tiče same proizvodnje, delamo na manjši porabi embalaže. Se pravi, gremo na manjšo gramaturo folij, plastenk, išče se spodnjo mejo. Do okolja skušamo biti prijazni tudi s tem, da iščemo druge načine za tiskanje. Tiskanja je v proizvodnji veliko. Na vsakem produktu mora biti datum, črtna koda, podatki in podobno. Iščemo možnosti, ki so

manj obremenjujoče za okolje kot stare, prejšnje variante. V pripravi je bilo nekaj projektov v lanskem letu in tudi v začetku letošnjega leta kar se tiče porabe vode. Za to smo pripravljali nekaj projektov, ampak žal je tukaj vpliv energetske krize. Ker so energenti bistveno dražji kot so bili, se je veliko investicij, ki smo jih pripravili, črtalo. Pripravljali smo, oziroma smo tudi v pripravi projektov za zamenjavo strojev za hlajenje oziroma hladilnih agregatov, ki so stari in bi radi šli v novejše, ki porabijo bistveno manj energije, ampak mislim, da se bo tudi tukaj nekje zataknilo, da to ne bo šlo čez. Smo tudi v pripravi projekta za katerega kandidiramo na skladih Evropske unije za sončno elektrarno v rangu malo manj kot megavat. Jaz mislim, oziroma upam, da bomo šli v izgradnjo tega sistema, če bomo dobili subvencije.«

Rok Tomažič: »Naslednje vprašanje se navezuje na to. Kakšna je vaša izkušnja s prijavo na razpise? Ali ste imeli kakšne težave? Ali bi drugim podjetjem in institucijam lahko kaj svetovali glede teh prijav? Ali menite, da je proces prijave pretirano kompleksen, oziroma, ali menite, da so pogoji za pridobitev sredstev prestrogi?«

Predstavnik B: »Ne bom rekel prestrogi, ker se strinjam s tem, da lahko hitro pride do zlorab, tako da je prav, da je to na nekem nivoju. Pogrešam pa pri odobravanju, oziroma pri ljudeh, ki pregledujejo te dokumente in prijave, da morda nimajo dovolj tehničnega znanja. Zahtevajo neke podatke, ki jih dejansko ne moreš dati. Ti lahko veliko prihraniš z novim strojem, ampak tega ne moreš dejansko prikazati. Pogrešamo tudi pri teh ljudeh, da bi bolj poznali te stvari ali pa da bi tudi pri prijavah bolj pogosto kontaktirali ljudi, da bi lahko kaj obrazložili, če smo že v ožjem izboru. Vsekakor za prijavo na subvencije tudi mi koristimo zunanjo službo, ker mislim, da bi zelo težko prišli do sredstev, če bi to sami delali, ker nimamo časa oziroma človeka, da bi se posvetil vsej tej zakonodaji oziroma predpisom. Zato smo najeli zunanjo službo. Ampak naša izbira zunanje službe je bila malce nerodna in ogromno energije je bilo vložene v to, da smo jim dopovedali kaj pravzaprav rabimo.«

Rok Tomažič: »Nekaj so specifične zakonodaje, nekaj drugega pa specifične investicije, a ne?«

Predstavnik B: »Tako je. Tu je nekaj tega, ampak za vsako stvar se je potrebno nekoliko bolj potruditi. Je pa zelo pomembna izbira zunanje službe oziroma nekoga, ki ti pri tem pomaga. Uspeh oziroma višina sredstev sta v veliki meri odvisna od tega kako sposoben je ta človek in kaj lahko naredi. Sem pa prepričan, da bi zelo težko sami speljali neke večje investicije oziroma pridobili več sredstev. Potrebuješ nekoga, da ti to pomaga.«

Rok Tomažič: »Hvala za odgovor. Kakšno je vaše mnenje o ukrepih EU za okrevanje gospodarstva po epidemiji? Ali menite, da so bili učinkoviti? Ali menite, da so ukrepi naslovili težave in izzive, ki jih je ustvarila epidemija?«

Predstavnik B: »Ukrepi vlade in pomoč, ki smo jo prejeli so v neki meri ublažili posledice. Po drugi strani pa so morda zameglili pogled na vso situacijo za podjetja, ki so manjša, kot je podjetje B. Menim, da je bila pomoč dobrodošla, ni pa bistveno vplivala na to, da bi podjetje zaradi tega lahko hitreje okrevalo.«

Rok Tomažič: »Najlepša hvala. Še zadnje vprašanje. Ali poznate instrument Next Generation EU ter načrt za okrevanje in odpornost?«

Predstavnik B: »Ne, ni mi znan. O temu nisem bil obveščen.«

Rok Tomažič: »Hvala za sodelovanje.«

Intervju s predstavnikom podjetja C – 12.8.2022

Rok Tomažič: »Sem študent Ekonomske fakultete, ki raziskuje vpliv epidemije COVID-19 na gospodarstvo Evropske unije in Slovenije ter instrument Next Generation EU in program oziroma mehanizme Evropske unije v katere bodo sredstva v okviru tega instrumenta usmerjene. Ta pogovor bo posnet. Ali imam vaše soglasje?«

Predstavnik C: »Kaj pa bo s posnetkom?«

Rok Tomažič: »Posnetek bo uporabljen samo za raziskovalne namene. Imeli boste tudi vpogled v magistrsko delo. Če boste želeli, da kaj odstranim oziroma če se vam kaj ne bo zdelo primerno za objavo bom to odstranil. Če menite, da ne smete odgovoriti na katero od vprašanj, ali pa da ne morete odgovoriti, ga lahko preskočimo.«

Predstavnik C: »Prav.«

Rok Tomažič: »Hvala. A lahko prosim na kratko predstavite sebe in svoje podjetje?«

Predstavnik C: »Sem predstavnik C, član uprave podjetja C. Na tej funkciji sem že 15 let, drugače pa imam 30 letne izkušnje v finančah. Končal sem Ekonomsko fakulteto, sem univerzitetni diplomiran ekonomist. Podjetje obstaja že več kot 150 let v takšni ali drugačni obliki. Podjetje se je nekajkrat preimenovalo, preživelo 2 svetovni vojni in še eno slovensko vojno brez kakšnih večjih težav, ker potrošnja hrane zahteva stabilno proizvodnjo. Podjetje ima trenutno preko 500 zaposlenih. Letno naredimo okrog 60 milijonov evrov prometa, poslujemo pozitivno skoraj vsa leta, razen kakšne izjeme. Drugače pa je firma razdeljena na več stebrov. To je na kratko sama struktura firme. Imamo tudi hčerinske družbe na Hrvaškem, v Srbiji in v Nemčiji, tako da je skupina podjetja C še malce širša od samega podjetja C na matični lokaciji.«

Rok Tomažič: »Najlepša hvala. Kako je epidemija Covid-19 vplivala na poslovanje vašega podjetja, oziroma na delovanje vaše organizacije? A se je način poslovanja spremenil zaradi epidemije? Na primer, delovanje preko spleta, delo od doma, pospešena digitalizacija.«

Predstavnik C: »Covid je seveda vplival na naše poslovanje. Prvi ukrepi, ki so bili že marca 2020, so prinesli kar precej sprememb pri našem delovanju. Zaprle so se trgovine, spremenil se je način dela, svežih živil se ni več toliko prodajalo, zaprli so se tudi določeni deli trgovin. Zaprli so se tudi hoteli, restavracije, javni naročniki, šole, vrtci, naši veliki kupci. Zato smo bili prisiljeni omejiti delovanje 3 obratov od štirih. Takrat je v polni meri deloval le matični

obrat. Ostale v drugih krajih smo omejili. Veliko ljudi smo poslali domov, deloma na prisilne dopuste, deloma pa smo jih prerazporedili v druge dejavnosti. Ker je pa prodaja trajnih živil močno porasla, ker so si ljudje delali zaloge za hude čase, je bila situacija taka, da smo s temi prerazporeditvami uspeli vsaj del proizvodnih delavcev čim bolj koristno uporabiti. Del režije je bil takrat doma. Organizirali smo delo od doma za večino. Tu so bile samo dežurne ekipe, ostali smo bili doma. Tudi sam sem bil nekaj tednov doma. Potem smo prišli v neko novo realnost funkcioniranja, ki je trajala skoraj eno leto z nekaj presledki, kot so ti valovi hodili. To je seveda vplivalo na naše delo. Videli smo, da se za določene delovne procese to da izvesti, za določene pa se ne da, oziroma vsaj ne funkcionira tako dobro. Je pa sigurno manjkala osebna nota, ki jo imamo tukaj, ko smo eden z drugim, ko so lahko ad hoc sestanki, mitingi. Funkcioniranje po Zoom-u sploh ni optimalno, ker ne pride do tako dobrih interakcij. Tukaj je šef kadrovske službe, lahko tudi on pove, če je bilo to tako.«

Predstavnik C2: »Ja. Dejansko smo se trudili, da smo kljub temu, da je bilo možno delati od doma, bili čim več tudi fizično prisotni. Večina nas je kar prihajala, razen v viških.«

Predstavnik C: »Samo poslovanje leta 2020 smo pokrili tudi s pomočjo državnih subvencij, ki so bile namenjene za pokrivanje izpadov. Prispevki so bili oproščeni v določenem delu. Bile so tudi določene subvencije, katerih smo bili deležni. Ampak, po drugi strani smo imeli tudi velike upade prodaje ter zamenjav in izgub, tako da se nekje to sicer kompenziralo. Glede na to da je bila sama prodaja potem že zaradi trajnih dobrin toliko večja, smo tudi mi zaključili leto z normalnim donosom pod črto. Iz poslovnega vidika nismo utrpeli večje škode. Večji problem je bil v letu 2021, ker je že prišlo do rasti cen surovin, embalaže in energije. To pa se ne da tako hitro prenesti na trg in se nadaljuje tudi v letu 2022, predvsem sedaj. Sedaj nas čakajo bistveno hujši časi, ki so tudi posledica Covida, ker je Covid povzročil morje zastojev v mednarodni trgovini, tako s Kitajske, kot tudi s polprevodniki. Nam so se investicije zamaknile, ker dobavitelji opreme niso sposobni dobavit na rok in se še sedaj vlečejo stvari. Zato jih bomo verjetno uspeli izpeljat šele v začetku 2023. K sreči pa so vsaj banke finančno podpirale podjetja, tudi kar govorim z drugimi podjetji, tako da nismo utrpeli hujših izgub zaradi tega.«

Rok Tomažič: »Kakšno je vaše mnenje o zelenih tehnologijah ter digitalizaciji?«

Predstavnik C: »Seveda smo usmerjeni v zelene tehnologije kot družba. Verjetno je to prihodnost tega sveta, da se ne bomo zadušili v lastni nesnagi, zato moramo po svojih močeh izvajati vse možne ukrepe in usmerjati investicije v zelene tehnologije. Vse naše investicije v zadnjih letih so usmerjene v to, da so manj potratne z energijo, kot prejšnje stare, da manj onesažujemo okolje z ogljikovim dioksidom, da imamo na strehah sončne elektrarne, ki proizvajajo zeleno energijo, da poskušamo minimizirati količino plastike pri embalaži oziroma plastik, ki so škodljive ter barvil, kjer obstajajo tudi zelo naravne variante. Naš razvoj se torej usmerja v tovrstne tehnologije, ki so okolju bolj prijazne.«

Rok Tomažič: »Najlepša hvala. Zakaj ste se odločili za uporabo sredstev Evropske unije? To se nanaša na to, če ste imeli kakšne izkušnje z evropskimi sredstvi oziroma s kakšnimi razpisi v okviru slovenske države, ki so bili v okviru Evropske unije.«

Predstavnik C: »Mi smo živilska industrija, ki je spadala pod ukrep 4.2. Po temu ukrepu smo več razpisov tudi uspešno pridobili. Kandidirali smo na razpisih in pridobili sredstva za več investicij, tako da zadnjih 10 do 15 let črpamo sredstva glede na to kdaj so razpisi. Naše investicije so deloma pokrite iz teh sredstev. Pri primarni predelavi produkta je do pokrito do 35 %, pri sekundarni predstavljajo 10-15 % nepovratna sredstva. Ta sredstva smo torej črpali, smo tudi pri projektih za raziskave in razvoj. Uporabljamo tudi financiranje iz evropskih skladov ter financiranje izobraževanja.«

Rok Tomažič: »Hvala. Kakšna je bila vaša izkušnja s prijavo na razpis, oziroma razpise? A ste imeli kakšne težave? Ali bi drugim podjetjem in institucijam lahko kaj svetovali? Ali menite, da je proces prijave pretirano kompleksen, oziroma ali menite, da so pogoji za pridobitev sredstev prestrogi?«

Predstavnik C: »Pogoji so strogi. Zahtevnost samih razpisov je na visoki ravni, zato je krog teh, ki so sem zmožni prijaviti, precej omejen. To dokazuje tudi to, da je velik del teh razpisov, oziroma sredstev ostal nerazdeljen. Dejstvo je tudi, da mora podjetje, če je sofinanciranje 10 do 15 %, 85 do 90 % sredstev zagotoviti samo. Po navadi je problem v tem, da teh sredstev ni, zaradi česar se podjetja manj prijavljajo. Če je stopnja sofinanciranja višja je običajno tudi več prijav. Glede samih postopkov, mi smo v začetku sodelovali z zunanjimi agencijami, ki so pripravljale gradiva. Po nekaj razpisih smo se že sami kvalificirali, tako da sedaj ne rabimo več zunanjih svetovalcev. Gradivo za razpise sami pripravimo in smo tudi uspešni. Do sedaj smo praktično vse razpise na katere smo se prijavili tudi dobili.«

Predstavnik C2: »Mogoče je tu edina pripomba, ki jo imamo to, da včasih pri kakšni perspektivi, ki je že sprejeta na nivoju Evropske unije traja preveč časa, da se to prenese v realnost in v slovenske razpise. Vemo da so na evropskem nivoju sredstva na voljo že dve do tri leta. Naše službe, ministrstva in uradi rabijo preveč časa.«

Predstavnik C2: »Do neke stopnje je zbirokratizirano. Verjetno že skoraj preveč. Stvari bi se dalo hitreje storiti. Vprašanje so tudi kadrovske resursi na ministrstvih, ki pripravljajo te razpise. Mi včasih čakamo, vemo, da bo razpis in ga že pričnemo pripravljati. Obljubljajo, da bo razpis izšel jeseni, jeseni rečejo, da bo spomladi in ko je pomlad rečejo, da bo jeseni. In tako je že eno leto mimo. Ti si pa pripravljen z investicijo, ki pa je ne smeš nič prej pričeti preden ne dodaš še razpisne dokumentacije, oziroma preden dobiš odziv. To čakanje je kar mukotrpno, ker ne veš ali sploh bo razpis ali ne. Obljube z ministrstva pa so zelo različne. Imeli smo tudi eno slabšo izkušnjo pri vračilu denarja. Ko dobiš razpis, moraš končati celotno investicijo. Ko jo končaš plačaš vsa denar za celo investicijo, potem daš zahtevek za vračilo sredstev za sofinanciranje. In tudi ta postopek je trajal predolgo. Zakaj morajo čakati pol leta? Če so stvari jasne, naj se pregledajo v mesecu ali dveh mesecih in naj se denar vrne,

ker je tako ali tako iz evropskih skladov. Lahko da je vezano tudi na kakšno proračunsko postavko, da smo padli v kakšno luknjo, ker niso sredstva samo od evropske unije, ampak približno 10 % sofinancira tudi slovenska država. Če tega nima zagotovljenega, potem zavlačuje, če pa ima, potem gre hitreje.«

Rok Tomažič: »Hvala. Kakšno je vaše mnenje o ukrepih EU za okrevanje gospodarstva po epidemiji? Ali menite, da so bili učinkoviti? Ali menite, da so ukrepi naslovili težave in izzive, ki jih je ustvarila epidemija?«

Predstavnik C: »Razpisov, ki bi nam prišli v poštev, iz teh ukrepov nismo zasledili.«

Predstavnik C2: »Razen digitalizacija.«

Predstavnik C: »Digitalizacija je edini razpis, na katerega smo se tudi prijavili. Žal tudi tu čakamo. Oddaja je bila že aprila, pa ne vem, če bo jeseni izbor. Tudi tu potekajo postopki dolgo glede na količino denarja, tudi prijavljenih podjetij je preko 60, še več. Pri digitalizaciji pa vemo kako je. Pol leta, eno leto, tehnologija zastari. Mi imamo izbrane ponudbe, cene norijo v nebo in če se bo to odločanje predolgo, ne bomo več sposobni za tisti denar, za katerega smo se prijavili, to izvesti. Tukaj torej so težave, ker se predolgo vleče.«

Rok Tomažič: »Najlepša hvala. Še zadnje vprašanje. Ali poznate instrument Next Generation EU ter načrt za okrevanje in odpornost?«

Predstavnik C: »Ne, razen z medijev ne poznam, da bi bil seznanjen s tem.«

Intervju s predstavnikom podjetja D – 6.9.2022

Rok Tomažič: »Sem Rok Tomažič, študent Ekonomske fakultete v Ljubljani. Študiram izredni študij in za magistrsko nalogo sem si izbral temo vpliva COVID-19 na poslovanje. Raziskujem tudi evropska sredstva, kako se pridobiva ta sredstva ter kakšno mnenje imajo podjetja o procesu pridobivanja evropskih sredstev. Intervju je posnet. A se strinjate s tem?«

Predstavnik D: »Se strinjam.«

Rok Tomažič: »Hvala. Podatki bodo uporabljeni samo za raziskovalne namene, omogočen pa vam bo tudi vpogled. Ali lahko na kratko predstavite sebe in svoje podjetje?«

Predstavnik D: »Moja vloga v podjetju? Trenutno sem oseba, zadolžena za digitalizacijo. Tu se opravlja več projektov in je interdisciplinarna vloga. Cilj je, da informacijsko prenovimo celo podjetje, od upravljanja in proizvodnje do analitične službe. Vse je potrebno prenoviti, ker smo tu v zaostanku in danes ni več prostora. Ali si hiter, ali pa te ni. Podjetje porablja preveč časa z usklajevanji, podatki so preveč razpršeni. Vse moramo spraviti na višji nivo.«

Rok Tomažič: »Hvala. Kako je epidemija COVID-19 vplivala na poslovanje vašega podjetja oziroma na delovanje vaše organizacije? Ali se je vaš način poslovanja spremenil zaradi

epidemije? Na primer delovanje preko spleta, delo od doma, pospešena digitalizacija, in tako naprej.«

Predstavnik D: »Mislim, da je vplivala podobno kot na vsa podjetja. Uslužbenci in vodstvo smo videli, da se da veliko sestankov nadomestiti oziroma opraviti preko spleta. Posledično se je razvilo tudi veliko spletnih platform za te sestanke, implementirali smo tudi dosti raznoraznih drugih orodij. Našega načina poslovanja zaradi Covida nismo spremenili, se je pa zagotovo nekoliko spremenila miselnost glede digitalnih orodij. Ljudje so bolj naklonjeni k temu, bolj razmišljajo v to smer, ko si enkrat prisiljen oziroma nimaš druge možnosti. Bilo je tudi več dela od doma.«

Rok Tomažič: »Hvala. Kakšno je vaše mnenje o zelenih tehnologijah ter digitalizaciji?«

Predstavnik D: »A lahko nekoliko razdrobite to vprašanje?«

Rok Tomažič: »V okviru Next Generation EU, ki je program okrevanja po Covidu, ki ga je pripravila Evropska unija, je velik del sredstev namenjen zelenim tehnologijam in digitalizaciji. Pri zelenih tehnologijah bi izpostavil investicije v sončne panele ter energetske prenovne zgradbe. Pri digitalizaciji bi izpostavil izboljšanje informacijskih sistemov ter izobraževanje na tem področju. Pri zelenih tehnologijah gre za trajnost oziroma kombinacijo zelenih tehnologij in digitalizacije. Velik poudarek je na trajnostnem gospodarstvu.«

Predstavnik D: »To je težko vprašanje. Moje mnenje je, da definitivno podpiram vse, kar je usmerjeno v trajnostni razvoj. Potrošništvo je bilo prehudo. Preveč virov se je zapravilo. S Covidom je človeštvo videlo, da se da tudi drugače. Ti programi so dobrodošli, da pričnemo vsi malce drugače razmišljati in delati projekte bolj prijazne okolju. Evidentno je, da drugače ne gre naprej.«

Rok Tomažič: »Zakaj ste se odločili za uporabo sredstev Evropske unije?«

Predstavnik D: »Prijavili smo se na dva razpisa. Eden od razpisov je za digitalizacijo velikih podjetij. Tu smo prijavili več tehnologij. Med njimi so avtomatizacija nekaterih procesov v proizvodnji, proizvodno industrijski nadzorni sistemi ter analitika, oziroma predikativna analitika oziroma umetna inteligenca. To je vse do leta 2024. Trenutno smo še v fazi informatizacije. Ukvarjamo se z bazami podatkov, med drugim z menjavo sistema upravljanja podjetniških virov, ki pa ni predmet tega razpisa. Prijavili smo se tudi na razpis za razvoj. Prijavili smo se za stroje, ki so povezani z avtomatizacijo. Ti so avtomatska paletizacija ter avtomatsko pakiranje kartonov oziroma transportne embalaže.«

Rok Tomažič: »Kakšna je vaša izkušnja s prijavo na razpis oziroma razpise? Ali ste imeli kakšne težave? Ali bi drugim podjetjem in institucijam lahko kaj svetovali? Ali menite, da je proces prijave pretirano kompleksen? Ali menite, da so pogoji za pridobitev sredstev prestrogi?«

Predstavnik D: »Na vsa vprašanja bi odgovoril z da. Preveč komplicirano je. Brez pomoči je razpis digitalizacije za velika podjetja zelo kompleksen. Jaz si ne predstavljam, da bi sami pripravljali to dokumentacijo, ker je ne bi nikoli končali. Imamo podjetje, ki se ukvarja samo z vlaganjem dokumentacije. Eno podjetje nam je pripravilo digitalno strategijo, ki je del te prijave. Ta dokument je dolg 100 strani. Sami ga ne bi nikoli napisali. Proces je zelo zahteven, še posebno če nisi strokovnjak v digitalizaciji. Druga stvar pa so roki. Roki so zelo kratki. Mi smo vso dokumentacijo že oddali. Morali bi dobiti odgovor v avgustu, septembra nismo dobili še nič. Ko pa bomo prejeli odgovor, bomo imeli samo nekaj tednov za odreagirat. To je zelo stresno. Če si majhno podjetje z dvajset do sto zaposlenimi to še nekako gre, ko si pa veliko podjetje, pa ne moreš tako hitro odreagirati. Na tem področju bi se dalo veliko narediti.«

Rok Tomažič: »Hvala. Kakšno je vaše mnenje o ukrepih Evropske unije za okrevanje gospodarstva po epidemiji? Ali menite, da so bili učinkoviti? Ali menite, da so ukrepi naslovili težave in izzive, ki jih je ustvarila epidemija?«

Predstavnik D: »V smislu paketov pomoči?«

Rok Tomažič: »Recimo tudi to. V okviru evropskih sredstev, ki so bila namenjena za okrevanje po epidemiji za digitalizacijo, zelene tehnologije in trajnostno gospodarstvo.«

Predstavnik D: »Glede na krize, ki so se dogajale v preteklosti in se verjetno še bodo dogajale je bila reakcija precej pozitivna. Zdi se mi, da se je zgodilo kar dosti iniciativ. Če primerjam s krizo leta 2008, bistveno več. To je moje videnje. Kakšni so postopki za pridobitev sredstev, kakšni so pogoji, to je druga stvar, ampak sredstva so bila namenjena in to pozdravljamo. Mi smo sicer kar dobro speljali to krizo z epidemijo, kakšna podjetja pa niso.«

Rok Tomažič: »Ali poznate instrument Next generation EU ter načrt za okrevanje in odpornost oziroma ali ste že slišali za ta dva izraza pred tem intervjujem?«

Predstavnik D: »Slišal sem, nisem pa pobližje seznanjen z njimi.«